

"FORDI MAN VED ALDRIG"

Emne, fokus og kohærens i informativ udøversprogbrug

"the essence of a symbol is not that it is shared but that the subtlety of the universe it expresses can be shared!"

James J. Gibson

Simon Borchmann

Professor

Institut for Kommunikation og Humanistisk Videnskab

Roskilde Universitet

sub@ruc.dk

I denne artikel vil syntagmet *aktivitetsbestemt sprogbrug* blive udlagt fra en pragmatisk, funktionel lingvistisk synsvinkel. Syntagmet er særligt interessant fra denne synsvinkel fordi det synes at indebære et nyt sprogvidenskabeligt forskningsområde. Det er i det mindste det der vil blive argumenteret for i artiklen. Gennem en analyse af meddelelsesstrukturen og kohærens i et eksempel på sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af en aktivitet, påvises det at der er systematiske uoverensstemmelser mellem denne sprogbrug og de etablerede sprogvidenskabelige beskrivelser af dagligsproglige meddelelsers struktur og sekventielle kohærens. Uoverensstemmelserne spores tilbage til beskrivelsernes fundering i filosofisk semantik og en hermed forbunden præference for at analysere sprogbrug hvor forståelse og handling er adskilt. Sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter, er kendetegnet ved at forståelse og handling ikke kan adskilles. For så vidt som pragmatisk, funktionel lingvistik indebærer en forpligtelse på at beskrive dagligsproget, og for så vidt som sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter, er en del af dagligsproget, åbner der sig et nyt sprogvidenskabeligt forskningsområde. Og det kalder på en ny beskrivelse af meddelelsers struktur.

Sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter, har allerede været genstand for analyse i sprogvidenskabelige tilgange, herunder samtaleanalysen, interaktionsanalysen, fagkommunikationsforskningen (se Engberg dette nummer), Language for Specific Purposes, skriveforskningen (se Kjærgaard dette nummer) og anvendt lingvistik. Det der gør aktivitetsbestemt sprogbrug til et nyt sprogvidenskabeligt forskningsområde, er at der hverken er tale om sprogbrugsanalyse eller anvendt lingvistik. Det empiriske grundlag er ganske vist sprogbrug, men sigtet er at aflede og beskrive strukturer i langue-lingvistisk forstand, dvs. generelle, aktivitetsovergribende strukturer. Den præsenterede analyse af aktivitetsbestemt sprogbrug resulterer netop i en sådan beskrivelse i form af to nye meddelelsesstrukturelle skel der samtidig danner grundlag for en alternativ beskrivelse af meddelelsers sekventielle kohærens.

I sektion 1 udlægges syntagmet *aktivitetsbestemt sprogbrug* fra en pragmatisk, funktionel lingvistisk synsvinkel. Denne sektion tjener som en beskrivelse af den teoretiske tilgang og fremgangsmåden. Sektion 2 omfatter en beskrivelse af det valgte empiriske materiale som sprogbrugstype og som eksemplar. I sektion 3 analyseres uddrag fra materialet med særlig henblik på tetiske sætningers meddelelsesstruktur. Analysen tager udgangspunkt i de etablerede beskrivelser af tetiske sætningers meddelelsesstruktur og sammenholder den med en aktivitetsbaseret analyse af meddelelsesstrukturen. I sektion 4 analyseres en transaktion i det empiriske materiale med særlig henblik på kohærens. Denne analyse tager udgangspunkt i de etablerede beskrivelser antagelse om referentielle udtryks rolle i skabelsen af kohærens og sammenholder en kohærensanalyse der er funderet på denne antagelse, med en aktivitetsbaseret kohærensanalyse. Både analysen i sektion 3 og analysen i sektion 4 viser at der er uoverensstemmelser mellem de etablerede beskrivelser og den analyserede sprogbrug. Sektion 5 tager udgangspunkt i disse resultater og er en diagnose af de etablerede beskrivelser analyse med henblik på at bestemme hvad der er fundamentet for analysen, og hvorfor denne fundering giver problemer i analysen af sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter. Sektion 6 er en kort sammenfatning.

1 Aktivitetsbestemt sprogbrug fra en pragmatisk, funktionel lingvistisk synsvinkel

I denne sektion udlægges syntagmet *aktivitetsbestemt sprogbrug* fra en pragmatisk, funktionel lingvistisk synsvinkel. Der peges på at pragmatisk, funktionel lingvistik har et særligt potentiale til at beskrive strukturen af meddelelser i aktivitetsbestemt sprogbrug, men at der kan være behov for nogle mere konsekvente tolkninger af antagelser der kendetegner denne tilgang. Der argumenteres for at sprogbrug der

indgår som led i udøvelsen af aktiviteter, er det bedste grundlag for en beskrivelse af naturlige sprogs informationsstrukturelle egenskaber. Og det viser sig at aktivitetsbestemt sprogbrug ikke er den mest retvisende term for sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter.

1.1 Sprogbrug

Den mindst specifikke afgrænsning i syntagmet *aktivitetsbestemt sprogbrug* er kerneleddet *sprogbrug*. Denne afgrænsning gør genstandsområdet til et sprogvidenskabeligt genstandsområde og indebærer en beskrivelse af sprogbrugen. Som sprogvidenskabelig disciplin er beskrivelsens formål at afdække forhold der kan danne grundlag for forudsigelser om sprogbrug under mere eller mindre specifikke omstændigheder - historiske, geografiske, sociale, teknologiske, kulturelle o.a. Tager man udgangspunkt i de traditionelle sprogvidenskabelige distinktioner *langue* og *parole* (Saussure 1970 (1916)) og *sprogbygning* og *sprogbrug* (Hjelmslev 1993 (1943)), synes der med termen *sprogbrug* at være truffet et valg til fordel for *parole/sprogbrug*. Sådan skal det ikke forstås; som termen bruges her, begrænser den sig dels til en pragmatisk fordring om at genstanden er naturlige sprog, dvs. sprog som ikke er kunstige, og som tales/skrives og lyttes til/læses af mennesker i dagligdagen, dels til en metodisk fordring om at beskrivelserne er baseret på faktisk forekommende sprogbrug, dvs. at man afstår fra at anvende konstruerede eksempler som grundlag, og at man tager eksempler på faktisk forekommende sprogbrug der afviger fra beskrivelsen, *alvorligt* (Jakobsen 1995). Termen *sprogbrug* forhindrer altså ikke at man forsøger at aflede et mere eller mindre stabilt system i brugen under specificerede omstændigheder; men den gør det til et empirisk - og ikke et filosofisk, epistemologisk - spørgsmål om der er et sådant system. Termen indebærer derfor heller ikke en problematisering af skellet mellem system og brug; men den forudsætter at den sproglige adfærd har en ontologisk forrang, og at systemet må afledes af adfærden.

Orddelen *bestemt* dækker over den antagelse at sprogbrugen - og således også de forhold man måtte afdække - er bestemt af noget andet end sig selv. Denne antagelse adskiller den anvendte tilgang fra formelle tilgange der beskriver sprog på systeminterne præmisser, og fra socialkonstruktivistiske tilgange for så vidt som de anser de forhold man afdækker, for kontingente. Antagelsen deles til gengæld af sociolingvistiske og kognitiv-lingvistiske tilgange. Det der adskiller pragmatisk, funktionel lingvistik fra disse to tilgange, er at de forhold man afdækker, anses for bestemt af deres kommunikative formål. Det udelukker ikke at forhold der vedrører kognition, spiller en rolle og må indgå i beskrivelsen og

forklaringen. Det er heller ikke i modstrid med sociolingvistiske antagelser om sociale variabelers indflydelse for så vidt som formålsbestemte strukturer tillader variation, dvs. at en og samme kommunikative opgave kan varetages af flere forskellige sociokulturelle varianter. Men forklaringsrammen er altså kommunikative formål.

Den funktionelle tilgang der anvendes, kan endelig perspektiveres ved funktionelle sprogbeskrivelser der fokuserer på variation og den øjeblikkelige tilpasning til kommunikationssituationens vilkår (*exigencies*) (Hopper 1988). Til forskel herfra fokuserer den anvendte tilgang på struktur. På dette punkt lægger den sig tæt op af *Dansk Funktionel Lingvistik* (Engberg-Pedersen et al 2005, Harder 2010) – herefter DFL – og det begreb om struktur der opereres med i denne tilgang. Da jeg med det præsenterede arbejde netop hævder at afdække en formålsbestemt struktur, er det på sin plads at komme nærmere ind på dette begreb og dets forklaringsramme. I beskrivelsen vil jeg holde mig ganske tæt til DFL som den fremstilles af Harder (1996, 2005, 2010), men fokusere på de egenskaber der er særligt befordrende for beskrivelsen og forklaringen af den struktur jeg hævder at afdække. Beskrivelsen af fremstillingen er altså ikke dækkende.

1.2 Strukturbegrebet i Dansk Funktionel Lingvistik

DFL ligger i forlængelse af dansk strukturalisme som den fremstilles hos Hjelmslev. Det vil sige at man lægger vægt på beskrivelsen af sprogets egen strukturering af forholdet mellem de sproglige elementer. Tanken om at sproglige elementer er relateret til hinanden før de er relateret til noget andet, er afgørende for at frigøre sprogbeskrivelsen fra aprioriske ideer om at sproget afspejler en forudsat verdensorden (Harder 2005:6), og at der således når der foreligger en beskrivelse af denne orden, blot er et ubetydeligt leksikografisk arbejde tilbage. At hævde at sproget har en særegen strukturering, er således at hævde at sproget udgør et selvstændigt videnskabeligt genstandsområde - og at beskrivelsen af det altså ikke er gjort med en fysikers (eller metafysikers) leksikografiske assistent.

Der er imidlertid også en afgørende brudflade mellem DFL og autonomitanken som den kommer til udtryk i Hjelmslevs rent operationelle og formale bestemmelse af tegnfunktionen, dvs. relationen mellem udtryk og indhold (Hjelmslev 1993 (1943):44). I henhold til DFL er det rigtigt at sproget har sin egen strukturering af forholdet mellem elementerne; men den kan ikke beskrives uden hensynet til elementernes ikke-sproglige egenskaber. Denne delvise autonomi beskrives ved en niveaudelt ontologi:

fysiske lovmæssigheder gælder hele verden, fordi vi grundlæggende lever i en fysisk verden. Dermed sætter fysiske forhold også betingelserne for de underafdelinger der har deres egne lovmæssigheder. Et af dem er den biologiske verden som oven i de fysiske love lægger nogle biologiske lovmæssigheder (...) Biologiens spilleregler sætter videre betingelserne for samfundsmæssige og psykologiske forhold: De kan kun udfolde sig inden for de rammer der er sat af biologien - men de kan tilføje nogle ekstra lovmæssigheder, som ikke gælder uden for deres eget territorium. (...) Det centrale i autonomitanken bevares således (delvis): det er nødvendigt med domænespecifikke teorier, og ikke alt kan forklares ud fra ét niveau. Derfor er en generel reduktionisme uholdbar. Omvendt er det videnskabeligt uholdbart af lade ethvert niveau opstille egne teorier om mekanismer der rent faktisk er fælles (...)

Sproglige forhold kommer ind et sted i toppen af denne ontologi, der fungerer som en slags fødekæde: sprog af den type mennesker taler, forudsætter hele det univers der er beskrevet, (...)

De særlige sproglige strukturer får derfor deres delvise autonomi fra den samme grundlæggende dobbelthed der er beskrevet ovenfor: man kan ikke aflæse relationerne mellem størrelser indenfor et subdomæne med særlige lovmæssigheder, alene ved at bruge begreber der er fælles med mere overordnede domæner (...) Men på den anden side eksisterer sprog inden for rammerne af den samme verden som vi andre eksisterer i, og derfor må redegørelsen for sprog støtte sig til redegørelsen for verdens almindelige beskaffenhed (Harder 2005:7)

At ontologien er mere kompliceret end den hierarkiske niveaudeling lader ane, skal vi vende tilbage til. Under alle omstændigheder indebærer denne indplacering af sprogstrukturen en ændring af det forudsætningsforhold mellem struktur og mening som strukturalismen er så berømt og berygtet for. Hjelmslev skelner mellem form og substans og bruger termen *mening* om substansen før den er genstand for formning, og *substans* om den formede mening og de egenskaber ved det formede der ikke kan tilskrives den sproglige form. Relationen beskrives således at sprogformen er uafhængig af og står i et arbitrært forhold til meningen (Hjelmslev 1993 (1943):48), og således at substansen forudsætter formen mens det omvendte ikke er tilfældet (ibid.:94). Det ikoniske argument er påvisningen af at forskellige sprog opdeler farvespektret forskelligt. Som det fremgår af den niveaudelte ontologi, anser DFL imidlertid ikke verden for uformet før den bliver genstand for sproglig strukturering; den har sin egen struktur sådan som den

beskrives i fysikken, biologien, psykologien og sociologien. Og her gælder det at menneskeligt sprog forudsætter en verden befolket af mennesker med psykisk infrastruktur der kan håndtere de sociale konventioner som tegnfunktionen udgør, og socialt samkvem der motiverer og muliggør indlæringen, udviklingen og brugen af tegnfunktioner (Harder 2005:9). I det perspektiv mister det bemærkelsesværdigt svage, men ikke desto mindre forheksende, ikoniske argument for forudsætningsforholdet da også fuldstændigt sin fortryllende kraft: Evnen til at skelne variation, behovet for at skelne variation og behovet for at dele skelnede variationer med andre går forud for sprogets opdeling; ellers ville vi hverken kunne lære et sprog eller have et motiv til at lære det. I henhold til DFL kan man således 'ikke beskrive den sproglige formning/strukturering uden først at have kendskab til det substansdomæne der skal struktureres' (Harder 2005:9).

DFL skal altså manøvrere mellem to yderpunkter: en epistemologi hvor sprogets strukturering er bestemt af verdens strukturering, og en epistemologi hvor sprogets strukturering har frigjort sig fra verden. Så vidt forfatteren af denne artikel kan se, løser DFL - i det mindste i teorien - dette problem ved at genetablere tegnfunktionen som en aboutness-relation, men på et trindhøjere, syntagmatisk, niveau således at det ikke er de enkelte tegn, men en sproglig helheds samlede funktion der har en relation til verden. De enkelte elementers tegnfunktion må således beskrives ved deres bidrag til den samlede funktion (Harder 1996, 2010).

Denne løsning er fuldstændig afgørende for analysen af aktivitetsbestemt sprogbrug. Og af hensyn til forståelsen af artiklens ærinde kan det være nyttigt at forudgribe den kommende analyse. Tager man en aktivitetsudøvers ytring som "vinden den den skulle stille og roligt dreje rundt i løbet af dagen" (sportsdirektør til ryttere, 6. august 2014), vil man ud fra det synspunkt at sproget er bestemt af verden, være tilbøjelig til at udpege *vinden* som et udtryk der realiserer aboutness-relation. Problemet ved denne udpegning er at 'vinden' ikke svarer til noget i de pågældende sprogbrugeres verden; de skelner mellem vindretninger og vindstyrker, og de skelner mellem vindtyper (vindretning relativt til vejretning), men de skelner ikke 'mellem vind' og kan således heller ikke meningsfuldt gøre vind til genstand for kommunikation. Man kunne nu sige at *vinden* blot er en upræcis reference til vindretningen; men gør man det, er det en konsekvens af det perspektiv man har valgt at anlægge i analysen: Man antager at fordi der er et udtryk, så er der også noget i verden der svarer til dette. Man har med andre ord ladet sig forføre af den egenskab ved sproget at det er kompositionelt; det er en af de pointer man kan uddrage af Hjelmsslevs ide om at sproget er et figursystem snarere end et tegnsystem (Hjelmsslev 1993 (1943):43-44). Mens det på forhånd er

indlysende at grammatiske størrelser og relationer som *at*, *ikke*, genusbøjningen og kongruens ikke svarer til noget i verden, bliver det i analysen af aktivitetsbestemt sprogbrug klart at dette forhold også kan gøre sig gældende for det man kalder leksikalske størrelser: De er sproglige komponenter der kan indgå i kombinationer med andre sproglige komponenter til sproglige helheder, og det er disse helheder der har aboutness-relation. Det som ytringen indgår i en aboutness-relation til, er ganske rigtigt vindretningen (inden for en given tidsramme), men udtrykket *vinden* er ikke tilstrækkeligt til at identificere vindretningen som emne. Det er en central pointe i artiklen at man ikke kan lave en informativ analyse af sætninger i aktivitetsbestemt sprogbrug uden denne indsigt. DFL har således i kraft af den tolkning af aboutness-relationen den danner grundlag for, et særligt potentiale i beskrivelsen af aktivitetsbestemt sprogbrug. Det er imidlertid min opfattelse at dette potentiale stadig ikke er fuldt udnyttet fordi man også i DFL's beskrivelser uvægerligt kommer til at inddrage den filosofiske semantik som det var så magtpåliggende for Hjelmslev (og Saussure) at frigøre sig fra. Men det er også muligt at min udlægning af aboutness-relationen i DFL er mere konsekvent end den man kan acceptere i DFL. Og lad os så vende tilbage til DFL's løsningsforslag.

I DFL skelnes der mellem et indholdsplan og et udtryksplan der hver for sig er kendetegnet ved at den sproglige form tager en substans og former den. Til forskel fra formelle syntaktiske beskrivelser der begrænser sig til udtryksstørrelser, beskrives syntaktiske kombinationer i DFL som kombinationer på to planer (Harder 2005:15). Kombinationen af tegnene *helt* og *åbent* i ytringen "så er der helt åbent herude" (sportsdirektør til ryttere, 6. august 2014), er på udtryksplanet en kombination af et adverbium og et adjektiv til et komplekst udtryk der kræver at *helt* anbringes lineært før *åbent*; men det er samtidig en kombination på indholdsplanet der kræver at de to indholdsstørrelser graduering og egenskab kombineres til et komplekst indhold således at man forstår 'helt' som en graduering af egenskaben 'åbent'. Og det indebærer at man forstår den værdi det komplekse indhold angiver, som noget der ligger i den ene ende af den skalerede meningszone som udgøres af topografiens effekter på vindhastighed. Bemærk at den syntagmatiske struktur som den indholdssyntaktiske struktur udgør, indgår i og bidrager til den paradigmatiske strukturs differentieringspotentiale; således kan man skelne mellem 'helt åbent' og 'åbent'.

Denne formning af substansen sker under hensynet til substansens fysiske, biologiske, psykologiske og sociologiske egenskaber. På meningens niveau er forudsætningen for kombinationen: a) en fysisk defineret mulighed for at skelne mellem værdier inden for den pågældende meningszone i form af målbare

variationer i verden, b) et biologisk defineret behov for at skelne mellem værdier inden for meningszonen som en egenskab ved en niche, c) en psykologisk defineret evne til at percipere værdier inden for meningszonen som genstand for et perceptuelt systems opmærksomhed, og d) en sociologisk defineret mulighed for og motiv til at dele sådanne værdier med andre ved hjælp af kombinationer af tegnkonventioner til helheder der tæller som sociale handlinger i et socialt fællesskab.

I overensstemmelse med genetableringen af tegnfunktion på et højere niveau anlægges der i DFL et oppefra-og-ned-perspektiv i analysen af den syntaktiske dimension (Harder 2005:16; 2010:240). Dette indebærer for det første at man ser på pladsen i en struktur (*slot*) før man ser på det element der indsættes på pladsen (*filler*), og for det andet at man ser på helhedens samlede funktion før man ser på delene. I den funktionsbaserede struktur svarer en plads til en opgave der skal udføres, og det der indsættes på pladsen, til det der i et givent tilfælde udfører opgaven. Det der er afgørende for analysen af aktivitetsbestemt sprogbrug, er at forskellige sproglige elementer kan rekrutteres til at varetage den samme opgave, og at pladsen influerer på tolkningen af det der indsættes på pladsen. F.eks. kan kombinationen af udtryksformerne *forholdsvis* og *læ* i ytringen "der er jo forholdsvis læ fra den her side ikke" (sportsdirektør til ryttere, 6. august 2014), varetage den samme opgave som kombinationen af adverbiet *helt* og adjektivet *åbent* ovenfor, dvs. at *forholdsvis* på udtryksplanet rekrutteres til den første plads i den lineære struktur og på indholdsplanet rekrutteres til opgaven som graduering, og at *læ* på udtryksplanet rekrutteres til den sidste plads i den lineære struktur og på indholdsplanet rekrutteres til opgaven som den egenskab der gradueres. Det er altså den indholdssyntaktiske struktur der bestemmer tolkningen af 'læ' som en egenskab der kan gradueres (Harder 2010), ligesom det også er denne struktur der fastlægger den grammatiske, udtrykssyntaktiske kategorisering af *læ* som et adjektiv (og ikke et substantiv) og *forholdsvis* som et adverbial (og ikke adjektiv).

Hvad den samlede funktion angår, er det afgørende at den opgave der skal varetages, er bestemt af den samlede funktion. I ovennævnte eksempler rekrutteres begge ordkombinationer *forholdsvis læ* og *helt åbent* til opgaven at angive en fokusværdi i den indholdssyntaktiske struktur der regulerer udformningen af en meddelelse. På meningsplanet svarer begge fokusværdier til værdier inden for meningszonen topografisk effekt på vindhastighed, og disse værdier er dels perciperbare, dels værdier (på godt og ondt) for sprogbrugerne fordi de influerer på udfaldet af den aktivitet de udøver. Det vender vi tilbage til i analysen.

1.3 Sproglige strukturer i pankront perspektiv

I henhold til DFL er sproglige strukturer ikke noget der konstituerer en abstrakt ideal orden, men forstås i et pankront perspektiv som noget der opstår og forandrer sig over tid. Denne proces antages at foregå på evolutionære præmisser. Følgende stærkt forsimplede analogi kan tjene som udgangspunkt for en trinvis nuancering: På samme måde som tilfældigt opståede mutationer har en større sandsynlighed for at blive reproduceret hvis de giver et fortrin, end hvis de ikke giver et fortrin i forhold til de livsvilkår miljøet tilbyder en art, er der større sandsynlighed for at en mere eller mindre tilfældigt opstået sproglig adfærd bliver reproduceret hvis den indebærer et fortrin, end hvis den ikke indebærer et fortrin i forhold til de livsvilkår miljøet tilbyder en art. Denne forklaring er kausal i den forstand at reproduktionen beror på at den opståede variant bevirker eller bidrager til at bevirke et fortrin i forhold til de vilkår miljøet tilbyder.

Når analogien er en forsimpning, er det ikke mindst fordi sproglig adfærd adskiller sig fra genetiske mutationer ved at dens virkning er socialt betinget; virkning er noget sproglig adfærd har i kraft af en kollektiv tildeling af statusfunktioner (Searle 1995). F.eks. er det socialt betinget at det sproglige adfærdsmønster *stop* på tværs af en lang række aktiviteter 1) fungerer som en meddelelse om at det er befordrende for det tilsigtede udfald af den aktivitet sprogbrugen indgår som led i, at tilvejebringe en stilstand i den bevægelse læseren/lytteren forårsager på den lokalitet og/eller det tidspunkt hvor det sproglige adfærdsmønster (udtryksformen) forekommer, og som følge heraf 2) har den forudsigelige effekt at læseren/lytteren tilvejebringer denne stilstand - hvis ellers læseren/lytteren er en kompetent udøver af aktiviteten og ikke samtidig er involveret i en anden aktivitet med et konfligerende mål. Inden for visse aktiviteter kan den udeblevne effekt endog forårsage død og ødelæggelse, og af samme grund er forudsigeligheden af effekten i større sociale fællesskaber understøttet ved lovgivning der muliggør sanktioner hvis det konstateres af læseren/lytteren undlader at tilvejebringe effekten. Effekten af ytringen er en socialt medieret kausalitet:

ytring -> tegnfunktion -> effekt

Når man fra det funktionelle synspunkt skal forklare hvorledes sproglig adfærd kan få sådanne funktioner, skal man med andre ord forklare hvordan noget socialt kan være en kausal faktor. Her er funktionalisten i udgangspunktet i en prekær situation; for mens det sproglige adfærdsmønster er synligt og effekten er synlig, så er funktionen i sin egenskab af at være en social konvention usynlig og dermed

omgærdet med mistænkelighed både fra et objektivistisk synspunkt ('den eksisterer ikke') og et socialkonstruktivistisk synspunkt ('den er kontingent'). Og det gør det ikke mindre vanskeligt at det kan påvises at den forventede effekt af en ytring af og til udebliver.

I Harders fremstilling af funktionel lingvistik anvendes det økologiske begreb *nichekonstruktion* som forklaringsramme (Deacon 1997, Odling-Smee et al 2003, Harder 2010). Dette begreb bidrager til ikke bare til en nuancering af analogien, men til en regulær omtolkning af den relation der sammenlignes med analogien.

En niche (fra fransk *nicher* at bygge rede) er en metaforisk betegnelse for den mængde livsvilkår en art er tilpasset; begrebet perspektiveres typisk med begrebet habitat således at habitat angiver hvor dyret lever, mens niche angiver *hvordan* dyret lever. I sin definition af niche vælger Harder at bruge den økologiske psykologiske term *affordances* (Gibson 1986) for livsvilkår. Det er i overensstemmelse¹ med Gibson der skriver: "The affordances of the environment are what it offers the animal, what it provides or furnishes, either for good or evil (...) I suggest that a niche is a set of affordances" (ibid.:127-128). Gibson eksemplificerer bl.a. luft der tilbyder respiration, vand der tilbyder at drikke, og en stiv aflang genstand med en skarp kant der tilbyder at skære eller skrabe.

Nichekonstruktion er så den proces hvormed organismer gennem deres aktiviteter og valg ændrer deres egen og andres nicher. Det er ligeledes foreneligt med Gibsons ontologi; således kan affordances også være de handlemuligheder som stiger, døre, broer, skydevåben, tøj, kuglepenne og postkasser tilbyder mennesket, og som disse artefakter - til forskel fra de naturligt forekommende affordances - er udformet med henblik på at tilbyde. Gibson skriver selv:

In the last few thousand years, as everybody now realizes, the very face of the earth has been modified by man (...) the substances of the environment has been partly converted from the natural materials of the earth into various kinds of artificial materials (...) Why has man changed the shapes and the substances of his environment? To change what it affords him. (ibid.:130).

Hvad Gibson imidlertid ikke fokuserer på, men som netop er afgørende i teorien om nichekonstruktion, er følgende: Ved nichekonstruktion ændres selektionspresset således at de varianter der har et fortrin i forhold til ændringerne, har større sandsynlighed for at blive reproduceret. Det er altså ikke

---

¹ Når denne overensstemmelse fremhæves, er det fordi affordancebegrebet skal vise sig at have en afgørende forklaringsværdi for aktivitetsbestemt sprogbrug; begrebet indebærer nemlig det begreb om information som den funktionelle lingvistik har været i bekneb for.

blot sådan at organismen tilpasses nichen gennem naturlig selektion; det selektionspres organismen er udsat for, er delvist et resultat af organismens egne nichekonstruktionsaktiviteter (Odling-Smee et al 2003), f.eks. er bæveren tilpasset livet i et landskab den selv bygger.

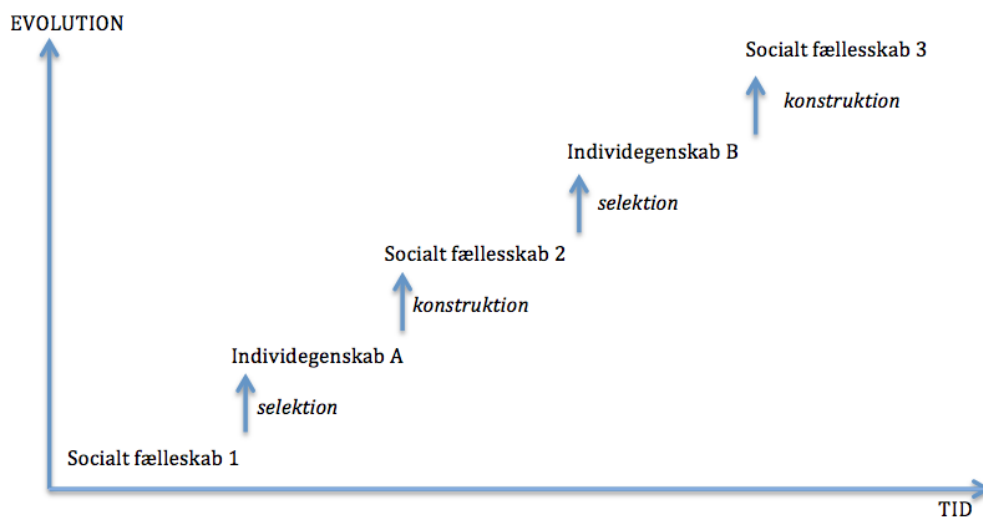
Når teorien om nichekonstruktion anvendes på sprog, indebærer den at mennesker er selekteret til at kunne klare sig godt i en niche der omfatter sprog - der er skabt af mennesker (Harder 2010:147). Harder støtter sig her til Deacons (1997) redegørelse. Deacons udgangspunkt er at de to dominerende rammesætninger af spørgsmålet om sprogets oprindelse får uløselige problemer fordi de begge antager at det særegne ved menneskesproget er dets kompleksitet med den veludviklede kognitive kapacitet det forudsætter. Hvis man i stedet antager at det er symboler der er det særegne ved menneskenes sprog, kan forudsætningsforholdet mellem sprog og kognitiv kapacitet vendes på hovedet således at det er sproget der er "prime mover" i udviklingen af den kognitive kapacitet der muliggør et komplekst sprog, og i udviklingen af en række andre evner der er befordrende for sprogbrugen. Deacons ide er at det på trods af kognitive begrænsninger lykkedes vores forfædre at skabe og reproducere et simpelt system af symboler der hurtigt blev uundværlige redskaber (Deacon 1997:45). Når først denne uundværlighed er opstået, vil det vedvarende krav om effektiv gendannelse af et symbolsk system i hver generation øve et selektionspres på udviklingen af hjernen så den tilpasser sig denne funktion (ibid.). Denne tilpasning vil efterfølgende befordre en udvikling af den symbolske adfærd, og således udvikles sproget og hjernen i et feedback-kredsløb mellem konstruktion og selektion.

Den niche der ifølge Harder skabes ved denne proces, er en social enhed kaldet talefællesskabet (*speech community*). Harders pointe med anvendelsen af teorien om nichekonstruktion er at den netop gør det muligt at forklare hvordan en sådan social enhed kan være en kausal faktor i sig selv (Harder 2010:152):² Ontogenetisk set fødes vi alle ind i et talefælleskab hvor vi opøves i og tilskyndes til at udnytte de affordances det udgør; det er et faktum. Men det indebærer et ensidigt fokus på internalisering og dermed på fællesskabets, den sociale enheds rolle. Omvendt er forudsætningen for internalisering individets egenskaber. Det er også et faktum; men det indebærer et ensidigt fokus på individets egenskaber. Det unikke ved teorien om nichekonstruktion er at den viser hvorledes der kan opstå et gensidigt afhængighedsforhold mellem individ og et socialt fælleskab i et pankront

---

² Den overordnede epistemologiske dagorden er at mediere mellem objektivistiske og socialkonstruktivistiske positioner ved at vise at sociale konstruktioner ikke har den tvivlsomme ontologiske status de har i henhold til begge disse positioner.

perspektiv (ibid.). Ved at bestemme nichen som et socialt fællesskab, bliver de individegenskaber der selekteres for, dem der giver adgang til dette sociale fællesskab. Det betyder at en forklaring der er baseret på den individuelle organismes egenskaber, er utilstrækkelig: Vi kan kun forstå individets egenskaber ved at se det som et medlem af et bestemt socialt fællesskab. En forklaring der begrænser sig til fællesskabet, er tilsvarende utilstrækkelig; der vil ikke være noget samfund hvis der ikke var nogle individer med de egenskaber der er nødvendige for at blive et medlem af fællesskabet (ibid.).

Den pankrone, evolutionære forklaringsramme gør det bl.a. muligt at gå ind på de enkelte udviklingstrin og spørge hvilke egenskaber der muliggør et bestemt fællesskab. Dette spørgsmål har Deacon besvaret med udgangspunkt i hvad der adskiller menneskets sociale fællesskab fra dyrs sociale fællesskab. Ifølge Deacon er det symboler. Det der kendetegner symboler og adskiller dem fra andre tegn,³ er en mental mediering mellem tegn og situation. Denne mediering kaldes *symbolsk mening*, og den indebærer at tegnet kan bruges løsrevet fra situationen. Harders beskrivelse af denne særegenhed tager afsæt i behavioristisk psykologi: Mens førsproglige tegn, f.eks. advarselsskrik, anses for genetisk bestemte responser på særlige stimuli i omgivelserne og dermed for bundet til de situationer hvor disse stimuli optræder, har symboler en mening der kan fremkaldes uafhængigt af den øjeblikkelige perception. Denne frigørelse rummer samtidig kimen til

³ Deacon bruger Peirces begreber index og ikon til perspektivering. Ved et symbol forstår Deacon en relation mellem et indeks og et ikon.

opbygningen af sproglige strukturer. For så vidt som den symbolske mening er et begrebsligt indhold, fordrer den en operator der kan binde indholdet til en situation, f.eks. således at den symbolske mening 'afstand' kan bruges med den bundne symbolske mening 'denne afstand', eller at den symbolske mening 'stoppe' kan bruges med den bundne symbolske mening 'stop'. Det verbale sprog er fylogenetisk set antageligvis begyndt med holofraser der er bundet til situationer, f.eks. ytringer svarende til *stop*. Men når først man får udskilt symboler der begrænser sig til mening, f.eks. meningen 'stoppe', må tegnsystemet tilføjes elementer der angiver bindingen til en situation. Når sådanne angivelser tilføjes et symbolsystem, opstår den grundlæggende sproglige struktur Harder beskriver som en operator-operand-relation (Harder 1996, 2010). Det vil føre for vidt at redegøre for denne relation og den meget nuancerede perspektivering til og diskussion af andre redegørelser Harder præsenterer. Det der er relevant i forhold til beskrivelsen af meddelelsesstrukturen, er at Harders analyse, selvom den integrerer handlingsaspektet, stadig synes at operere med et skel mellem handling og repræsentation og begrænser handlingsaspektet til talehandlingsaspektet.

Operator og operand er procedurale termer; de skal angive den egenskab ved sproglig mening at den er dynamisk, og at sproglige udtryks indhold er procedurer for at skabe mening. Men der skelnes så mellem operatører og det operatørene opererer på, svarerende til et skel mellem en handlingsmæssig (funktionel) dimension og en repræsentationel (symbolsk, begrebslig) dimension. Operatører forstås som i logikken og matematikken som noget der tager argumenter som input. Det termen *operator* fremhæver, er at de ikke bare er tilføjelser, men at de ændrer det som de tilføjes, og at hverken den semantiske eller den syntaktiske analyse kan begrænse sig til begrebsligt indhold eller relationer mellem begrebsligt indhold. Operanderne er de argumenter operatørene opererer på, og svarer i analysen til det begrebslige indhold. Et sproglig struktur der udgør en helhed, kan så beskrives som et hierarki af sådanne operator-operand-relationer. Som eksempel nævnes Searles overordnede analyse af den illokutionære handling $F(p)$ hvor operatøren F tildeler den illokutionære funktion til udsagnet p som på sin side kommer med det repræsentationelle indhold. Går vi et trin ned i hierarkiet, er udsagnet p et resultat af en tempusmarkerings operation på en prædikation; et trin længere nede er prædikationen et resultat af et prædikats operation på en reference til en entitet (Harder 2010:255); og en reference til en entitet kan - endnu et trin længere nede - være resultatet af en determinators operation på et begrebsligt indhold.

Handlingsaspektet integreres altså i analysen hele vejen ned gennem hierarkiet via operatørene og ved at forstå repræsentationelt indhold som procedurer, dvs.

mentale aktiviteter. Ikke desto mindre synes skellet mellem handling og repræsentation at være bevaret således at handlingsaspektet hele tiden arbejder på et repræsentationelt indhold. Derforuden begrænser handlingsaspektet sig til sproghandlingsaspektet og de mentale aktiviteter det indebærer.

Når dette skal fremhæves, er det fordi analysen af meddelelser i aktivitetsbestemt sprogbrug, fordrer at man integrerer handlingsaspektet i det begrebslige indhold, og at denne integration ikke begrænser sig til sproghandlingsaspektet. Også på dette punkt er den anvendte tilgang mere konsekvent end den pragmatiske, funktionelle lingvistik der tages udgangspunkt i.

1.4 Langue in the niche, competency og flow

Den pankrone, evolutionære forklaringsramme indebærer en ny beskrivelse af skellet mellem langue og parole. Således opererer Harder med tredelingen *flow*, *langue in the niche* og *competency* (Harder 2010:175).

Flow svarer til Saussures *parole* og er den manifeste sproglige adfærd med alle de mønstre og al den variation det indebærer. Langue er de strukturer der regulerer denne adfærd og viser sig som adfærdsmønstre. Den centrale pointe er at sprogstrukturen ikke er noget der er i hovedet på den enkelte, men noget der er i talefællesskabet. Der skelnes således mellem *langue* der er en egenskab ved den niche talefællesskabet udgør, og *competency* der er individets evne til at tilpasse sig denne niche. Som egenskab ved den niche talefællesskabet udgør, er langue på den ene side en ressource i form af en mængde handlingskonstituerende procedurer (hierarkisk organiserede operator-operand-relationer) der gør det muligt at deltage i et fællesskab med alle de fordele det indebærer; på den anden side er det et livsvilkår individet må tilpasse sig for at klare sig i denne niche. Hvad det sidste angår, indebærer skellet mellem langue og competency imidlertid netop at der ikke er en en-til-en-relation mellem langue og competency, og - nok så vigtigt - at der heller ikke *behøver* at være det. Strukturens fordringer begrænser sig til den opgave der skal varetages; hvordan den præcist varetages, er der ingen restriktioner på (Harder 2010:243). På dette punkt bryder analogien mellem fysisk kausalitet og socialt medieret kausalitet sammen. Der er ikke en deterministisk relation mellem et motiv til at handle der er kodet i langue som struktur, og udfyldningen af pladserne i strukturen med elementer der har de egenskaber pladserne fordrer. Sprogbrugere kan (og må) vælge elementer der opfylder de egenskaber pladserne fordrer, og pladserne efterlader et spillerum. Relationen beskrives i stedet - med et ekko fra Saussure og Hjelmslev - som *arbitrær*. Men som Harder fremhæver, er arbitræritet en funktionelt motiveret egenskab:

The freedom from knee-jerk deterministic forces is a precondition for the complex functional form of causality that works by selective pressure: some elements are reproduced in the next generation others are not. This is what allows arbitrariness to arise as a more flexible mechanism than determinism. This occurs in biological systems and social institutions, but not in purely physical or chemical systems. (...) If a speech community has a relevant functional purpose such as being able to refer to horses, it fundamentally does not matter if the expression that ends up doing the job is *horse*, *cheval*, or *Pferd* - as long as speakers manage to agree on one of them. What is motivated, above all things else, is that there should be a functional option - any option - that will do the trick. (Harder 2010:244)

Strukturer regulerer således kun delvist den sproglige adfærd. At strukturen er baseret på funktioner der skal varetages i et talefællesskab, indebærer også at den lever i kraft af at den har en funktion. Hvis miljøet ændrer sig således at der ikke er behov for funktionen, eller hvis talefællesskabet af andre grunde ikke benytter sig af strukturen, kan strukturen forvitte.

Den forskningsstrategiske pointe er at hvis strukturen betragtes som noget der kun delvist regulerer den sproglige adfærd og står i en kompleks gensidig afhængighedsrelation til sprogbrugen, så bortfalder argumenterne mod en strukturbaseret beskrivelse (Harder 2010:299).

Det er efterhånden blevet klart at ontologien er mere kompleks end den blev fremstillet i niveaumodellen. Som Harder peger på, lægger de biologiske og sociale egenskaber ikke blot noget oveni henholdsvis den fysiske verden og den biologiske verden; de ændrer den fysiske og den biologiske verden. Det bliver dermed også klart at ordet *bestemt* er en lidet retvisende betegnelse for denne funktionsmedierede relation mellem struktur og formål; dels kan nye sproglige adfærdsmønstre opstå tilfældigt, dels kan nyopståede sproglige mønstre befordre udviklingen af eksisterende formål og etableringen nye formål. Af samme grund foretrækker jeg termen *udøversprogbrug* fremfor aktivitetsbestemt sprogbrug. Hvad denne term dækker over, skal jeg vende tilbage til i sektion 2.

1.5 Overvejelser over den mentale mediering og talefællesskabet som en niche

DFL muliggør i kraft af sit funktionsbaserede strukturbegreb en tolkning af aboutness-relationen der forekommer at have et stort potentiale i beskrivelsen af aktivitetsbestemt sprogbrug. I den analyse jeg præsenterer, anvender jeg således DFL's strukturbegreb og støtter mig til den forklaringsramme begrebet kommer med. Der er imidlertid også nogle aspekter der giver anledning til overvejelser. Det

gælder den mentale mediering mellem situation og tegn og ideen om talefællesskabet som en niche.

I beskrivelsen af den mentale mediering mellem situation og tegn tages der udgangspunkt i behavioristisk psykologi. Førsproglige tegn beskrives som stimulus-responser hvor tegnbrugssituationen udgør de stimuli som tegnbrugeren udsættes for, og som udløser responsen. Det der bryder denne kausalitet, er symbolsk mening. Symbolsk mening skydes altså ind som en kile mellem stimulus og handling. Harder undgår meget bevidst at placere meningen i hovedet på den enkelte ved at operere med talefællesskabet. Men der sker så det der meget ofte sker når man analyserer kompleks adfærd med udgangspunkt i stimulus-responsmodellen: Når modellen ikke slår til, anvender man non-reaktive, instruktionsbaserede forklaringer hvor stimuli transformeres til mentale repræsentationer før de tilgås (Reed 1996:14). Problemet er at forklaringen indebærer at det vi perciperer direkte, har en tvivlsom informationsværdi, og at mening er noget der må konstrueres. Det kommer til udtryk i følgende beskrivelse af individets tilpasning til fællesskabet:

A niche in the form of the community emerged to which individuals gradually adapted - and that involved a gradually smaller degree of direct dependence on bodily attunement to specific environmental stimuli (...)

Symbolic meanings can persist and be evoked in the absence of direct links with the environment; adapting to a world of symbolic meanings therefore goes naturally with loss of adaption to direct situational-pragmatic stimuli (Harder 2010:149-150)

Ideen om mening som noget der konstrueres, er ikke i overensstemmelse med affordancebegrebet. Ifølge Gibson er det vi perciperer, affordances. Stimulus-information specificerer affordances og er direkte tilgængelig for et perceptuelt system der er afstemt (*attuned to*) miljøet. For så vidt er mening ikke noget der må konstrueres; den foreligger og skal blot samles op, og det gør det perceptuelle system aktivt og selektivt. Det gælder også abernes opsamling af stimulus-informationer der specificerer farer, og kan motivere et advarselsskrik. Sammensætningen "bodily attunement" er derfor heller ikke forenelig med den perceptionsteori affordancebegrebet indebærer; ifølge Gibson er et perceptuelt system ikke en bevidsthed, en hjerne eller et hoved, men en organisme med alle de organer og de muligheder for at opsamle information det indebærer: vende blikket mod, gå rundt om, træde på, slå til, skubbe til, røre ved, gå hen mod, bide i, sutte på, smage på, lugte til, lytte til, bevæge øjnene henover osv.

Uoverensstemmelserne er formentlig en konsekvens af det behavioristiske afsæt. Men spørgsmålet er om man behøver dette afsæt; det gør man ikke ifølge den økologiske psykologi:

The fundamental hypothesis of ecological psychology (...) is that *affordances and only the relative availability (or nonavailability) of affordances create selection pressure on the behavior of individual organisms; hence, behavior is regulated with respect to the affordances of the environment for a given animal.* This hypothesis has many important implications. One of the most profound is that behavior (in the most general sense, including perception and cognition) is *not caused*. Affordances are *opportunities* for action, not causes or stimuli; they can be used and they can motivate an organism to act, but they do not and cannot cause even the behavior that utilize them. (Reed 1996:18)

Så vidt jeg kan se, adskiller denne beskrivelse af relationen mellem affordances og organismen sig ikke væsentligt fra den relation mellem langue in the niche og competency som ifølge Harder kendetegner talefællesskabet som resultat af en evolutionær proces. Forskellen (som kommer til udtryk i antagelsen om at perception og kognition er adfærd) er at den økologiske psykologi ved at forkaste SR-modellen som udgangspunkt ikke behøver at have repræsentationer for at have mening. Det er tilstrækkeligt med et perceptuelt system der kan opsamle information.⁴ Det betyder ikke at vi ikke har repræsentationer, både i form af materielle artefakter som kort og i form af individets mulighed for at repræsentere aspekter af verden for sig selv, bl.a. via sprog; men det betyder at de ikke har den fundamentale funktion de tildeles i de etablerede sprogbeskrivelser.

Når denne forskel er væsentlig i analysen af naturlige sprogs meddelelsesstruktur, er det fordi de to forskellige udgangspunkter resulterer i to forskellige svar på hvilken opgave det begrebslige indhold skal varetage. Hvis der er behov for repræsentation for at få mening, har det begrebslige indhold en opgave i forhold til en repræsentation. Hvis information kan opsamles direkte, er

---

⁴ Min bekymring er at man med stimulus-respons-modellen som udgangspunkt tvinges til at operere med repræsentationer for at forklare kompleks adfærd og dermed aldrig får gjort op med den dualisme Descartes indstiftede med den mekanistiske opfattelse af kroppen. Ved at flytte meningskonstruktionen fra hovedet til talefællesskabet, bliver skellet mellem handling og perception til et skel mellem talefællesskabet og stimulusfællesskabet, mellem åndens og håndens arbejdere, mellem tilskuere til og udøvere af aktiviteter.

det begrebslige indhold snarere en måde at regulere et perceptuelt systems opmærksomhed og handlinger på (Reed 1996:176-177).

Det andet forhold der kan overvejes, er ideen om talefællesskabet som en niche. Denne ide har fra et funktionelt synspunkt en stor forklaringsværdi for relationen mellem langue og parole, ligesom den gør det muligt at stille en række væsentlige spørgsmål til udviklingen af sprog. I den tilgang der anvendes i analysen, anses den niche sprogbrugen foregår i, imidlertid ikke for et talefællesskab. Det er i første omgang af den simple grund at den niche mennesket er tilpasset, omfatter en mængde affordances som ikke er sproglige, og i næste omgang den antagelse at det er disse affordances der øver et selektionspres på den sproglige adfærd. Det er her begrebet aktivitet kommer ind i billedet.

I tilgangen til aktivitetsbestemt sprogbrug er det aktiviteten der anvendes som model af nichen. Ved en aktivitet forstås en organisering af værdiregulerede (Hodges & Baron 1992, Hodges 2007, Hodges 2009), redskabsmedierede (Vygotsky 1978) materielle handlinger med henblik på at opnå et tilsigtet udfald. Det omfatter f.eks. at samle svampe til et måltid, afgive skud med en riffel mod et byttedyr, harpunfiske, så byg, høste hvede, fælde træer, fremstille cement, bage brød, brygge øl, røge kød, støbe fundament, opføre en stimmel, lægge tag, stille ventiler på en motorcykel, lande et jettfly, tage imod en traumepatient, tage et kreditforeningslån, købe en svampeguide og en ufattelig mængde andet.

For samtlige disse aktiviteter gælder det at de sigter på at opnå et bestemt udfald. F.eks. er det tilsigtede udfald af aktiviteten at samle svampe til et måltid en vis mængde spiselige svampe, og det tilsigtede udfald af at afgive skud med en riffel mod et byttedyr er at skuddet dræbende, dvs. at byttedyret bliver ramt således at det ikke er i stand til at flygte uden for skyttens rækkevidde, og at det dør inden for en tidsramme af to minutter. Det tilsigtede udfald svarer til det nogle kalder målet. Det afgørende i denne definition er at udfaldet som resultat af materielle handlinger selv er materielt, og at udøverne af aktiviteten således via deres sanser er i stand til at afgøre om det tilsigtede udfald er opnået eller ej. Det betyder ikke at udøvelsen af en aktivitet ikke kan have en række ønskværdige effekter foruden det tilsigtede udfald; men de er ikke en del af det tilsigtede udfald. Når det er afgørende at handlingerne og resultatet af handlingerne er materielle, er det fordi de udgør de ydre kriterier for forståelsen af et udtryk (Wittgenstein 1995) og dermed er grundlaget for dannelsen og stabiliseringen af semantiske restriktioner. Ligeledes er det ved henvisning til de materielle handlinger og resultaterne af dem at restriktionerne kan legitimeres.

Termen *værdiregulerede* kommer fra Hodges teori om værdirealisering og bruges her til at skelne mellem mål/tilsigtet udfald og formål. Ifølge Hodges er

værdier grundlæggende for de aktiviteter en niche omfatter; de er bestemmende for udvælgelsen, koordineringen og revideringen af mål og affordances (Hodges 2007). Værdier har altså forrang for mål ligesom det i sidste instans er dem der styrer tolkningen af specifikationer af affordances som handlingsvejledninger. Et illustrativt eksempel på forskellen på mål og værdier som restriktioner på handlinger er følgende interaktion mellem jægere på internettet. Interaktionen opstår på foranledning af en jægers beretning om en jagt hvor han har skudt to rådyr. I beretningen skriver han bl.a.: "Bukkelammet (etårsbukken) blev skudt på ca. 344m afstand (...) Spisbukken faldt for en god bladvugle på 477m afstand" (www.jagtdebatten.dk). Her opnåede jægeren altså det tilsigtede udfald idet begge dyr faldt for et dræbende skud. Disse ytringer mødes ikke desto mindre med følgende fordømmelser af andre jægere: "svineri", "føj", "FORKASTELIGT", "usmagelig", "ikke ansvarligt", "uforsvarligt", "helt utilstedelig", "sgu IKKE iorden", "inhuman jagt", "du skulle skamme dig" og "skam dig" (www.jagtdebatten.dk). Problemet er at afstandene 344 m og 477 m ifølge en af de værdier der regulerer udøvelsen af aktiviteten, ikke tilbyder de handlinger jægeren udførte. Denne værdi foreskriver at man minimerer risikoen for at anskyde dyret. Og den er styrende for tolkningen af de specifikationer af affordances skudafstandene udgør; for så vidt som skytten bør minimere risikoen for anskydning, tilsiger afstandene skytten at undlade at skyde eller bevæge sig nærmere byttet. For risikoen for anskydning er for stor på disse afstande. Det er altså nødvendigt at skelne mellem mål og værdier.

Ifølge Hodges er de værdier der gælder for en aktivitet, flerfoldige, heterarkisk organiserede og dynamiske (Hodges 2007:590), dvs. at det i nogle situationer er en værdi der dominerer, og i andre situationer en anden. Og værdier kan konflikt (Hodges 2009). Et godt eksempel på konfliktende værdier findes i Kjærgaards materiale (dette nummer); her er der konflikt mellem værdierne forståelighed og imødekommenhed i udformningen af indledningen på SKATs brev. Men som det vil fremgå, forekommer det også i mit materiale.

I den foreliggende beskrivelse gælder nu følgende: Termen *formål* anvendes om summen af de restriktioner en aktivitets værdier⁵ og mål udgør. Inden for denne ramme anses sprog for et redskab - blandt andre redskaber - der anvendes med henblik på at opfylde et formål. Som andre redskaber er et sprog udformet under hensynet til det formål det tjener. Men som det gerne skulle være klart nu, er der

---

⁵ Det skal her anføres at udtrykket *værdi* allerede er brugt og ligeledes i det efterfølgende vil blive brugt om specifikationer af affordances; men det vil fremgå af konteksten i hvilken betydning udtrykket bruges.

en gensidig afhængighedsrelation mellem sproget og formålet: Sproglige strukturer er motiveret af formålet; sprogbrugen muliggør opfyldelsen af formål og bidrager til udviklingen af eksisterende formål samt til etableringen af nye formål; sproglige strukturer er en forudsætning for sprogbrugen. Det er denne relation sammensætningen *redskabsmedierede* dækker over. Det der bliver den centrale medierende faktor mellem struktur og formål, er altså adfærden. Det er adfærden der producerer de varianter der hvis de viser sig formålstjenstlige, reproduceres og stabilieres.

Udlægningen af aktivitetsbestemt sprogbrug indebærer at den fundamentale analyseenhed er en aktivitet, og at handlinger forstås som noget der indgår som led i aktiviteter, og dermed som noget der bidrager til opfylde et formål, men ikke hver for sig kan bevirke det. Det betyder også at kommunikative formål er underordnet aktivitetens formål. Antagelsen er altså at det er aktiviteter der øver et selektionspres på sproget.

På dette punkt synes den anvendte tilgang at adskille sig fra pragmatisk, funktionel lingvistik som den fremstilles hos Harder. Men så vidt jeg kan se, er det en forskel i analysefokus snarere end en uoverensstemmelse. Således mener jeg også at kunne finde støtte for at anvende aktiviteten som model af nichen i en af de forklaringer på udviklingen af menneskets sprog Harder støtter sig til, nemlig Tomasellos. Ifølge Tomasello er sproget bare et af udtrykkene for mennesket evne til kommunikativt samarbejde. Dette samarbejde beror på vores kognitive evne til at skabe fælles intentioner og fælles opmærksomhed med andre og vores sociale motiver til hjælpe andre, dele med andre og forme gensidige forventninger om disse samarbejdsmodiver (Tomasello 2008:73). Det der selekterer for denne evne og disse motiver, beskrives således:

human cooperative communication was adaptive initially because it arose in the context of mutualistic collaborative activities in which individuals helping others were simultaneously helping themselves (...)

skills of cooperative communication originated and were used only in activities that were collaborative all the way down (...)

The intimate relation between collaborative activities and cooperative communication is most apparent in the fact that they both rely on one and the same underlying infrastructure of recursively structured joint goals and attention, motivations and even norms for helping and sharing, and other manifestations of shared intentionality (Tomasello 2008:170)

Altså: Menneskets artsspecifikke kommunikation opstod i samarbejdet om udøvelsen af ikke-sproglige aktiviteter der var til gensidig fordel. Det er de gensidige fordele der er grundlaget for dannelsen og stabiliseringen af semantiske restriktioner.

I beskrivelsen af hvilke egenskaber menneskelig samarbejdende kommunikation skal have hvis den skal muliggøre samarbejdet om udøvelsen af aktiviteter, angiver Tomasello 1) at den skal udnytte at de samarbejdende allerede handler sammen med fælles mål og fælles ramme for hvad der er relevant at tildele opmærksomhed (*joint attentional frame*), 2) at den ofte bruges til at hjælpe andre ved at informere dem om ting der vil være interessant eller brugbart for dem, og 3) at deltagere, givet den fælles ramme der skabt gennem samarbejdet om udøvelsen af aktiviteter, forventer at andre er hjælpsomme, og forventer at andre forventer at de er hjælpsomme, osv. (Tomasello 2008:190). Hvis 1 anvendes som grundlag for beskrivelsen af naturlige sprogs meddelelsesstruktur, får det vidtrækkende konsekvenser: En ytring som kaptajnens "eighty" til copiloten under et jetflys startprocedure, kan ikke beskrives eller forstås som en ellipse med udgangspunkt i: *the airplane has now reached a speed of eighty knots*. Ytringen *eighty* er i enhver forstand en fuldstændig meddelelse idet den netop udnytter at de samarbejdende allerede handler sammen med et fælles formål og en hermed forbundet fælles ramme for hvad der er relevant at tildele opmærksomhed, f.eks. hastighed. Og ytringer som *eighty* må således også beskrives som fuldstændige meddelelser.

Sproget kan ganske givet bruges til flere forskellige formål; men hvis man vil beskrive sproget som et redskab til at efterspørge information der er relevant for udøvelsen af en aktivitet, hjælpsomt imødekomme efterspørgsler om information der er relevant for udøvelsen af en aktivitet, og uopfordret af hjælpe andre ved formidle information der er relevant for udøvelsen af en aktivitet, kan jeg ikke forestille et bedre grundlag for beskrivelsen end sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter. Hvis der er et fælles formål og dermed en fælles ramme for hvad der er relevant at tildele opmærksomhed, er der også et kriterium for hvad der er information. Og dette kriterium er en forudsætning for lave en informativ og retvisende beskrivelse af informationsstrukturen. I den forbindelse kan man pege på et væsentligt, men ofte overset forhold i Grices (2001(1975)) formulering af samarbejdsprincippet og kvantitetsmaksimerne: Grice præsupponerer at der er et vedtaget formål eller en retning for udvekslingen; formålet eller retningen er en forudsætning for udvekslingen; og formålet er en forudsætning for at anvende kvantitetsmaksimerne.

Denne relation mellem aktiviteter og sprog tjener som et argument for at basere en pragmatisk, funktionel lingvistisk beskrivelse af naturlige sprogs informationsstrukturelle egenskaber på sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter.

Forskellen på at operere med talefællesskabet som niche og aktiviteten som niche har også betydning for hvilken status langue har som affordances. Hvis talefællesskabet er en niche, er langue i sig selv en mængde affordances. Når det er aktiviteten der er nichen, er langue kun en mængde affordances for så vidt som det giver adgang til affordances der er handlingsvejledende i forhold til opfylde aktivitetens formål. I den anvendte tilgang opereres der således med det begreb om information begrebet affordance indebærer: Information er i nichen og ikke hovedet på folk; information specificerer affordances; informationen i nichen er rig og kompleks og uudtømmelig for organismen; det perceptuelle system organismen som helhed udgør, opsamler (*picks up*) information aktivt og gør det direkte for så vidt det er afstemt nichen; evnen til at opsamle information opøves gennem det kontinuerlige møde med verden (Gibson 1966, 1986:238ff).

Den pragmatiske arbejdshypotese er så at langue in the niche grundlæggende er et redskab til at dele information - forstået som specifikationer af affordances.

1.6 Fremgangsmåde i analysen

Teoretisk set fordrer beskrivelsen af naturlige sprogs informationsstrukturelle egenskaber altså at man baserer beskrivelsen på sprogbrug hvor der er et fælles formål, og at man således har kendskab til og beskriver formålet. På dette punkt har den anvendte tilgang et etnografisk (Hutchins 1995) og interaktionsanalytisk (Jordan & Henderson 1995, Goodwin & Goodwin 1999) tilsnit. Som grundlag for beskrivelsen af formålet i den præsenterede analyse anvender jeg deltagerobservation og interviews og trækker på mine egne erfaringer som udøver af den aktivitet den analyserede sprogbrug indgår som led i. På den anden side er målet at vise hvilke strukturer i langue-lingvistisk forstand der kan afledes af sprogbrugen, og hvordan disse strukturer danner grundlag for sekventiel kohærens. Det er således en lidt usædvanlig blanding af tilgange. Men det er så vidt jeg kan se, den eneste måde at bringe os ud over de uoverensstemmelser jeg mener at kunne konstatere mellem de etablerede beskrivelser af naturlige sprogs informationsstruktur og den dagligsproglige sprogbrug.

Metoden der anvendes i analysen, er følgende. Først defineres den type sprogbrug der analyseres, og det konkrete eksempel på denne sprogbrugstype beskrives i relation til den aktivitet det indgår som led i. Det vil sige at jeg begynder i meningen. I den første analyse identificerer jeg en bestemt

udtrykssyntaktisk defineret konstruktion, nemlig den der beskrives som en tetisk konstruktion. Denne konstruktion forbindes i de etablerede beskrivelser med bestemte indholdssyntaktiske karakteristika og kommunikative formål. I analysen holder jeg disse beskrivelser op mod en analyse der er baseret på beskrivelsen af aktiviteten og ganske særligt formålet og den fælles ramme for hvad der er relevant at tildele opmærksomhed, det udgør. Den uoverensstemmelse der viser sig, bruger jeg som argument for en alternativ beskrivelse af tetiske konstruktioners indholdssyntaktiske karakteristika og kommunikative formål. Denne analyse er ikke kun baseret på det materiale der anvendes i artiklen, men på et større korpus af sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter. For så vidt bruges materialet til at *illustrere* indholdssyntaksen og det kommunikative formål. De indholdssyntaktiske karakteristika og det kommunikative formål hævdes både at kendetegne samtlige tetiske konstruktioner i den type sprogbrug der analyseres, og at kendetegne alle andre meddelelser i den type sprogbrug der analyseres.

Den næste analyse tager udgangspunkt i de etablerede beskrivelser af kohærens i skriftlig og mundtlig sprogbrug med særlig henblik på det udtryks- og indholdssyntaktisk definerede grundlag for kohærens, nemlig referentielle emner. Dette grundlag bruges efterfølgende i en analyse af en sekvens i materialet. I henhold til denne analyse er sekvensen inkohærent. Dette resultat sammenholdes efterfølgende med en analyse af kohærens der er baseret på den beskrivelse af meddelelsesstrukturen den foregående analyse resulterer i. Og her viser det sig at sekvensen er fuldstændig kohærent. Det bruges som et argument for at den alternative, aktivitetsbaserede analyse af meddelelsesstrukturen er en mere informativ og retvisende beskrivelse af naturlige sprogs informationsstrukturelle egenskaber.

2 Empirien

Det valgte materiale er et eksempel på det jeg kalder *udøversprogbrug*.⁶ Denne term erstatter termen *aktivitetsbestemt sprogbrug*. Nedenfor følger en definition af udøversprogbrug, en overordnet beskrivelse af det valgte eksempel på udøversprogbrug og en beskrivelse af det valgte eksempel med særlig henblik på de egenskaber der kendetegner sprogbrugen som led i udøvelsen af en aktivitet der foregår i et dynamisk miljø.

2.1 Udøversprogbrug

---

⁶ I denne beskrivelse trækker jeg på og anvender ordrette formuleringer fra Borchmann 2015.

Udøversprogbrug er et (overordnet) sprogbrugsformål; det er sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter. Hvad der kendetegner dette sprogbrugsformål, kan beskrives med udgangspunkt i et uhyre simpelt eksempel. For ganske få minutter siden, før jeg begyndte dagens arbejde, overvejede jeg om jeg skulle tage ud at harpunfiske i aften. I og med jeg har en vis erfaring med dykning, ved jeg dels at sigtbarheden spiller en afgørende rolle for fangstmulighederne (det tilsigtede udfald) og for oplevelsens kvalitet (en værdi), dels at vindforholdene influerer på sigtbarheden, og det sådan at bestemte vindforhold kan tjene som en prædikator for dårlig sigt. Det er ikke de eneste forhold der influerer på sigtbarheden, men på det givne tidspunkt er vindforholdene den bedste prædikator jeg kender og har adgang til. Derfor gik jeg ind på Danmarks Meteorologiske Instituts hjemmeside, regionale vejrudsigter, Østjylland for at søge information om vindforholdene. Her afledte jeg information af følgende udtryk:

svag til jævn vind omkring sydøst

I aften og i nat

Det var tilstrækkeligt til at jeg opgav at tage ud at harpunfiske; for den kyststrækning jeg har adgang til i nærområdet, er østvendt, og med en pålandsvind på fem sekundmeter (og måske helt op til 7,9 sekundmeter) er der relativt stor sandsynlighed for at sigtbarheden er så dårlig at jeg ikke anser det for umagen værd tage af sted.

De tre umiddelbart iagttagelige og adskillende kendetegn ved udøversprogbrug er at den forstås som en handlingsvejledning, at den har handlekonsekvenser, og at der således er ydre kriterier for forståelsen. Og det er ikke bare i kraft af at jeg selv kan konstatere at jeg ikke tager af sted på harpunfiskeri i aften; hvis min kone har erfaret at jeg plejer at tage på harpunfiskeri om aftenen i disse dage, kan hun med rette undre sig når jeg hen på eftermiddagen ikke går ud og pakker mit grej, og spørge om jeg har opgivet at tage sted. Og her danner min forståelse af udtrykkene i vejrudsigten grundlag for mit svar. Ligeledes gælder det at hvis jeg af en eller anden grund alligevel tager af sted og sidenhen må opgive mit forehavende på grund af dårlig sigt, så kan en erfaren harpunfisker hvis hun eller han får kendskab til min handlen, med rette overveje om jeg - eventuelt på grund

af manglende kompetence - ikke har tjekket vejrudsigten eller ikke er i stand til at bruge den som en handlingsvejledning, eller om den aktuelle vejrudsigst er misvisende eller utilstrækkelig som grundlag for at forudsige sigtbarheden på den pågældende kyststrækning.

Lad os så prøve at gå bagom de umiddelbare kendetegn og se på betingelserne for at udtryk som de ovenstående kan tjene som handlingsvejledninger og få handlekonsekvenser. Når de kan det, er det under den forudsætning at sprogbrugen indgår *som led* i udøvelsen af en aktivitet. Formuleringen *som led i* indebærer fire forhold: 1) Sprogbrugen kan bidrage til at øge sandsynligheden for at aktiviteten opfylder sit formål; 2) læserne/lytterne udøver den aktivitet som sprogbrugen kan påvirke udfaldet af; 3) læserne/lytterne har et aktivitetsbestemt behov for at læse/lytte, og det er dette behov der motiverer forståelsen og gør at sprogbrugssituationen opstår. Endelig indebærer formuleringen 4) at det sprogbrugen kognitivt set relaterer sig til, ikke er en viden (episteme), men en evne (techne) til at omsætte perceptionen af udtryk som de ovenstående til handlekonsekvenser der er befordrende for at aktiviteten opfylder sit formål. Det svarer til det nogle kalder *knowing how* (Ryle 1966), men som jeg her vil kalde *kompetencen til at udøve en aktivitet*.⁷ Denne viden er nogle steder beskrevet som tavs eller ubevidst (Polanyi 2009(1966), Schank 2011), men det er altså ikke antagelsen i denne beskrivelse. Her antages det at kompetencen viser sig i sprogbrugen ved udøvernes selektion, relatering og prioritering af information.

Udøversprogbrug kan så defineres således: Udøversprogbrug er sprogbrug der indgår i udøvelsen af en aktivitet med henblik på at øge sandsynligheden for at aktiviteten opfylder sit formål.

Det at sprogbrugen relaterer sig til kompetencen til at udøve en aktivitet, er grundlaget for et vigtigt skel mellem to typer af udøversprogbrug. Således kan udøversprogbrug være relateret til kompetencen på to forskellige måder: Der er udøversprogbrug der *forudsætter* en kompetence, og så er der udøversprogbrug der er motiveret af en *utilstrækkelig* kompetence. Den første kalder jeg *informativ udøversprogbrug*; den er kendetegnet ved at den forsyner læserne/lytterne med de informationer som de i kraft af deres kompetence til at udøve en aktivitet - og netop i kraft af denne kompetence - er opmærksom på og efterspørger i udøvelsen, herunder forberedelsen og diagnosen af udøvelsen. Denne sprogbrug er således informativ i forhold til kompetente udøveres valg mellem handlingsalternativer eller handlemåder. Ved kompetente udøvere forstås her individuelle udøvere eller grupper af udøvere der er i stand til at udøve aktiviteten

---

⁷ I udøversprogbrug er det denne kompetence der danner grundlag for det Tomasello kalder *joint attentional frame*.

således at udøvelsen realiserer de værdier der gælder for aktiviteten, og aktiviteten får det tilsigtede udfald med en relativt høj frekvens. Da informativ udøversprogbrug er et sprogbrugsformål, omend et underordnet og mere specifikt sprogbrugsformål, kan man ikke anføre en afgrænset mængde af sproghandlingstyper der opfylder dette. Principielt kan enhver sproghandling, genre eller dialogtype anvendes til formålet af en læser eller en lytter; men det væsentlige er at der er en række genrer og dialogtyper der meget ofte anvendes og tilsyneladende er velegnede til dette formål; der er endog en meget stor mængde af ytringer i den dagligsproglige sprogbrug som er produceret netop med henblik på at tjene dette formål; og der er interaktioner hvor der er enighed blandt deltagerne om at sprogbrogen skal tjene dette formål. Det er f.eks.: manualer, instrukser, tabeller, forudsigelser, opskrifter, opslagsbøger, kalendere, almanakker, køreplaner, tekniske beskrivelser, dokumentation, tekniske debatter, tekniske diskussioner, planlægningsmøder, taktikmøder, beslutningsmøder, referater, logbøger, træningsdagbøger, narrativer der simulerer problemløsninger, cockpit-kommunikation, love, aftaler, formålserklæringer samt en lang række andre tekst- og dialogtyper som vi måske slet ikke har betegnelser for.

Den anden type, der altså implikerer en utilstrækkelig kompetence, kalder jeg *formativ sprogbrug*. Den er kendetegnet ved at den bidrager til opøvelsen og udviklingen af kompetencen til at udøve en aktivitet. Det vil sige at den faktisk bidrager til opøve evnen til at skelne mellem og efterspørge de informationer de kompetente udøvere efterspørger og opsøger i den informative sprogbrug. Man kunne således hævde at formativ sprogbrug altid går forud for informativ sprogbrug; og det er på sin vis rigtigt og på sin vis forkert. For det afgørende ved udøversprogbrug er at sprogforståelsen altid kun er en del af udøvelsen af en aktivitet, og at man ikke kan opøve og udvikle en kompetence til at udøve en aktivitet alene ved sprogbrug. Således går der altid en omfattende ikke-sproglig percipering og kognition forud for formativ sprogbrug; det er disse processer der afføder behovene for at differentiere på de måder som den formative sprogbrug anvendes med henblik på at lære at differentiere på. Ligesådan må den formative sprogbrug altid, for så vidt den skal bidrage til at opøve og udvikle kompetencen til at udøve aktiviteten, gå hånd i hånd med den praktiske udøvelse af aktiviteten; for det er udøvelsen der forsyner den lærende og læreren med kriterier for korrekt forståelse af sprogbrogen, og det er formålet med udøvelsen - mere præcist forskellen mellem den lærendes handlinger og de handlinger værdierne fordrer, og mellem det aktuelle udfald og det tilsigtede udfald - der motiverer den lærende og læreren til at bruge sproget. Groft sagt adskiller forståelsen af formativ sprogbrug uafhængigt af aktivitetsudøvelse sig ikke væsentligt fra den forståelse en

talende papegøje har af de sproglige udtryk den anvender. Der er med andre ord ikke tale om forståelse.

Principielt kan enhver sprogbrug tjene som formativ sprogbrug, men også her er det væsentlige at der er genrer og dialogtyper der meget ofte anvendes og tilsyneladende er velegnede til formålet; der er en meget stor mængde ytringer der er udformet direkte med henblik på at tjene dette formål; og der er interaktioner der er kendetegnet ved en enighed blandt deltagerne om at det er dette formål sprogbrogen skal tjene. Det er: lærebøger, spilleregler, manualer, instrukser, teoribøger, træningsdagbøger, træningssessioner, vejledningsmøder, feedback, evalueringer, narrativer der simulerer problemscenerier, simulatorforberedende instrukser, opgavetekster og en lang række andre tekst- og dialogtyper vi måske slet ikke har en betegnelse for.

Bemærk at der er overlap mellem de teksttyper der anvendes til informativ og formativ udøversprogbrug. Det skyldes vel at mærke ikke det principielle og mindre væsentlige forhold at enhver ytring kan bruges til formålet, men at forskellen på informativ og formativ sprogbrug beror på en forskel i læringsniveau, og at ethvert tilfælde af en aktivitetsudøvelse indebærer læring (Gibson & Gibson 1955, Bateson 2000(1964)). Således må min brug af vejrudsigten som led i aktiviteten harpunfiskeri ganske vist bestemmes som informativ for så vidt som jeg både ved hvilken information jeg skal søge, og bruger denne information til at træffe beslutninger der bidrager til sandsynligheden for at min aktivitet opfylder sit formål. Men samtidig gælder det at brugen af den aktuelle vejrudsigst dels bidrager til udviklingen af min evne til at skelne mellem vindforhold og tolke dem som prædikator idet jeg skal træffe en beslutning på grundlag af den, dels indebærer muligheden for at jeg alligevel tager af sted og perciperer sigtbarheden på første hånd hvilket ud fra et bayesiansk princip (Silver 2012) vil bidrage til en nuancering af min brug af vejrudsigten som prædikator for sigtbarheden. Forskellen på informativ og formativ sprogbrug er således ikke en artsforskkel men en gradforskkel. Det kan derfor forekomme misvisende at tale om typer. Men det er ikke desto mindre hensigtsmæssigt for analysen af sprogbrogen at operere med dette skel; og det er i det mindste en velmotiveret hypotese at der er forskelle på informativ og formativ sprogbrug både med hensyn til forståelsen og strukturen af de meddelelser og tekst- og interaktionstyper der udformes og initieres med henblik på at tjene hvert sit af disse to underordnede formål.

Som læseren har bemærket, anlægges der et lytter/læser-perperspektiv i beskrivelsen af udøversprogbrug. Det er lidt usædvanligt for så vidt som det er taleren/skriveren der udformer ytringen. Men den skitserede evolutionære

forklaringsramme peger netop på at det er hensynet til lytteren/læseren der øver et selektionspres på den sproglige adfærd at meddele information og dermed på meddelelsesstrukturen som en egenskab ved *langue in the niche*.

2.2 Materialet

Sprogbrugen der analyseres, indgår som led i udøvelsen af aktiviteten semiprofessionel landevejscykling. Der er tale om informativ udøversprogbrug. Materialet består af lydoptagelser og observationer af et cykelholds deltagelse i en etape i et internationalt etapeløb på dansk grund i 2014. Holdet består - foruden af en række mekanikere, massører, chauffører og forskellige hjælpere - af otte ryttere (R1-R8), en ledende sportsdirektør (SD1) og en assisterende sportsdirektør (SD2). Lydoptageren og observatøren følger den ledende sportsdirektør på løbsdagen. Optagelser og observationer omfatter et taktikmøde mellem rytterne og sportsdirektørerne før starten, interaktion mellem ryttere og den ledende sportsdirektør i den ene kortegebil under etappen, telefonisk kommunikation mellem den ledende sportsdirektør og den assisterende sportsdirektør i den anden kortegebil under etappen og interaktion mellem ryttere og den ledende sportsdirektør efter etappen. De transaktioner der analyseres, stammer fra taktikmødet.

Aktivitetens mål og værdier kan formuleres på en række niveauer og ud fra forskellige perspektiver. På det overordnede niveau og uafhængigt af perspektivet er målet at afgøre konkurrencer på cykel på landevej. Man kan nævne en række overordnede værdier der viser sig som restriktioner på handlinger, men jeg begrænser mig til dem der er informative i forhold til analysen af sprogbrugen. Set i det enkelte holds perspektiv er målet generelt set at opnå det bedst mulige resultat i forhold til det potentiale holdet har; disse mål specificeres af det enkelte hold ud fra de muligheder et løb tilbyder og i henhold til de værdier holdet skal realisere.

Dette løb tilbyder dels et klassement på den enkelte etape, dels et klassement for samtlige etaper. Klassementet for samtlige etaper omfatter et individuelt klassement og et holdklassement. Det er de individuelle klassementer der af afgørende betydning både sportsligt og økonomisk for den enkelte rytter og for et hold. Derudover tilbyder løbet to indlagte konkurrencer, dvs. konkurrencer hvor det gælder om at komme først til et bestemt punkt på ruten: en konkurrence om sprintertrøjen og en konkurrence om bakketrøjen. Disse har ingen sportslig værdi; det er kontraproduktivt at køre efter at vinde dem hvis man vil vinde etappen, og der er ingen af de hold der har en reel chance for at vinde etappen, der kører efter at vinde dem. Men de giver mulighed for at eksponere sponsornavne.

Etapeløbet løber over fem dage med seks etaper. Dagens etape er den første etape i løbet; den er 155 km lang og omfatter en relativt flad del på 136 km og en afsluttende kuperet rundstrækning på 6,2 km der skal køres tre gange (se figur 1).

Etapeløbet er højt kategoriseret inden for den internationale cykelunion (UCI-kategori 2.HC). Som følge heraf er der deltagelse af en række World-tour-hold, dvs. det højeste niveau i professionel landevejscykling, ligesom der er en omfattende mediedækning. Holdet er et kontinentalhold og dermed to klasser under World-tour-holdene. Når det har fået adgang til løbet, hænger det sammen med at løbsarrangørerne tilgodeser danske hold, og at holdet har præsteret godt i de løb hvor kontinentalhold kan kvalificere sig til at deltage i etapeløbet. Denne niveauforskel indebærer en række forhold. For det første er holdets mulighed for vinde etapen eller det samlede klassement så godt som ikke eksisterende; holdet har desuden ikke en rytter af den type man antager det kræver at vinde den pågældende etape. Men for det andet tilbyder alene det at deltage i løbet udviklingsmuligheder for holdet; og for det tredje tilbyder løbet holdets suverænt bedste muligheder for medieeksponering på hele sæsonen.

De forskellige konkurrencer, etapens form og holdenes niveauforskel er samtidig grundlaget for at forudsige hvordan løbet vil udvikle sig, og dermed også for hvilke muligheder etapen reelt tilbyder holdet. Man forventer at de lavt rangerende hold vil forsøge at få en mand med i et tidligt udbrud med henblik på at vise sig frem og forsøge at vinde de indlagte konkurrencer. Da et mindre udbrud (fire til seks mand) af ryttere fra lavt rangerende hold ikke vil udgøre en trussel for World-tour-holdenes interesser på etapen, forventes et sådant udbrud at komme af sted inden for de første tyve tredive kilometer. Man regner så med at dette udbrud vil blive hentet umiddelbart før - eller inde på den første af - de små omgange, og at den reelle kamp om at vinde etapen vil begynde derefter. Man tror at interesserne for at holde feltet samlet er så store, at et reduceret hovedfelt vil komme til mål, og at etapen vil blive afgjort i en massespurt.

Hvad værdierne er angår, er det for dette hold - som for andre hold - en værdi at køre for at vinde. Dernæst er talentudvikling en værdi. Da holdet er semiprofessionelt og dermed sikrer deres overlevelse ved at skabe værdi for sponsorerne, er synlighed også en værdi.

Ovennævnte forhold og værdier sætter sig igennem i specificeringen af holdets mål. Holdets mål, der er fastlagt via samtaler forud for taktikmødet, er således følgende:

- at holdkaptajnen, R1, beskyttes på etapen og bringes i position til at køre en god finale,

- at R2 og R6 – foruden R1 – kommer med den forreste gruppe ryttere i mål så de ikke mister tid i det samlede klassement,
- at holdet får en mand med i det tidlige udbrud med henblik på at vinde de indlagte bakkespurter og dermed bakketrøjen, og
- at det er R3 der kommer med i udbruddet da han har særligt gode forudsætninger for at vinde bakkespurterne.

Mens de to første mål er relateret til de to førstnævnte værdier; er de to sidste mål relateret til værdien synlighed. Og de rummer en konflikt. Målet at vinde bakketrøjen indebærer ikke alene at man skal have en rytter med i det tidlige udbrud, men også - hvis rytteren skal have en chance for at vinde bakkespurterne - at det er en rytter der har et potentiale til at opnå et resultat med en reel sportslig værdi. Hvis R3 kommer med i udbruddet, har han imidlertid ingen chance for at sidde med i finalen. På taktikmødet viser det sig at både den ledende sportsdirektør (SD1) og R3 har et ambivalent forhold til de strategiske dispositioner målet om at vinde bakketrøjen resulterer i. Kort efter at man har lagt strategien for at få R3 med i det tidlige udbrud for at vinde bakkespurterne, forekommer følgende udveksling (kantede parenteser angiver overlap således at [under en anden [angiver samtidighed, (.) angiver mikropause i tiendedele af et sekund og dobbelt parentes angiver kontekstuel information):

- SD1: nu må vi se hvordan tingene for øh altså du ((henvisning til R3)) kan også køre den finale ikke (0.3) altså hvis du ikke kommer hvis du [ikke]
- R3: [altså] det er ikke verdens undergang hvis ikke jeg rammer det for jeg vil sgu kunne byde ind med meget tror jeg
- SD1: ja, ja
- SD1: jeg tænker også hvis du hvis du ikke rammer udbruddet så så så er du jo også en en en faktor vi kan bruge inde på den runde der

Med formuleringen *køre den finale* i peger SD1 på en mulighed der ikke alene er i modstrid med målet om at få R3 med i udbruddet, men også med holdets strategi om at køre for R1 i finalen. Her er det værdien talentudvikling der sætter sig igennem; SD1 har tilsyneladende svært ved at afskrive R3's mulighed for at prøve sig af i en finale. R3 bakker umiddelbart op om dette, men er opmærksom på den konflikt med strategien at køre for R1 som 'køre den finale' indebærer, og vælger den mere vage formulering *byde ind med meget* der også kan forstås således at R3

tildeles en hjælpende rolle. SD1 indser ligeledes denne konflikt og ændrer formuleringen *køre den finale* til formuleringen *vi kan bruge inde på den runde* så den angiver at R3 kan tildeles en rolle i strategien at køre for R1. Men uoverensstemmelsen med strategien for at vinde bakketrøjen resterer, og mens konflikten mellem at tilgodese R1's chancer og R3's muligheder måske nok er sløret, er den ikke bilagt. At ambivalensen er reel, understøttes af det forhold at R3 faktisk ikke kommer med i udbruddet med henblik på at vinde bakketrøjen, men i stedet forsøger at køre finalen. Det vil altså sige at uanset hvilke mål de sætter sig, og hvilken strategi de lægger for at realisere værdien synlighed, er det værdierne køer for at vinde og talentudvikling der regulerer handlingerne.

Denne nedprioritering af værdien synlighed er desuden en væsentlig forklaring på hvorfor en af de transaktioner der analyseres, opstår. Transaktionen opstår i forlængelse af at SD1 tilkendegiver usikkerhed med hensyn til hvor mange bakkespurter der er, og den afslører at flere af rytterne ligeledes er usikre på antallet. Transaktionen er således forårsaget af at målet at vinde bakketrøjen ikke er tildelt opmærksomhed forud for mødet. Og den er en indikation på at værdien synlighed med henblik på at tilgodese kommercielle interesser ikke dominerer i holdets udøvelse af aktiviteten.

2.3 Et dynamisk miljø: den forudsigelige uforudsigelighed

Ved et dynamisk miljø forstås her et miljø hvor betingelserne for handling ændrer sig således at den handlende må tilpasse sig nye forhold, dvs. forhold der ikke kan forudsiges, eller i det mindste ikke kan forudsiges så præcist at forudsigelserne kan tjene som entydige handlingsvejledninger. Formodningen om at sprogbrug i semiprofessionel landevejsscykling kunne være et eksempel på sprogbrug der foregik i et sådant miljø, var baseret på følgende to erfaringer med aktiviteten som forfatteren selv har gjort sig som rytter og sportsdirektør: 1) Forudsigelser der er entydige som handlingsvejledninger, er typisk u hensigtsmæssige dels fordi de ofte ikke holder stik, dels fordi de bevirker at udøveren overser eller ikke reagerer tilstrækkelig beslutsomt på uventede forhold der indebærer muligheden for at skaffe sig en strategisk fordel, og 2) erfarne udøvere er bemærkelsesværdigt bevidste om dette forhold. Formodningen blev bekræftet til fulde i den første analyse af materialet med henblik på at vurdere dets egnethed. I det følgende vil jeg fremhæve tre træk ved sprogbrugen der indikerer denne egenskab ved aktiviteten.

For det første tematiserer deltagerne ganske simpelt uforudsigeligheden, f.eks. (se notation ovenfor):

- R1: man ved jo fandeme aldrig hvornår de ligger [de] der
SD1: [nej]
SD2: nej på toppen nej ikke nødvendigvis nej
- SD1: men hvor meget det er jo svært at sige ikke også
- SD1: eller whatever vi kan jo aldrig vide hvad fanden ikke også
- R2: det er jo lidt svært at vide hvor splittet det bliver og hvem der sidder med og hvem der ikke gør
- SD1: altså det er jo svært at sige hvem fanden skal lige gøre det
- SD1: nu må vi se hvordan tingene for altså du kan også køre den finale ikke
- R5: men lad os sidde sammen og snakke sammen fordi alt afhængig af hvem der kommer af sted og vind og vejr forløber er der forskellige scenarier
- R1: fordi man ved aldrig om der pludselig er noget sidevind eller om der er nogen der [kører]
SD1: [nej]

At uforudsigeligheden er en etableret viden blandt udøverne, understøttes af de dialogiske kriteriemarkører (*jo*), de bekræftelsesansøgende kontaktpåkaldelser (*ikke også*), de generiske referencer (*man*) kombineret med de uafgrænsede tidsrammer (*altid, aldrig*), de bekræftende overlap og responser (*nej*) og det forhold at der er fem forskellige deltagere der tematiserer eller bekræfter tematiseringer af uforudsigeligheden.

En anden indikation på uforudsigeligheden og bevidstheden herom er deltagernes brug af kriteriemarkører og andre epistemiske markører, f.eks. (se notation ovenfor):

- SD1: formentlig kører udbruddet inden for de første tyve tredive kilometer
- R2: men sandsynligvis lidt mere modvind på vej mod omgangene

- R2: men efter den der by der hedder Arden der er jo regulær modvind så mon ikke det er kørt inden
- SD1: jeg tror jeg tror det kører her ude på en af
- R5: det er så ikke sikkert det går i stå vil jeg sige for hvis ((navn på R6)) slår ud ikke også så tror jeg der sidder i hvert fald et par mand der tænker det vi sgu ligeglad med og så kører de bare

Udøverne er i den situation at de forhold der er bestemmende for hvordan de skal handle, er mere eller mindre uforudsigelige. Tilsyneladende er der ikke desto mindre visse fordele forbundet med at lave forudsigelser. Men i den forbindelse angiver de til gengæld den usikkerhed der forbundet med forudsigelsen (*formodentlig, sandsynligvis, mon ikke, jeg tror, ikke så sikkert, tror jeg*).

Det sidste træk der er karakteristisk ved sprogbrugen som noget der foregår i et dynamisk miljø, er dens egenskaber som instruerende sprogbrug. SD1 er ansat som ledende sportsdirektør; det er således ham der kan bestemme taktikken, ligesom det ham der bestemmer hvilke ryttere der skal køre hvilke løb, og hvem der skal have fornyet deres kontrakter for næste sæson. I det aktuelle tilfælde er han desuden den klart mest erfarne; SD1 har kørt adskillige år på det højeste niveau i professionel landevejscykling og har bl.a. deltaget i Tour de France, Paris-Roubaix og Flandern Rundt. SD1 har altså både autoritet strukturelt og med hensyn til viden, og han har således alle forudsætninger for at udstikke ordrer til rytterne. Her viser det sig imidlertid at sprogbrugen adskiller sig bemærkelsesværdigt fra de etablerede beskrivelser af instruerende sprogbrug. Således forekommer der ingen direktiver i den form de beskrives hos Searle (1996(1979)), dvs. et propositionelt indhold i en world-to-words direction-of-fit relation til verden. Det der er karakteristisk ved handlingsvejledninger i interaktionen, er at de er betingede, f.eks. (se notation ovenfor):

- SD1: hvis du ikke sidder der oppe så er det ned og hente vand og sådan nogen ting
- SD1: og altså du kan godt prøve at køre efter men du skal måske ikke køre af sted med ((navn på kaptajn fra et andet hold)) jo hvis det kun er jer to så er det fint nok ikke ikke også men hvis der sidder fem andre

og det kan kun kan blive til en top fem sammenlagt så er det bedre at vente

SD1: ja nå men altså udbruddet hentet så er det måske noget du skal prøve at kigge på

R4: så hvis det er han sidder til det så kan det sgu lige så godt være dig ((ham, R4 skifter tiltale fra 3. person til 2. person i ytringen)) der angriber

SD1: hvis I har en fornemmelse af at I ikke kan sidde med derinde så kører I også hundrede procent all out for at sørge for at han sidder derinde rigtigt altså

SD1: hvis I sidder og bider i frempinden ikke også bare for at følge med der altså så ved I godt så kommer I ikke med rundt derinde så det også bare at køre totalt all out og så slå ud i højre

Dette karakteristikon indikerer at det der i sidste instans anses for handlingsvejledende, er de øjeblikkelige omstændigheder rytteren handler under. Det skal vise at dette forhold sætter sig igennem i meddelelsesstrukturen. Således er det man gør til genstand for kommunikation, de forhold der er udslagsgivende for hvordan man skal handle, snarere end *hvordan* man skal handle.

3 Tetiske sætninger i udøversprogbrug

Analysen af tetiske sætninger er et væsentligt bidrag til forståelsen og beskrivelsen af meddelelsesstrukturen i udøversprogbrug; for den viser ganske simpelt hvad det er man giver information om, og hvad der udgør information. Og det skal vise sig at der netop hvad angår svaret på så grundlæggende spørgsmål, er uoverensstemmelser mellem de etablerede beskrivelser af sprogbrugen og udøversprogbrug.

3.1 Tetiske sætninger

Det minimale udtryks- og indholdssyntaktiske kriterium for tetiske sætninger på dansk er at der anvendes det rent formelle udtrykssubjekt *det* eller stedsadverbialerne *der/her* som subjektsmarkører i den såkaldte *der/her*-konstruktion (Hansen & Heltoft 2011:1200).

I materialet er der bl.a. følgende ytringer der opfylder kriteriet (understregning angiver markeret højtone):

- 1) men der er kun en inde på omgangene
- 2) der er jo forholdsvis læ fra den her side ikke
- 3) det skulle jo klare op igen

Men det er blot et ganske lille udsnit. Som det vil fremgå, er frekvensen af tetiske ytringer høj i materialet; i den sekvens 1 stammer fra, er det således 14 ud af 18 ytringerne der er tetiske, og i den sekvens 2 stammer fra, er det 12 ud af 24. Der er altså ikke tale om et hjørne af sprogbrugen.

3.2 De etablerede beskrivelser af tetiske sætninger

I traditionen er der grundlæggende to måder at beskrive tetiske sætninger på (Haberland 2006); enten tager man udgangspunkt i Brentano og Marty's skel mellem kategoriske og tetiske domme (Brentano 1925, Marty 1940), eller også beskriver man dem informationsstrukturelt, dvs. med udgangspunkt i given-new-distinktionen. De første beskriver tetiske sætninger som en domstype der er ustruktureret/udelt og svarer til en påstand om eksistens (Kuroda 1972, Sasse 1987, Kuroda 2005, Hansen & Heltoft 2011). De sidste beskriver tetiske sætninger som *totally new/all-new* (Kuno 1972, Lambrecht 1994) og som noget der bruges til at introducere nye elementer. Hvad man imidlertid er enige om i begge beskrivelser, er at regne dem for emneløse.

Et eksempel på en domstypebeskrivelse er Hansen & Heltofts:

Det tetiske udsagn har intet subjektsargument, dermed intet tema, og dermed ikke det kategoriske udsagns tvedeling. Det prædicerer ikke, alene af den grund af der ikke er nogen entitet der kan prædiceres om ('kategoriseres') gennem det samlede prædikat, men det fremsætter en påstand om eksistens, om en situation eller om en tilstand og etablerer på den måde et diskursunivers (2011:1199-1200).

Man skal her bemærke at beskrivelsen af det tetiske udsagn er funderet på det kategoriske udsagn. Det kategoriske udsagn bestemmes som en relation mellem en referentudpeger og et komplekst prædikat således at der tages udgangspunkt i en entitet (referenten) som resten af sætningskernen prædiceres om (ibid:1197). I domstypebeskrivelsen er meddelelses-strukturen emne-kommentar baseret på denne relation; således er emnet det der udpeger den entitet der tages udgangspunkt i og prædiceres om, mens kommentaren er resten af sætningskernen. Aboutness-relationen tolkes altså som en relation mellem en

referent og et (kategorisk) udsagn. Som følge heraf er det et kriterium for emnet at det er en referentiel størrelse (ibid:66). Og antagelsen er så at subjektet er den vigtigste referentudpeger (ibid:1196) og det grammatikaliserede emne. *Tema* er netop en betegnelse for subjektet som grammatikaliseret emne (ibid:73).

Det er denne fundering der medfører de negative karakteristikkere af det tetiske udsagn. Når det hævdes at der "ikke er nogen entitet der kan prædiceres om" i en tetisk ytring, ser man altså bort fra den mulighed at emnet kan være angivet af andre led end subjektet eller kan være tilgængeligt på anden vis. Antagelsen om at den tetiske ytring er uden tema, kombineres med den antagelse at hele sætningens rema (verbalhelheden) i det normale, umarkerede tilfælde er i fokus i en tetisk der/her-konstruktion (ibid.:1777). Fokus defineres i denne beskrivelse som det led eller del af et led i kommentaren som afsenderen udpeger som særligt relevant, og som han således også udpeger som det led modtageren bør benægte hvis han er uenig (ibid.:75).

Hvis vi anvender denne beskrivelse på de tetiske sætninger ovenfor, forudsiges det altså at de er uden emne, uden emnerelation og - når vi ser bort fra de markerede tilfælde - har bredt fokus. Den positive, funktionelle karakteristikkere er at postulere eksistens og etablere et diskursunivers.

Et eksempel på en informationsstrukturel beskrivelse er Lambrechts:

the sentence expressing thethetic propositions introduces a new element into the discourse without linking this element either to an already established topic or to some presupposed proposition. Thethetic sentence has an "all-new" character which distinguishes it both from the categorical (or topic-comment) and from identificational sentence type. (...)

It is not the absence of any topic relation that characterizesthetic sentences but the absence of a topic relation between the proposition and that argument which functions as the topic in the categorical counterpart (Lambrecht 1994:144).

The basic communicative function of such sentences <thetic> is not to predicate a property of an argument but to introduce a referent in to a discourse, (ibid.:177)

Her kan man umiddelbart fremhæve introduktion af et nyt element og "all-new" character som positive, funktionelle karakteristikkere. Ny dækker hos Lambrecht over den information der tilføjes hørerens viden med ytringen (ibid.:52). At element er nyt, indebærer at det har status som fokus (ibid.:262). Men det omvendte er ikke nødvendigvis tilfældet. Hos Lambrecht defineres fokus som den

semantiske komponent i et pragmatisk struktureret udsagn der adskiller assertionen fra præsuppositionen. Pointen er at fokus (og ny) ikke er en egenskab der kan forbindes med de enkelte semantiske enheder, men en egenskab der udelukkende kan forbindes med et udsagn. Fokus er med andre ord en relationel egenskab; det er en relation mellem et denotatum, dvs. et sprogligt udtryk denotation, og et åbent udsagn, dvs. et udsagn med en variabel. F.eks.: I ytringen *det var ham der blev genvalgt*, er fokus relationen mellem den der refereres til med pronomenet, og det åbne udsagn "x blev genvalgt". Bemærk her at referenten er præsupponeret og således ikke er ny, men at relationen er det. Ethvert udsagn antages at have et fokus. Og det gælder så at det der ikke er præsupponeret i udsagnet, er fokus. Hvis der ikke er en præsupposition, er assertionen sammenfaldende med fokus. Og det er netop det der ifølge Lambrecht gælder for det tetiske udsagn.

Som det fremgår, tages der imidlertid også her udgangspunkt i det kategoriske udsagn. I Lambrechts beskrivelse er det således ligeledes et kriterium at emneudtrykket er referentielt (ibid:131), ligesom det er et krav at emnet er sprogligt manifesteret (ibid:55). Det der kendetegner den informationsstrukturelle beskrivelse, er så at emnet skal være pragmatisk tilgængeligt for modtageren, og dvs. at emneudtrykket skal være formelt markeret som en præsupposition. Karakteristikken af tetiske sætninger er baseret på den antagelse at der er en stærk korrelation mellem subjekt og emne på en række sprog. Tetiske sætninger anses således for emneløse i og med at subjektet ikke refererer til noget pragmatisk tilgængeligt. Også her resulterer udgangspunktet i det kategoriske udsagn altså i negative karakteristika: "uden at forbinde det introducerede element til et allerede etableret emne eller et udsagn", "fraværet af en emnerelation mellem udsagn og argument" og "funktionen er ikke at prædicere en egenskab". I henhold til denne beskrivelse er tetiske ytringer altså foruden de funktionelle karakteristika kendetegnet ved disse negative karakteristika.

3.3 Analysetilgang

I det følgende vil jeg analysere eksempler på tetiske ytringer fra materialet i deres kontekst og i et udøverperspektiv. Med konteksten menes den interaktionelle kontekst, og den omfatter de øvrige ytringer, de ikke-sproglige redskaber der anvendes, og non-verbale udtryksformer som f.eks. gestik. At analysere dem i et udøverperspektiv indebærer at man inddrager den aktivitetsspecifikke viden og de hermed forbundne informationsbehov og relevanskriterier med henblik på at bestemme hvilken information ytringerne henleder opmærksomheden på. Denne analyse vil så blive sammenholdt med karakteristikkene uden emne, bredt fokus

og uden emnerelation. I forlængelse heraf sammenholdes analyserne med de positive, funktionelle karakteristika introduktion af element og etablering af diskursunivers.

Analysen er organiseret på følgende vis. Der tages udgangspunkt i den sekvens ytring 1 indgår i. Denne sekvens omfatter en række tetiske ytringer, og et udvalg af disse analyseres i et udøverperspektiv med henblik på at sammenholde dem med karakteristikkene uden emne, bredt fokus og uden emnerelation. Denne analyse illustrerer nogle skel, og disse anvendes efterfølgende i analysen af de to øvrige eksempler, ytring 2 og ytring 3. Til sidst relateres analysen af samtlige ytringer til de funktionelle karakteristika introduktion af element og etablering af diskursunivers.

3.4 Tetiske ytringer i udøversprogbrug og karakteristikken uden emne

Ytring 1 "men der er kun en inde på omgangene", indgår i en sekvens der indledes med henblik på at fastlægge holdets strategi for at vinde bakketrøjen. Sekvensen omfatter en uenighed om hvor mange bakkespurter der er på dagens etape. I henhold til løbsarrangørernes rutebeskrivelse er der tre bakkespurter ude på ruten og tre på den afsluttende rundstrækning (se den lille trekantede rute ved den røde stjerne på figur 1), nemlig en for hver af de tre omgange der skal køres på rundstrækningen. Hvis man udelukkende ser på rutekortet (figur 1), kan man imidlertid få det indtryk at der kun er en bakkespurt på den afsluttende rundstrækning idet der på kortet kun er én markering af den bakkespurt der skal køres tre gange (markeret med propriet *Jutlander* og et rødt logo, se figur 1).

Figur 1

Det er dette forhold der giver anledning til forskellige tolkninger af løbsarrangørernes materiale. Sekvensen er følgende (I transskriptionen anvender jeg Jeffersons notation, men begrænser mig til at angive markeret højtone, mikropauser med, tonelængde og overlap. Og jeg gør det kun i det omfang det bidrager til forståelsen af hvad der udgør en meddelelse, herunder hvorfor nogle meddelelser ikke er fuldstændige. Transskriptionen afviger desuden fra Jeffersons system idet jeg så vidt muligt opdeler transaktioner og taleture i helsætninger eller holofraser: Begrundelsen for dette er at beskrivelsen retter sig mod de enheder man i de etablerede beskrivelser har gjort til genstand for meddelelsesstrukturelle analyser, nemlig helsætninger. Således angiver hvert lille bogstav så vidt muligt en helsætning eller en holofrase. Understregning angiver markeret højtone, (.) angiver mikropause i tiendedele af et sekund, : angiver forlænget tone, kantede parenteser angiver overlap således at [under en anden [angiver samtidighed, og dobbelte parenteser angiver kommentarer til forståelsen og lignende):

- a) SD1: ((navn på R3)) er (1.0)

- b) SD1: hovedmålet det er komme med vinde den her bakkesp (0.5)
trøje ikke også
- c) SD1: så ham vil vi helst have med
- d) SD1: og da der er mange bakkespurter i dag (0.9)
- e) SD1: man kan sige der er jo (0.9) tr:e: [ind]
- f) R1: [der] er fire fire der er tre dage hvor
der er fire
- g) SD1: ja ne:j men i dag er der vel syv
- h) R2: seks
- i) R1: nej nej [der er] kun en
- j) SD1: [seks]
- k) R1: der er kun
- l) SD1: nej der er jo inde på runden
- m) R1: men der er kun en inde på [omgangene]
- n) R3: [nej der er en tre]
- o) SD1: [nej der er sgu en] for hver gang
- p) R3: al (0.3) alle tre [gange]
- q) R1: [nej] det er der er der det
- r) SD1: ja
- s) R1: ja det er der fandeme også
- t) SD2: ja der er så
- u) SD1: ja
- v) R3: så der er seks i alt
- x) (R6): hold da op
- y) SD1: der er seks bakkespurter i alt

Som det fremgår, er der ganske mange ytringer der opfylder det udtryks- og indholdssyntaktiske kriterium for tetiske sætninger; faktisk er det få der ikke gør. Relaterer vi nu de etablerede beskrivelers karakteristik uden emne til de tetiske ytringer i sekvensen, kan man godt hævde at en ytring som f.eks. 1f "der er fire", ikke har et emne i grammatisk forstand, dvs. tema. Der opstår imidlertid alvorlige problemer hvis man hævder at denne grammatiske karakteristik danner grundlag for en pragmatisk karakteristik. For det er kontraintuitivt at antage at 1f og de øvrige tetiske ytringer i sekvensen ikke har et emne i pragmatisk forstand, og at der følgelig ikke gives information om noget med dem. Uenigheden mellem deltagerne er om noget et tegn på at vi har at gøre med forskelle der gør en forskel i forhold til udøvelsen af aktiviteten, og der kan næppe være tvivl om at deltagerne opfatter deres sproglige interaktion sådan at de giver og afleder information om

noget. Det er da heller ikke muligt at forklare hvad der motiverer interaktionen, og hvad der foregår i den, hvis man på forhånd afskærer sig fra at lave en meddelelsesstrukturel analyse af ytringerne og udpege noget der gives information om.

Der er mindst tre grunde til at man må antage at de tetiske ytringer i sekvensen ovenfor har et emne i pragmatisk forstand. Først og fremmest er det en forudsætning for at deltagerne kan forstå de tetiske ytringer. Det gælder f.eks. 1e "der er jo tr:e ind"; her kan den angivne talværdi tre relateres til ikke så lidt, og forståelsen af ytringen forudsætter at deltagerne i interaktionen ved hvad den relaterer sig til. Dette er ikke blot en teoretisk antagelse; det kan konstateres empirisk at deltagerne er bevidste om dette forhold. Således indfører SD1 netop forudsætningen for forståelsen med ledsætningen 1d "da der er mange bakkespurter i dag". Her nævner SD1 et uspecificeret antal bakkespurter, og ytringen 1e, kan kun forstås under denne forudsætning, nemlig som en specifikation af dette antal. Den angivne værdi 'tre' relaterer sig altså til den alternative mængde af værdier som mængden antal bakkespurter omfatter. Og det der danner grundlag for denne relation, er altså den mængde af mulige værdier antal bakkespurter udgør. Det er derfor ikke alene rimeligt at hævde at der med 1e gives information om antallet af bakkespurter; hvis ikke man antager at det forholder sig sådan, kan man ikke forklare hvordan 1e og de efterfølgende ytringer 1f-1y kan forstås. Uden at tage forskud på en diskussion af ontologi og epistemologi eller indføre nye begreber kan vi sige at mængden antal bakkespurter er en egenskab ved den aktivitet deltagerne i interaktionen udøver, og for så vidt som den aktuelle værdi i henhold til formålet bør influere på udøvelsen af aktiviteten, må den potentielle værdi, dvs. mængden af mulige værdier, også - i en eller anden forstand - være en del af den kompetente aktivitetsudøvers viden. Denne mængde er pragmatisk afgrænset til de forskellige antal bakkespurter man hidtil har erfaret (men det kan være formelt afgrænset hvis der er regler for hvor mange bakkespurter der må være på en etape i et etapeløb). En sproglig indikation på denne viden er SD1's brug af det ubestemte pronomen *mange* i 1d og (R6)'s ekspressiv 1x "hold da op"; begge implikerer at der er et erfaret, gennemsnitligt antal som det aktuelle antal bakkespurter ligger over, og deres sprogbrug indikerer dermed at mængden af de mulige antal bakkespurter er afgrænset og endda ordnet med hensyn til sandsynlighed. Den informationsstruktur der viser sig i de kompetente udøvers sprogbrug, ligner således kontrastfokussets: Der er en fokusværdi ('tre'), en fokusalternativ mængde (en afgrænset mængde af værdier) og - nok så væsentligt i forhold til den informationsstrukturelle karakteristik - et præsuppositionelt skelet 'der er et antal bakkespurter'. Idet vi kan bruge

formuleringen *give information om* og altså kan bruge den om en relation mellem en fokusværdi ('tre') og en afgrænset og i den forstand kendt mængde (antal bakkespurter), kan vi i det mindste ud fra en pragmatisk, udøverbaseret betragtning sige at antal bakkespurter er ytring 1e's emne.

For det andet er det pragmatiske emne en forudsætning for at der kan opstå den uenighed der opstår. Det fremgår bl.a. af relationen mellem ytringerne 1e "der er jo tr:e: ind", 1f "der er fire" og 1g "i dag er der vel syv". Der skal være noget der relaterer værdien 'fire' til værdien 'tre' og gør 'fire' til et alternativ til 'tre'; og der skal være noget der relaterer værdien 'syv' til værdien 'fire' og gør 'syv' til et alternativ til 'fire'. Det der relaterer disse værdier, er netop mængden antal bakkespurter; det er deres medlemskab af denne mængde og den egenskab ved mængden at en værdi udelukker samtlige de andre, der gør uenigheden mulig. Man skal her desuden bemærke at bakkespurter ikke er en tilstrækkeligt specifik emneangivelse idet talværdierne kan relateres til en række forskellige mængder af værdier der anvendes i forståelsen og beskrivelsen af bakkespurter i aktiviteten, f.eks. point for at vinde bakkespurten, placeringer der giver point i bakkespurterne, etaper med bakkespurter, bakkespurtens nummer i rækkefølgen og bakkens stigningsprocent.

For det tredje er emnet en forudsætning for at deltagerne kan handle i overensstemmelse med samarbejdsprincippet og overholde relevansmaksimen (Grice 2001(1975)). Hvis ikke deltagerne ved at det er antallet af bakkespurter der er genstand for kommunikation, kan de ikke holde sig til emnet. I den forbindelse kan man fremhæve det særlige ved sekvensen at den er kendetegnet ved en emnemæssig invarians for ni af ytringernes vedkommende: 1e "der er jo tr:e: ind"; 1f: "der er fire"; 1g: "men i dag er der vel syv"; 1h: "seks"; 1i: "der er kun en"; 1j: "seks"; 1m: "men der er kun en inde på omgangene"; 1v: "så der er seks i alt"; og 1y: "der er seks bakkespurter i alt". Hver af disse ytringer relaterer sig til mængden antal bakkespurter ved at udpege en værdi og ekskludere de øvrige mulige værdier. Derforuden gælder det at samtlige de øvrige indikative ytringer i sekvensen er relateret til denne mængde enten inferentielt ved at angive et forhold som antallet af bakkespurter afhænger af (1o, 1np & 1p), eller interaktionelt ved at forholde sig til en ytring der relaterer sig til denne mængde (1q, 1r, 1s, 1t & 1u).

På grundlag af disse tre forhold kan man hævde om følgende tetiske ytringer i sekvensen at der gives information om antallet af bakkespurter med dem, og at deres pragmatiske emne er antallet af bakkespurter: "der er jo tr:e: ind", "der er fire", "i dag er der vel syv", "der er kun en", "men der er kun en inde på omgangene", "så der er seks i alt" og "der er seks bakkespurter i alt". Pragmatisk set

- dvs. i konteksten og i udøverperspektivet - er disse tetiske ytringer altså ikke uden emne.

Man kan undre over hvorfor man i de etablerede beskrivelser afskærer sig fra denne analyse. For hvis ytringen havde været *antallet af bakkespurter er seks*, havde man næppe betænkt sig på at udpege antallet af bakkespurter som ytringens emne. Når man i disse beskrivelser må afvise at den tetiske variant af denne ytring har et emne, tyder det på at man ikke skelner tilstrækkeligt klart mellem grammatisk subjekt og emne (en fejl Sasse i øvrigt også peger på i Mathesius' beskrivelse af tetiske sætninger (Sasse 1987:513)) og måske i det hele taget ikke mellem sprog og det sproget er om. Under alle omstændigheder må vi konstatere at det i de etablerede beskrivelser er den sproglige manifestation der bestemmer om antallet af bakkespurter er en (abstrakt) entitet eller ej, og det peger på et problem i de etablerede beskrivelseres ontologiske fundering. Enten er antallet af bakkespurter en entitet eller også er antallet af bakkespurter det ikke.

Hvilke entiteter de etablerede beskrivelser tager udgangspunkt i, og hvorfor det giver problemer i analysen af udøversprogbrug, skal vi vende tilbage til i udlægningen af resultaterne i sektion 5.

3.5. Tetiske ytringer i udøversprogbrug og karakteristikken bredt fokus

I henhold til domstypebeskrivelsen og den informationsstrukturelle beskrivelse har tetiske sætninger bredt fokus. I begge beskrivelser angives dog nogle undtagelser. Hansen & Heltoft peger på fokusoperatorer og kløvnings der kan udpege et fokus i kommentaren; og Lambrecht peger på at der kan være præsuppositioner i tetiske ytringer i form af possessive pronominer (Lambrecht 1994:228).

Ser vi på ytringer som 1f "der er fire", og 1i "der er kun en", kan man med god ret hævde at de har snævert fokus. Det er imidlertid ikke en videre informativ karakteristik da de begge kun har en fokuskandidat. For så vidt kunne man med lige så god ret hævde at de har bredt fokus. De er altså ikke det bedste udgangspunkt for en diskussion af omfanget af tetiske ytringers fokus. Noget tilsvarende synes at gælde ytringen 1m "men der er kun en inde på omgangene". Den er ganske vist også kendetegnet ved et snævert fokus; men her kan man fra de etablerede beskrivelser side hævde at det er i kraft af fokusoperatoren *kun* der netop er omfattet af Hansen & Heltofts undtagelser. Og da brugen af fokusoperatoren *kun* i ytringen etablerer præsuppositionen 'der er et antal bakkespurter inde på omgangene', kan man med lidt god vilje sige at den også er omfattet af Lambrechts forbehold. De ytringer der kan rejse spørgsmål, er umarkerede ytringer med flere fokuskandidater, dvs. flere led eller dele af led der

kan tildeles informationelle statusser. Det er f.eks.: 1g "men i dag er der vel syv", og 1v "så der er seks i alt". Her må man i henhold til de etablerede beskrivelser antage at ytringerne har bredt fokus, dvs. at fokusangivelsen i 1g omfatter både *i dag* og *syv*, og at fokusangivelsen i 1v omfatter både *seks* og *i alt*. Omvendt skal man - hvis man hævder at disse ytringer har snævert fokus - argumentere for at fokusangivelserne begrænser sig til et led (eller en del af et led). Det er netop det jeg hævder at en analyse i udøverbaseret perspektiv viser. Det skal godtgøres i det følgende. Det bliver et lidt længere ræsonnement og omfatter en beskrivelse og en perspektivering af metoden i den udøverbaserede analyse.

Den udøverbaserede analyse adskiller sig væsentligt fra de etablerede analyser med hensyn til grundlaget for at begrænse fokusangivelsen. I de etablerede beskrivelser omfatter grundlaget følgende støttepunkter: 1) formelle markeringer som fokusoperatorer, kløvningskonstruktioner, markeret højtone og - som antifokus i umarkerede konstruktioner - præsuppositions bærende udtryk, 2) det forhold at noget er nævnt i det foregående hvilket indebærer at det er pragmatisk tilgængeligt og dermed en del af det der kan præsupponeres, og 3) det forhold at noget er tilgængeligt i situationen og dermed en del af det der kan præsupponeres. I den udøverbaserede analyse er grundlaget derimod udøvernes informationsbehov. Forskellen kan anskueliggøres med ytring 1m "men der er kun en inde på omgangene". Ganske vist når den udøverbaserede analyse til det samme resultat som de etablerede beskrivelser, men det er på et andet grundlag end de etablerede beskrivelser.

I analysen af 1m ud fra de etablerede beskrivelser kan man i første omgang støtte sig den teoretisk velbeskrevne fokusoperator *kun* der sammen med den markerede højtone på *en* udpeger *en* som fokusangivelsen; en anden informationsstrukturel indikator er den bestemte form på *omgangene* der indikerer at referenten er tilgængelig, og at referencen - for så vidt som der ikke er tale om en markeret konstruktion - hører til præsuppositionen og dermed kan udelukkes af fokus. Dernæst kan man støtte sig til at *omgangene* er nævnt i den foregående ytring 1l via synonymet *runden* og dermed er pragmatisk tilgængeligt. Og så kan man endelig støtte sig til at det der refereres til med *omgangene*, er tilgængeligt i situationen i form af den repræsentation rutekortet udgør.

I den udøverbaserede analyse er henvisningen til teoretiske beskrivelser af udtryksformers informationsstrukturelle funktion et utilstrækkeligt grundlag for tildelingen af informationelle statusser; det beskytter hverken analytikeren mod at den teoretiske beskrivelse er baseret på et hjørne af sprogbrugen og ikke kan generaliseres, eller mod at den der bruger den informationsstrukturelle indikator, bruger den misvisende. Ligeledes gælder det at det forhold at noget er nævnt, ikke

behøver at betyde at det er delt af parterne; således bliver *seks* i ytring 1v "så der er seks i alt", hverken mere eller mindre fokusangivelse af at være nævnt i de forudgående ytringer 1h og 1j. Endelig er tilgængelighed i situationen i bedste fald et vagt kriterium; for det at noget er tilstede i situationen, betyder hverken at lytteren har rettet opmærksomheden mod det, at lytteren er i stand til at percipere det, eller at lytteren er i stand til at relatere det perciperede til andre informationer og dermed opsamle den relevante information. Det beror på lytterens kompetence, i dette tilfælde bl.a. til at bruge et rutekort og en rutebeskrivelse som redskaber i udøvelsen af aktiviteten.

I den udøverbaserede analyse er det den kompetente udøvers viden (knowing how) og de hermed forbundne relevanskriterier der er grundlaget for at udpege fokusangivelsen. Således er fokusangivelsen svaret på det spørgsmål den kompetente udøver i kraft af sin kompetence - og netop i kraft af sin kompetence - søger et svar på. Grundlaget er med andre ord *betingelserne* for at de informationsstrukturelle indikatorer er brugt retvisende. I denne analyse kan antagelser om udtryksformernes informationelle funktion til gengæld tjene som heuristikker. I henhold til sådanne antagelser gør brugen af udtrykket *kun* ytringen 1m til et svar på det potentielle spørgsmål: Hvor mange bakkespurter er der inde på omgangene? De aktivitetsspecifikke betingelser for at *kun* er brugt retvisende, er således for det første at antallet af bakkespurter er relevant at gøre til genstand for kommunikation, og for det andet at det spørgsmål der søges svar på med hensyn til antallet, retter sig specifikt mod antallet inde på omgangene, dvs. at en opdeling af etapeen i omgangene og andre etapedele er et kendetegn ved aktiviteten, at den kompetente udøver skelner mellem sådanne dele og bruger disse skel i formidlingen og afledningen af information, og at angivelsen af etapedelen (*inde på omgangene*) dermed har en anden status end angivelsen af antallet af bakkespurter (*en*).

Hvad den første betingelse angår, er antallet af bakkespurter vitterligt relevant at gøre til genstand for kommunikation i henhold til de aktivitetsspecifikke relevanskriterier. Således er antallet udslagsgivende for den strategi holdet anvender for at opnå deres mål om at vinde bakketrøjen. Denne relation mellem mål, antal bakkespurter og strategi er i øvrigt delvist ekspliciteret i interaktionen; i direkte forlængelse af angivelsen af hovedmålet med 1b angiver SD1 med ledsætningen 1d at der er mange bakkespurter på dagens etape, og med konjunktionen *da* at denne omstændighed tæller som en betingelse. Hvad den tæller som en betingelse for, fremgår dog ikke på dette sted idet SD1 - fremfor at indfri de forventninger ledsætningsledstillingen foranlediger - vælger at

specificere omstændigheden. Men det fremgår så af den umiddelbart efterfølgende interaktion:

- z) SD1: men sandsynligheden for at ham der vinder de tre inde på runden at det er den samme person det tror jeg ikke på
- æ) SD2: nej
- ø) SD1: formodentlig så
- å) R2: der er ikke nogen der kører efter bakketrøjen inde på omgangene
- a') SD2: nej
- b') SD1: nej
- c') SD2: så de fire vi skal tage de fire første for i hvert fald at holde os i klassement på det
- d') SD1: altså de tre ude på ruten og så måske den første
- e') SD2: på runden
- f) SD1: på runden

Udgangspunktet for rationalet er at R3 kommer med i det udbrud man forventer kommer afsted i begyndelsen af etappen, og som man forventer bliver hentet umiddelbart før omgangene eller inde på den første af omgangene. Rationalet er så at R3 kan bringe sig i spidsen af konkurrencen om bakketrøjen hvis han vinder de tre spurter ude på ruten idet man ikke anser det for sandsynligt at det er den samme person der vinder de tre bakkespurter inde på de små omgange; på de små omgange køres der efter at vinde etappen, og bakkespurterne har ingen betydning i den sammenhæng, ligesom bakkespurter vurderes lavt af de hold der har en reel chance for at vinde etappen.

Ud fra den aktivitetsdrevne analyse kan vi altså fastslå at angivelsen af antallet af bakkespurter er relevant, og dermed bekræfte den udtryksbaserede heuristik der per default udpeger det angivne antal som en del af fokus. Det spørgsmål der refter, er så hvorfor *inde på omgangene* skal udelades af fokusangivelsen.

Dette spørgsmål kan besvares med udgangspunkt i ytring 1e "der er jo tre: ind". Det der er interessant ved 1e i forhold til indsnævringen af fokuset, er at konteksten viser at det angivne antal og dermed den antagne fokusværdi er betinget, og at betingelserne tilsyneladende ikke behøver at være angivet i den meddelelse der angiver den antagne fokusværdi. Hvad betingelsesrelationen angår, er antallet af bakkespurter for det første betinget af hvilken etape det er. Denne betingelse er angivet i 1d med *i dag*; og når 1e ytres i umiddelbar forlængelse af 1d, tjener 'i dag' som en restriktion på forståelsen af

stedsadverbialt⁸ *der* i 1e og dermed som en betingelse for fokusværdien. For det andet fremgår det af SD1's ytring 1g "men i dag er der vel syv", at antallet af bakkespurter også må være betinget af et andet forhold; for hvor SD1 med 1e angiver antallet til at være 'tre' under betingelsen i dag, angiver han det med 1g til at være 'syv' under den samme - denne gang angivne - betingelse.⁹ Hvilken anden betingelse der er tale om, fremgår af 1a' og 1b' hvor deltagerne opdeler etappen i 'ruten' og 'runden'; således er fokusværdien i 1e også betinget af hvilken del af etappen der er tale om. Denne betingelse er imidlertid ikke ekspliciteret i 1e idet R1 påbegynder sin ytring netop før SD1 får angivet betingelsen i forlængelse af præpositionen *ind*.

Når angivelsen af antallet af bakkespurter varierer i interaktionen, er det altså ikke kun et udtryk for uenighed, men også et resultat af at deltagerne fra ytring til ytring angiver antallet på forskellige betingelser: Deltagerne *vælger* mellem bestemte betingelser for angivelsen af antallet, og antallet *varierer* med dette valg. Som det fremgik af analysen af 1d, kan angivelsen af disse betingelser være udeladt af den ytring hvormed man angiver antallet. Dette forhold er endnu tydeligere i R1's ytring 1f "der er fire", og R2's ytring 1h "seks" hvor begge fokusværdier er betinget af at det er dagens etape, og at det er hele etappen. Følger man angivelserne af antallet gennem interaktionen, ser man at betingelserne kun angives når der er tvivl om hvorvidt de er koordinerede. Selv da R1 med ytringen 1j "der er kun en" ændrer betingelsen fra hele etappen til inde på omgangene, udelader han angivelsen af betingelsen og forudsætter at de andre deltagere kan følge denne ændring. Først da SD1's ytring 1k "der er jo inde på runden", indikerer at betingelserne ikke er koordinerede, angiver R1 med ytringen 1l betingelsen 'inde på omgangene'.¹⁰

Vi kan altså gøre os følgende iagttagelser: Fokusværdien varierer; fokusværdiens variation er betinget; sprogbrugerne kan vælge mellem de betingelser som fokusværdien er betinget af; angivelsen af betingelsen for fokusværdien kan udelades. Analysen afdækker således en struktur svarende til en

---

⁸ Jeg bruger her Hansen & Heltofts karakteristik af *der* i tetiske konstruktioner (2011). Ole Ravnholt har peget på at *der* i denne sammenhæng kun er stedsadverbiale i en meget udtyndet betydning, måske kun med den stedsbetydning at sætningen skal forstås i den aktuelt præsupponerede kontekst.

⁹ Det er i den forbindelse uvæsentligt at SD1 på foranledning af R2's ytring 1h korrigerer antallet til seks.

¹⁰ I den alternative analyse tages der ikke stilling til om det er hensigtsmæssigt eller ej at udelade angivelsen af betingelserne. Analysen er i denne sammenhæng blot beskrivende; men den kan så bruges i en diagnose af uenigheden.

afhængighedsrelation mellem to værdier. Begge mængder som de to værdier indgår i, er afgrænsede og i den forstand kendte; men for de aktuelle værdiers vedkommende gælder det at den ene er afhængig af den anden således at det ene svarer til outputtet af en funktion og det andet til inputtet. Outputtet svarer til fokusværdien, og inputtet til de valgte betingelser. Det er sådanne strukturer formidlingen og afledningen af information i sekvensen er baseret på.

Pragmatisk set viser disse strukturer sig ved at man ikke kan spørge til en værdi, f.eks. antallet af bakkespurter, uden at det er klart under hvilke betingelser værdien skal konstateres. Svaret på et sådant spørgsmål ville være: Det kommer an på. Når betingelserne ikke er nævnt, må de følges - hvis ytringen bliver forstået - være forudsat. Men det afgørende er her at betingelsernes status som forudsætninger for fokusværdien ikke beror på om de er nævnt eller ej. Hvis man nu hævder at betingelserne er forudsætninger når de ikke er nævnt, men at de når de er nævnt, indgår i fokusangivelsen og dermed har samme informationelle status som fokusværdien, får man en inkonsistens svarende til den vi konstaterede på det ontologiske niveau i de etablerede beskrivelser, her blot på det epistemologiske niveau: Enten er viden om betingelserne for fokusværdien en forudsætning for at opsamle information, eller også er viden om betingelserne for fokusværdien ikke en forudsætning for at opsamle information. Det kan ikke bero på om de er nævnt eller ej.

Iagttagelserne danner grundlag for følgende antagelse: Angivelsen af betingelsen for en fokusværdi har en anden informationel status end angivelsen af en fokusværdi, og det er denne forskel i status der gør at angivelsen af betingelsen - til forskel fra angivelsen af fokusværdien - kan udelades af en meddelelse. Det er det analysen i udøverperspektivet viser.

Uden at påbegynde en epistemologisk og ontologisk diskussion kan vi fremhæve hvorledes udøverperspektivets forudsætningsstrukturelle grundlag adskiller sig fra de etablerede beskrivelser. I udøverperspektivet er de angivne betingelser hverken entiteter der kan være identificerbare eller ikke-identificerbare i kommunikationssituationen, eller repræsentationer der kan være aktiverede, semiaktiverede eller inaktiverede; de er perciperbare forskelle på udfyldninger af en plads i en struktur der organiserer adfærd og viser sig som adfærdsmønstre der kendetegner aktiviteten. Det der kendetegner de kompetente udøvere, er derfor også at de perciperer disse forskelle, f.eks. mellem etaper og mellem bestemte dele af en etape, og at de anvender disse skel i formidlingen og afledningen af information, f.eks. formidling og afledning af information om antallet af bakkespurter. De strukturer analysen afdækker, organiserer med andre ord både den ikke-sproglige og den sproglige adfærd.

I henhold til udøverbeperspektivet er det der udelukker angivelsen *inde på omgangene* af fokusangivelsen, altså hverken fokusoperatoren *kun*, den markerede højtone på *en*, den bestemte form på *omgangene*, det forhold at omgangene er nævnt, eller at de er tilgængelige i situationen via rutekortet; det er angivelsens status som input til en aktivitetsspecifik funktion der bestemmer antallet af bakkespurter, og dermed som betingelse for angivelsen af antallet.

Det alternative forudsætningsstrukturelle grundlag danner dermed også et grundlag for at indsnævre fokus i umarkerede ytringer med flere fokus kandidater. Det gælder bl.a. ytringerne 1g "men i dag er der vel syv", og 1v "så der er seks i alt". Hvis vi anser antallet af bakkespurter for relevant information i 1g, har 'i dag' status som input i følgende aktivitetsspecifikke funktion:

ANTAL BAKKESPURTER SOM FUNKTION AF ETAPE

Og hvis vi anser angivelsen af antallet af bakkespurter for relevant information i 1v, har 'i alt' status som input i følgende aktivitetsspecifikke funktion:

ANTAL BAKKESPURTER SOM FUNKTION AF ETAPPEDEL

I udøverbeperspektivet har disse ytringer altså ikke bredt, men snævert fokus.

Det viser sig at denne struktur i form af en afhængighedsrelation mellem fokusværdien og en omstændighed (eller flere omstændigheder) med ganske få og systematiske undtagelser kendetegner samtlige meddelelser i taktikmødeinteraktionen. Relationen svarer til følgende slutningsregel (i Toulmink forstand): 'hvis omstændigheden er x , så er fokusværdien y '. Den kan noteres på følgende vis hvor fokus (y) og omstændighed (x) betragtes som variabler, og hvor f angiver en slutningsregel baseret på en ekstraheret aktivitetsspecifik (feltafhængig) invarians:

$$y = f(x)$$

Funktionen ANTAL BAKKESPURTER SOM FUNKTION AF ETAPPEDEL kan så i det aktuelle tilfælde noteres som nedenfor hvor 'gang' og 'på runden' i henhold til rutebeskrivelsen har værdien 1/6, 'ude på ruten' og 'på omgangene' værdien 1/2, og 'i alt' værdien 1:

$$y = 6x \quad D_m(f) = (1/6, 1/2, 1)$$

Notationen skal illustrere 1) at en angivelse af en omstændighed fastlægger variabelen omstændighed med en værdi, 2) at meddelelsesfunktionen $f(x)$ returnerer en fokusværdi når der angives en omstændighed, 3) at der er et afhængighedsforhold mellem omstændighedsværdien og fokusværdien, 4) at der til en omstændighedsværdi svarer en og kun en fokusværdi (mens det omvendte ikke er tilfældet), og 5) at den opgave funktionen som helhed varetager, er at levere en fokusværdi.

Da man i den semantik de etablerede beskrivelser af meddelelsesstrukturen er baseret på, også bruger notationen $f(x)$, kan illustrationen samtidig tjene til at vise hvordan den udøverbaserede meddelelsesstruktur adskiller sig fra de etablerede meddelelsesstrukturelle analyser. I henhold til den udøverbaserede tolkning er x ikke det meddelelsen er om, x bliver ikke tildelt en egenskab, og x er ikke et navn i lingvistisk forstand; x er en angivelse af en betingelse for fokusværdien, dvs. en angivelse af under hvilke omstændigheder fokusværdien kan opsamles. Betingelsen *kan* være angivet ved et proprium, et appellativ i bestemt form eller et pronomen, og det *kan* være det grammatiske subjekt; men den kan også være angivet med ord af andre klasser, af tal og af fleksiver, og det kan være andre led (eller leddele) end subjektet, f.eks. et adverbial. Angivelsen af en værdi fungerer som en kvantor, men snarere end at sige at den kvantificerer over en mængde, så udpeger den en værdi blandt en velkendt mængde af gensidigt udelukkende værdier. Dvs. tre inkluderer ikke to, men udelukker to. Bemærk i øvrigt at skalære implikaturer ikke er konversationelle (Grice 2001(1975), Levinson 2000), men konventionelle. Det er karakteristisk for udøversprogbrug som den sprogbrug hvor semantiske restriktioner dannes og stabiliseres. Ligesådan gælder det at f ikke svarer til en egenskab, en mængde eller et begreb, men til en sammenhæng mellem velkendte mængder af gensidigt udelukkende værdier; og meddelelsesfunktionen returnerer ikke en sandhedsværdi når variabelen x fastlægges, men en hvilken som helst værdi det er relevant at samle op for udøvere af en aktivitet, f.eks. et antal bakkespurter.¹¹

Det skal anføres at ovenstående notation $y = f(x)$ blot skal vise hvorledes den meddelelsesstruktur der kan afledes af interaktionen, adskiller sig fra de etablerede tilganges meddelelsesstrukturelle analyse. I udøverperspektivet er den noterede struktur ikke en logisk struktur, men en struktur der kendetegner en aktivitet (en egenskab ved en niche), og som for nogle strukturers vedkommende kan gøres til

---

¹¹ Som Harder bemærker i overvejslen over Freges prædikatskalkyles relevans for en beskrivelse af dagligsproglige ytringers mening: "No ordinary speaker, looking for that in the world to which a statement corresponds, will be satisfied to be handed a *T* or and *F* irrespective of what the sentence is about." (Harder 1996:20).

genstand for matematisk behandling. Variabler skal således heller ikke forstås som de forstås i logikken, men som i udøveres sprogbrug og i teknisk sprogbrug, f.eks.: "Obviously a Classic has a hundred more variables than a team pursuit on the track, but I can't control most of it." (den professionelle cykelrytter og tidligere banerytter Gerraint Thomas forud for klassikeren Ronde van Vlaanderen 2015 i interview til *Cyclingnews* 04.04.2015). Det vil sige som variationer der i henhold til værdier og mål bør influere på udøvelsen af en aktivitet, og som man enten ikke kan kontrollere (systemvariabler) eller kan kontrollere (styrevariabler), f.eks. sammensætningen af et udbrud, vindretningen, vindstyrken, vejretningen, antallet af bakkespurter og væskeoptaget der ikke kan kontrolleres, og pedalmomentet, bremsemomentet, dæktrykket, gearskifternes position og væskeindtaget der alt andet lige kan kontrolleres.

Ontologisk set er emnet en perciperbar variation der bør influere på udøvelsen af en aktivitet: en afgrænset, velkendt mængde af gensidigt udelukkende værdier, dvs. specifikationer af affordances, af samme enhed. Kognitivt set er emnet en evne til at skelne og - hvis muligt - kontrollere en variation der gør en forskel i udøvelsen af en aktivitet, og den er opøvet gennem udøvelsen af aktiviteten og kan være mere eller mindre forfinet. Funktionen er en ekstraheret sammenhæng mellem variationer i det system aktiviteten udgør; den specifikke sammenhæng er ikke nødvendigvis kalkulerbar, og selvom den for nogle funktioners vedkommende er konstant fra udøvelse til udøvelse, så varierer den for andres vedkommende. Det gælder f.eks. parameteren i funktionen ANTAL BAKKESPURTER SOM FUNKTION AF ETAPEDEL; i det aktuelle tilfælde er den seks, men den varierer fra etape til etape og fra etapeløb til etapeløb. Det eneste brugen af ordet *funktion* indebærer, er altså at der er en sammenhæng, og at denne sammenhæng anvendes i opsamlingen og delingen af information. Fokus er en anvendelse af den evne emnet udgør, i form af en opsamling af en værdi under bestemte omstændigheder; og betingelsen svarer til disse omstændigheder.

3.6 Tetiske sætninger i udøversprogbrug og karakteristikken uden emnerelation

Ovenstående analyser indebærer også at ytringerne ikke er uden emnerelation. Således kan man skelne mellem en afgrænset mængde af gensidigt udelukkende værdier (sammenlign med et termometers skala eller en gearskifters mulige positioner i et gearsystem) på den ene side og en aktuel værdi svarende til én af disse værdier (sammenlign med den værdi termometeret angiver under bestemte omstændigheder, eller en gearskifters position under bestemte omstændigheder) på den anden; og ytringerne er kendetegnet ved at etablere en relation mellem en

sådan mængde og en aktuel værdi (sammenlign med at foretage en måling med et termometer eller at vælge et gear). Om man vil kalde denne relation for en prædikation, er et taksonomisk spørgsmål. Det forhold at den adskiller sig fra det man i sprogvidenskaben kalder prædikationer, taler for at man ikke bør gøre det. Men det afgørende i denne sammenhæng er at etableringen af denne relation pragmatisk set er at give og aflede information om noget. Man kan så tilføje at hvis man insisterer på at det ikke er en emnerelation, har man samtidig - hvis beskrivelsen skal være konsistent - afskåret sig fra at lave meddelelsesstrukturelle analyser af ytringer som de nedenstående:

- 4) Antallet af kortnæbde gæs er nu oppe på 81.500. (*www.naturstyrelsen.dk*)
- 5) Varigheden af den enkelte arbejdsperiode bør ikke være for kort (*Aerob & anaerob træning*)
- 6) A priori sandsynligheden for 1-1 fordelingen er 52 pct. mod 48 pct. for 2-0. (*Bridgeodds*)
- 7) Afstanden mellem æggen og klap bør være 0,5-1 mm (...) (*Sådan sliber du din høvl*)
- 8) Temperaturen skal lande på omkring 67 grader C. (*Ølbrygning for begyndere*)
- 9) Og kører du med påhængskøretøj, er hastighedsgrænsen 70 km/t. (*Køreskolens teoribog*)
- 10) Blodtrykket i pulsårer hos rener er 130-155 mm Hg i hjertets pumpefase. (*Lærebog om buejagt*)

Man har med andre ord afskåret sig fra at analysere ytringer hvormed man angiver en værdi der indgår i en afgrænset mængde af gensidigt udelukkende værdier. Og de analyser jeg hidtil har lavet, tyder på at dette er den basale meddelelseskonstituerende struktur i informativ udøversprogbrug. Påstanden er altså følgende: *I informativ udøversprogbrug er aboutness-relationen en relation mellem en symbolsk angivelse af en værdi i en afgrænset mængde af gensidigt udelukkende værdier på den ene side og en aktuel værdi svarende til én af disse værdier på den anden.* Hvis der er noget en meddelelse som helhed refererer til, er det altså en fokusværdi.

Man kan nu hævde at de etablerede beskrivelers karakteristikker uden tema, bredt fokus og uden emnerelation blot er grammatiske karakteristikker og ikke danner grundlag for pragmatiske karakteristikker; men så har man samtidig elimineret grammatikkens forklaringsværdi for sprogbrugen, og det er uacceptabelt fra et funktionelt synspunkt.

3.7 Illustration af den udøverbaserede analyse på de øvrige eksempler

Har man først annammet den tanke at emner kan være mængder af værdier, og at de ikke behøver at være sprogligt manifesteret ved andet end fokusudtrykkets angivelse af en værdi der indgår i mængden, bliver det klart at de øvrige tetiske ytringer i materialet heller ikke er uden emne og ikke er uden emnerelation. Og tilsvarende gælder afdækningen af afhængighedsrelationen mellem fokusværdien og betingelsesangivelsen der viser at tetiske ytringer i udøversprogbrug ikke har bredt, men snævert fokus. Det skal nu illustreres med de resterende to eksempler 2 og 3. Og det skal siden - i sektion 4 - illustreres på en sekvens der omfatter 24 meddelelser.

Vinden er en vigtig faktor i aktiviteten landevejsscykelløb idet den kan have en afgørende effekt på feltets organisering, herunder især opsplittings ved sidevind i åbent terræn. Derfor er de variabler der influerer på denne effekt, genstand for kommunikation på et taktikmøde. Det er f.eks. vindstyrke, vindretning, vindtype (vindretning relativt til vejretning), topografi og afstand til mål. 2 indgår netop i en sekvens hvor sportsdirektørerne og rytterne - med udgangspunkt i den ledende sportsdirektørs oplæg - forsøger at forudsige vindens effekt på feltets organisering gennem løbet ved at bestemme værdierne af sådanne variabler. 2 ytres i forlængelse af to andre tetiske ytringer og efter en begyndelse der korrigeres (se notation ovenfor):

- a) SD1: så er der helt åbent herude
- b) SD1: men så er der jo (0.4) der er åbent fra den side
- c) SD1: men der jo ikke å (0.3) der er jo forholdsvis læ (0.7) fra den her side ikke

Også her anvendes løbsarrangørernes rutekort som redskab (se figur 1), og i denne sekvens peger SD1 på kortet mens han taler. Således må udtrykkene *herude*, *den side* og *den her side* forstås på baggrund af hvad SD1 peger på, og hvordan han peger. Vindens effekt afhænger som nævnt af en række variabler, og i ytringerne ovenfor er det den topografiske variabel der er genstand for kommunikation, nemlig den der kan variere mellem læ og åbent i forskellige grader. Det er den forskel der gør en forskel for udøverne, idet de dels har oplevet den smerte og stress der er forbundet med at køre i sidevind i et åbent terræn, dels har erfaret et sådant scenarier effekt på udfaldet af et cykelløb. Ud fra de aktivitetsspecifikke relevanskriterier er det således værdien 'forholdsvis læ' der er den relevante information. Fra et udøverperspektiv kan *forholdsvis læ* altså udpeges som det

udtryk der realiserer fokus i 2c. Med analysen af 1a-y som forbillede kan vi således udpege mængden topografisk effekt på vindhastighed som emne. Heller ikke her kan vi udpege et udtryk der benævner emnet; men som vi så i analysen af 1a-y, er det ikke et godt grundlag for at hævde at ytringen ikke har et emne. Og man kan tilføje at emnet faktisk er sprogligt repræsenteret, nemlig ved en angivelse af en værdi der indgår i den mængde af værdier emnet udgør.

Aktiviteten er kendetegnet ved at man bevæger sig gennem et landområde. I dette område varierer topografien. Om terrænet tilbyder læ, afhænger derfor dels af lokaliteten, dels af vindretningen relativt til topografien. Det SD1 gør med sine meddelelser, er således - teknisk udtrykt - at tildele den afhængige variabel topografisk effekt på vindhastighed en værdi ud fra de uafhængige variabler lokalitet og side. Meddelelsesfunktionen i 2c er altså TOPOGRAFISK EFFEKT PÅ VINDHASTIGHED SOM FUNKTION AF SIDE. Det der ekskluderer angivelsen *den her side* som fokus kandidat, er således ikke at den er i bestemt form, eller at siden er tilgængelig for lytterne via talerens gestik og rutekortet, men at svaret på spørgsmålet til den topografiske effekt, er betinget af angivelsen af værdien af den uafhængige variabel side. 2c er altså heller ikke uden emne og har ikke bredt fokus; og den er ikke uden emnerelation for så vidt vi kan skelne mellem mængden af topografiske effekter på vindhastighed og den aktuelle topografiske effekt forholdsvis læ, og for så vidt som vi kan skelne mellem fokusværdien og betingelsen for fokusværdien.

Ytring 3 (3g) ytres af SD1 i forlængelse af deltageren R5's vurdering af et potentielt regnvejrs indflydelse på arbejdskravet og bagdækkenes vejgreb og dermed på feltets organisering på de små omgange (se notation ovenfor):

- a) R5: hvis det i hvert fald er sådan at vi kommer ind i sådan et her vejr også
- b) SD1: ja
- c) R5: så bliver det hårdere
- d) SD1: ja ja
- e) R5: og det bliver slår ud i svingene og og (0.4) den bliver bare splittet
- f) SD1: ja
- g) SD1: det skulle jo klare op igen
- h) SD1: jeg tror bare det er en byge der er henne over os nu ikke

R5's vurdering er foranlediget af et regnvejr der få minutter inden er begyndt på det sted hvor taktikmødet foregår (se den grønne stjerne figur 1), og som ligger ca. 15 km i fugleflugt fra runden hvor finalen skal køres (se den lille trekantede runde

ved den røde stjerne figur 1). I R5's betingelseskonstruktion 3a-c angiver *hårdere* en fokusværdi relateret til den afgrænsede og ordnede mængde arbejdskrav, og den aktuelle værdi 'sådan et vejr her' er her eksplicit - som antecedent i betingelseskonstruktionen - angivet som betingelse for denne fokusværdi. Meddelelsesfunktionen i R5's ytring 3a-c er altså: ARBEJDSKRAV SOM FUNKTION AF NEDBØR. Til forskel herfra gør SD1 nedbøren til emne for kommunikation med ytringen 3g; med infinitiven *klare op* angiver SD1 en proces der resulterer i en værdi relateret til mængden nedbør. Denne mængde er afgrænset og ordnet med tørvejr i den ene ende og den kraftigste nedbør udøverne har erfaret, i den anden og med forskellige grader af nedbør i mellem disse yderpunkter. Således er meddelelsens fokusværdi 'tørvejr' der realiseres af fokusangivelsen *klare op*. Denne fokusværdi er betinget af tidspunktet, og det angives med valget af verbalkonstruktionen med det finitte, evidentialitetsindikerende modalverbum *skulle* og den procesangivende infinitiv *klare op*. SD1's meddelelsesfunktion er altså NEDBØR SOM FUNKTION AF TIDSFØRLØB. Bemærk i øvrigt at iterativen *igen* netop forudsætter en mængde af kendte, genkommende værdier der anvendes i opsamlingen og formidlingen af information. Ytring 3g er altså heller ikke uden emne, har ikke bredt fokus og er ikke uden emnerelation.

3.8 Tetiske sætninger i udøversprogbrug og karakteristikkene introduktion af element og etablering af diskursunivers

Hvad de funktionelle karakteristikkene introduktion af element og etablering af diskursunivers angår, forekommer de ikke at være retvisende i et udøverperspektiv. Fokusværdier som 'en', 'forholdsvis læ' og 'tørvejr' indgår i kendte mængder af værdier og imødekommer et informationsbehov der går forud for ytringen. Det er således misvisende at kalde dem introducerede. Det er heller ikke sådan at fokusværdierne efter at de er angivet, er eller kan være genstande for beskrivelse (prædikation); de *er* den information taleren henleder lytterens opmærksomhed på, og det er de i det øjeblik de angives.

Med hensyn til den funktionelle karakteristik etablering af et diskursunivers forekommer det fra et udøverperspektiv for det første ikke retvisende at karakterisere de angivne fokusværdier som diskursive størrelser; de er - i det mindste for den kompetente udøver - perciperbare i udøvelsen af aktiviteterne og ret beset ikke-sproglige egenskaber ved det univers aktiviteterne foregår i - eller rettere: den niche aktiviteten udgør. For det andet gælder det at afledningen af informationerne 'en', 'forholdsvis læ' og 'tørvejr' dels er motiveret af et informationsbehov der går forud for kommunikationssituationen, dels forudsætter en kompetence der er erhvervet gennem et kontinuerligt møde med

verden. I den forstand etablerer ytringerne ikke et univers; de forudsætter faktisk et.

En mulig forklaring er at de etablerede beskrivers funktionelle karakteristika er modelleret over skønlitterære ytringer af typen *der var en gang en mand*. Det er sprogbrug som ikke er motiveret af et specifikt informationsbehov og ikke forudsætter en kompetence til at udøve de aktiviteter sprogb Bruget har som genstand. Her giver det god mening at hævde at elementer introduceres, og at (fiktive) universer etableres. Men det synes altså ikke at være en retvisende karakteristika af tetiske sætninger i interaktionen.¹² Og det indikerer at de etablerede beskrivelser er baseret på et hjørne af sprogb Bruget.

3.9 Sammenfatning tetiske sætninger i udøversprogb Bruget

De etablerede beskrivelser resulterer i en misvisende karakteristika af tetiske sætninger med hensyn til deres emne, fokus, emnerelation og kommunikative funktion. Det rejser nogle spørgsmål til grundlaget for beskrivelserne. I analysen er der dels peget på problemer i den ontologiske og epistemologiske fundering, dels peget på problemer i det empiriske grundlag for beskrivelserne. Disse problemer skal vi se nærmere på efter analysen af kohærens i udøversprogb Bruget.

4 Kohærens i udøversprogb Bruget

De specifikke definitioner af kohærens varierer fra tilgang til tilgang; men generelt set er kohærens en betegnelse for sproglige meddelelsers forståelsesmæssige afhængighedsforhold, dvs. det at en sproglig meddelelse er relateret til og kun kan forstås i sammenhæng med en eller flere andre sproglige meddelelser.

4.1 Tekstorienteerede og tolkningsorienterede tilgange

Forskningen i kohærens er omfattende (Bublitz 2010, Lenk et al 1999), og tilgangene adskiller sig med hensyn til de grundlæggende antagelser der styrer forskningsspørgsmålene. Overordnet kan man skelne mellem *tekstorienteerede* tilgange hvor kohærens anses for en egenskab ved tekster og beror på tilstedeværelsen af bestemte sproglige udtryk, og *tolkningsorienterede* tilgange hvor kohærens anses for en egenskab ved tolkningen af teksten og ikke alene beror på sproglige udtryk, men bl.a. også på den sproglige kontekst, de sociokulturelle omgivelser, kommunikative principper og maksimer og fortolkerens viden (Bublitz 1999, Sanders & Pander Maat 2006, se Hellman 1995 for et mere nuanceret skel mellem tilgange).

---

¹² Her trækker jeg på og anvender formuleringer fra Borchmann 2015.

De tekstorienterede tilgange ligger i forlængelse af de tekstlingvistiske programmerklæringer fra halvfjerdsene; med disse erklæringer antages det at man - på samme måde som man i den generative grammatik formulerer regler for hvad der udgør velformede sætninger - kan formulere regler for hvordan sekvenser af sætninger danner velformede tekster (van Dijk 1972, Enkvist 1974, Togeby 1979, Reinhart 1980). I henhold til denne antagelse beror kohærens på tilstedeværelsen af sproglige udtryk der indgår i semantiske relationer med sproglige udtryk i tilstødende sætninger. De tekstorienterede tilgange har bevæget sig i forhold til det oprindelige udgangspunkt ved kvalificeringer, forbehold og endog regulære omkalfatringer af det epistemologiske grundlag (se f.eks. van Dijk 1972, van Dijk 1980, van Dijk 1995). Men ambitionen forekommer intakt: at formulere sproglige regler for hvornår sekvenser af sætninger er kohærente (se f.eks. Ulbæk 2013). Og man bliver da også ved med at bruge de termer der bruges til at beskrive kohærens i de tidligste beskrivelser (se f.eks. van Dijk 1995). I de tekstorienterede tilgange bruger man ofte termen *kohæsion* (Halliday & Hasan 1976) om den sproglige manifestation af semantiske relationer der skaber kohærens. Grundantagelsen i de tekstorienterede tilgange er altså at det er kohæsion der er basis for kohærens. Blandt de kohæsive midler har man fremhævet forskellige former for koreference, f.eks. anaforer, og konjunktionaler. Nogle beskrivelser fokuserer særligt på de grammatiske ligheder ved de kohæsive midler (Halliday & Hasan 1976), andre fokuserer på de semantiske ligheder, dvs. ligheden i reference (Kintsch & van Dijk 1978, Ulbæk 2013,).

De tolkningsorienterede tilgange fremstiller ofte sig selv i opposition til de tekstorienterede tilgange (f.eks. Levinson 1983, Brown & Yule 1983, Sanford & Garrod 1994, Givon 1995, Bublitz et al 1999, Sanders & Pander Maat 2006), og de kan med en vis ret betragtes som beskrivelser der opstår på foranledning af iagttagelsen af at de tekstorienterede tilganges forudsigelser om teksters egenskaber ikke holder stik. Det er i det mindste meget hyppigt forekommende at fremstillingerne tager afsæt i påvisninger af sekvenser af sætninger uden kohæsion hvor det er uproblematisk at skabe sammenhæng i forståelsen, og/eller sekvenser med kohæsion hvor man ikke kan skabe sammenhæng i forståelsen (f.eks. Harder 1979, Levinson 1983, Brown & Yule 1983, Sanders & Pander Maat 2006). De tolkningsorienterede tilgange adskiller sig fra de tekstorienterede tilgange ved at de sproglige udtryks bidrag til at skabe kohærens anses for medieret af en række kognitive og pragmatiske faktorer; her har man bl.a. foreslået diskursrepræsentationer (Brown & Yule 1983), arbejdshukommelsen (Garrod 1995), rammer (Tannen 1984, 1993), maksimer og heuristikker (Levinson 1995, 2000), intentioner (Grosz & Sidner 1986, 1990), principper (Harder 1979), turpar

(Geluykens 1999) og sprogbrugsmønstre, herunder genrer og teksttyper (Östman 1999). De udtryk der fokuseres på som sammenhængsskabende midler i disse tilgange, er således udtryk der kan relateres til sådanne faktorer. Det omfatter bl.a. determination, præsupposition, anaforer, deiktiske udtryk, meddelelsesstrukturelle konstituenten som referentielt emne, illokutionære indikatorer, prosodi, genremarkører og -indikatorer og typografi og anden paratekst. Som det fremgår, indbefatter det også nogle af de udtryksformer der i de tekstorienterede tilgange regnes for kohæsive midler. I de tolkningsorienterede tilgange beskrives disse imidlertid som instruktioner til modtageren og som noget der relaterer sig til diskursrepræsentationen, hukommelsessystemet og/eller rammer.

4.2 Antagelser om referentielle udtryks rolle i skabelsen af kohærens

I denne analyse skal taktikmøde-interaktionen sammenholdes med den mest udbredte og mest levedygtige antagelse om skabelsen af kohærens. Det er den antagelse at referentielle udtryk spiller en central rolle i skabelsen af kohærens. Denne antagelse er grundlæggende for de tekstorienterede tilgange; her kommer den til udtryk ved at koreference anses for den mest almindelige procedure for at skabe kohærens (Kintsch & van Dijk 1978), det vigtigste kriterium for kohærens (Reinhart 1980) og en betingelse for at der er (førsteordens-)kohærens (Ulbæk 2013). Men den er også karakteristisk for de tolkningsorienterede tilgange. Her anses koreference ganske vist hverken for en nødvendig eller tilstrækkelig betingelse for kohærens (Hellman 1995), ligesom det heller ikke postuleres at det er det vigtigste kriterium for kohærens; men der tages ikke desto mindre udgangspunkt i referentielle udtryk, f.eks. i beskrivelsen af etableringen og opretholdelsen af diskursrepræsentationer (Brown & Yule 1983), i vurderingen af graden af kohærens (Bublitz & Lenk 1999) og i bestemmelsen af hvad der udgør et emneskifte (Geluykens 1999). Det vil sige at selvom man regner kohærens for et kognitivt fænomen, påviser at kohærens er gradueret, eller beskriver kohærens som noget der forhandles i interaktionen, så gør man det med udgangspunkt i referentielle emner.

I bestemmelsen af hvilken rolle referentielle udtryk spiller i skabelsen af kohærens, er afgrænsningen af hvad reference er, naturligvis afgørende. Analysen støtter sig her til den filosofiske semantik der danner grundlag for at tildele referentielle udtryk en central rolle i skabelsen af kohærens. Inden for filosofisk semantik har proprier været paradigmet på refererende udtryk (Sullivan 2012:295), og uanset om reference også har været forbundet med andre sproglige udtryk og har været beskrevet som en handling (Strawson 2004 (1950), Searle 1996 (1969), Lyons 1977) eller en kompleks interaktionel proces (Clark &

Bangerter 2004), har den grundlæggende ide været at reference er at etablere en relation svarende til den der etableres når en individuel person eller genstand identificeres ved hjælp af et proprium. Denne relation kan forstås mere bredt så den også omfatter identifikation af grupper af personer, mængder af genstande og af handlinger og begivenheder (Lyons 1977). Men den udelukker udtryk der som led i prædikationen bruges til at identificere en klasse eller et begreb; udtryk der gør det, anses altså ikke for referentielle udtryk (Searle 1996 (1969), 1996 (1979)).

Selvom man i tekstorienterede tilgange er bemærkelsesværdigt tilbageholdende med at afgrænse reference, er man opmærksom på de problemer det giver hvis referencebegrebet er så relativt velafgrænset som ovenfor. Hvis det er det, er det nemlig nemt at påvise at koreference hverken er en nødvendig eller tilstrækkelig betingelse for kohærens. Det er formentlig årsagen til at man i de tekstorienterede tilgange udvider referencebegrebet og indfører nye typer af referentielle relationer. Eksempler på sådanne udvidelser er Halliday & Hasans *lexical cohesion* der beror på at to udtryk deler et såkaldt *lexical field*, og Reinharts *referential control* der omfatter "cases where the referent of the topic bears membership relations to a class previously mentioned as well as cases where the topic belongs to the same frame of reference (...) as that of a previously mentioned referent." (Reinhart 1980:175). Problemet ved disse udvidelser er at leksikalske felter, klassemedlemskaber og referencerammer ikke kan afgrænses, ligesom der da heller ikke gives nogen anvisninger på hvordan man gør det.¹³ Dermed beror kohærens på hvordan analytikeren konstruerer sit leksikon, sine klasser og sin referenceramme, og her forekommer der at være frit slag i bolledejen, f.eks. hører *hot* og *ice-cream* angiveligt til samme lexical field, og der er intet der forhindrer raketter og kosterkafter i at tilhøre samme klasse, eller kaniner, pander, tårer, kager og hjerter knægt i at tilhøre samme referenceramme. I analysen af de koreferentielle relationer ser jeg derfor bort fra sådanne udvidelser der snarere end at have en forklaringsværdi forekommer mig at være symptomer på at de grundlæggende antagelser er forkerte. Jeg ser også bort fra de tekstorienterede tilganges teorier og ideer om en sekundær, inferensbaseret kohærens (Kintsch & van Dijk 1978:367, Reinhart 1980:162, Ulbæk 2013:79) da det er selve antagelsen om at referencebaseret kohærens er primær, der er genstand for undersøgelse.

---

¹³ Det er ganske utilstrækkeligt når Halliday & Hasan anbefaler at 'use common sense, combined with the knowledge we have, as speakers of language, of the nature and structure of its vocabulary' (Halliday & Hasan 1976:290). Og Reinhart peger selv på den angivne type af referentiel kontrol som den mest problematiske (Reinhart 1980:175) og afstår selv fra at anvende begrebet referenceramme i analysen.

I analysen inddrager jeg til gengæld den meddelelsesstrukturelle kvalificering af koreference som kendetegner flere fremstillinger (Danes 1974, Reinhart 1980, Togeby 2003, Hansen & Heltoft 2011). I disse peger man på emneudtrykket, dvs. det referentielle emne, som det der er udgangspunktet for etableringen af kohærens; kriteriet for at der er kohærens, er således at det referentielle emne er referentielt relateret til et udtryk i den foregående meddelelse. Det kan enten være ved en gentagelse af emnet, f.eks.: "Belinda har travlt hele dagen, men hun kører forsigtigt", eller ved at emneudtrykket er referentielt relateret til noget der var en del af kommentaren i den foregående meddelelse. Her beskrives strukturen således at det der refereres til i meddelelsen n+1, introduceres med meddelelsen n, f.eks.: "Der var en mand. Han boede i en spand".

Denne kvalificering gør det muligt at analysere kohærens både med udgangspunkt i kvalificeret koreference og ukvalificeret koreference.

4.3 Reference og kohærens i udøversprogbrug

Som nævnt i analysen af tetiske ytringer er vinden en afgørende faktor i aktiviteten landevejscykelløb. I den sekvens der skal analyseres her, forsøger man at forudsige vindens effekts på feltets organisering med henblik på lægge en taktik, herunder formulere nogle handlingsvejledninger for rytterne. Sekvensen indledes med SD1's oplæg og afsluttes med SD1's afledning af en handlingsvejledning i form af en prioritet for rytternes placering i feltet (se kommentarer om notation til transaktionen om antallet af bakkespurter):

- 11)
- a) SD1: så er der helt åbent herude
- b) SD1: men så er der jo (0.4) der er åbent fra den side
- c) SD1: men der jo ikke å (0.3) der er jo forholdsvis læ (0.7) fra den her side ikke
- d) SD1: og vinden den den skulle stille og roligt dreje rundt i løbet af dagen
- e) SD1: men men hvor me: get det det er jo svært at sige ikke også
- f) SD1: fordi YR (0.4) siger at den bliver ved med at være sådan her ikke også
- g) SD1: og hvad er det din den er inde på
- h) SD2: jamen det er DMI
- i) SD1: ja DMI den den siger den skal dreje rundt ikke
- j) R4: så der så der kan faktisk godt (0.5) ude fra vandet komme lidt sidevind [ind]
- k) SD1: [inde]fra land ikke også der er meget [læ]

- l1) R4: [nej] nej nej
[når når] når vi kører væk fra vandet
- m) R5: [nej ikke fra vandet]
- n) SD1: ja det er rigtigt
- l2) R4: så kan der godt komme sidevind
- o) R4: og der er også rimelig åbent
- p) R5: ja det er sidemodvind så
- q) R4: men det er ikke noget der splitter
- r) SD1: nej
- s) R4: men man kan godt sidde og skal kæmpe lidt
- t) SD2: den kan ja den kan godt blive trukket den kan godt blive trukket ja lige præcis
- u) R2: på den her der står der kommer under to sekundmeter på det der tidspunkt
- v) SD2: ja
- x) (R8): ja den begynder at falde til
- y1) SD1: lige lige nu er der [rimelig gang]
- z) SD2: [ja men kommer] der nogen byger så ved I godt lige med det samme så blæser det op inden ikke også
- y2) SD1: lige nu er der rimelig gang i vindmøllerne ikke også
- æ) R2: men sandsynligvis lidt mere modvind på vej ind mod omgangene
- ø) SD1: så så jeg tænker at det altså jeg tror ikke
- å) SD1: der er ingen tvivl om at her vil det helt sikkert være oplagt at køre sidevind
- a') SD1: men der er bare for langt til mål
- b') SD1: så det der er vigtigt det er bare at vi er med foran

Hvis vi anvender den kvalificerede koreference hvor det er sætningens referentielle emne der er basis for kohærens, får vi følgende resultat (0 angiver at der ikke er noget referentielt emne):

- a) SD1: E = 0
- b) SD1: E = 0
- c) SD1: E = 0
- d) SD1: E = vinden
- e) SD1: E = det (at sige hvor meget vinden drejer rundt)
- f) SD1: E = YR
- g) SD1: E = hvad din (mobiltelefon) den er inde på

- h) SD2: E = det (det min mobiltelefon er inde på)
- i) SD1: E = DMI
- j) R4: E = 0
- k) SD1: E = 0
- l_{1,2}) R4: E = 0
- m) SD2: E = 0
- n) SD1: E = det (det at der kan komme sidevind når vi kører væk fra vandet)
- o) R4: E = 0
- p) R5: E = det (den sidevind der kan komme når vi kører væk fra vandet)
- q) R4: E = det (den sidevind der kan komme når vi kører væk fra vandet)
- r) SD1: nej
- s) R4: E = man
- t) SD2: E = den (feltet)
- u) R2: E = 0
- v) SD2: ja
- x) (R8): E = den (vinden)
- y_{1,2}) SD1: E = 0
- z) SD2: E = I (deltagerne i interaktionen)
- æ) R2: E = 0
- ø) SD1: E = jeg (taleren)
- å) SD1: E = 0
- a') SD1: E = 0
- b') SD1: E = det der er vigtigt

Her er der et enkelt sted at det referentielle emne gentages i den efterfølgende meddelelse, nemlig p-q. Derudover kan man pege på fem meddelelser hvor det referentielle emne er relateret til noget der er nævnt i den foregående meddelelse: e til d, h til g, i til h, n til l og p til l. Hvis vi tager udgangspunkt i det referentielle emne, er der således kun tale om sporadiske referentielle relationer, og uanset fra hvilken vinkel man betragter dette analyseresultat, må man medgive at det referentielle emne ikke giver noget der blot ligner et grundlag for at skabe kohærens i interaktionen. Man skal desuden bemærke at man ikke kan fastlægge referencerne af pronomenerne i t og x uafhængigt af sætningens øvrige semantiske materiale og konteksten. For så vidt kan man ikke sige at der refereres til noget med *den* i eksemplerne. Det der refereres til noget med, er *den kan godt blive trukket, og den begynder at falde til*.

Anvender vi den ukvalificerede koreference, får vi følgende grundlag:

- a) SD1: herude
- b) SD1: den side
- c) SD1: den her side
- d) SD1: vinden, dagen
- e) SD1: det (at sige hvor meget vinden drejer rundt)
- f) SD1: YR, den (vindretningen)
- g) SD1: det din (mobiltelefon) den er inde på
- h) SD2: det (det min mobiltelefon er inde på)
- i) SD1: DMI, den (vindretningen)
- j) R4: vandet
- k) SD1: inde fra land
- l1,2) R4: vi (rytterne der kører etapen), vandet
- m) SD2: vandet
- n) SD1: det (at der kan komme sidevind når feltet kører væk fra vandet)
- o) R4: der (når rytterne kører væk fra vandet)
- p) R5: det (den sidevind der kan komme når rytterne kører væk fra vandet)
- q) R4: det (den sidevind der kan komme når rytterne kører væk fra vandet)
- r) SD1: 0
- s) R4: man
- t) SD2: den (feltet)
- u) R2: den her (mobiltelefon inde på en metrologisk station), det der tidspunkt (når rytterne kører væk fra vandet)
- v) SD2: 0
- x) (R8): den (vinden)
- y1,2) SD1: lige nu, vindmøllerne
- z) SD2: I
- æ) R2: omgangene
- ø) SD1: jeg
- å) SD1: her (en vejstrækning tidligt på ruten)
- a') SD1: der (en vejstrækning tidligt på ruten)
- b') SD1: det der er vigtigt

Her er der flere referencer der kan danne grundlag for kohærens. Og der er faktisk også flere referentielle relationer; således er der nu gentagelse to steder, nemlig p-q og å-a', og der refereres til noget nævnt eller introduceret i syv tilfælde: e til d, f til d, i til f, h til g, m til j, n til l, o til l. Med den forøgede mængde af referencer bliver det til gengæld også tydeligt at der flere steder refereres til noget ganske forskelligt, f.eks. er der referentiel inkohærens fra r til å, dvs. både lokal og global referentiel

inkohærens. Ligeledes fremgår det at der er mange tilfælde af lokal referentiel inkohærens: fra b til a, fra c til b, fra d til c, fra f til e, fra g til f, fra j til i, fra k til j, fra l til k, fra s til q, fra t til s, fra u til t, fra x til u, fra z til x, fra æ til z, fra ø til æ og fra b' til a'.¹⁴

Mens vi med den ukvalificerede reference kan udpege flere eksempler på referentielle relationer, kan vi altså også pege på et væsentligt større antal eksempler på lokal referentiel inkohærens. Under alle omstændigheder må vi - hvis vi antager at referentielle udtryk spiller en central rolle for kohærens - bestemme interaktionen som domineret af referentiel inkohærens.

4.4. Den udøverbaserede analyse af kohærens

Det interessante ved sekvensen er at den set i et udøverbaseret perspektiv er fuldstændig kohærent: Samtlige seks der ytrer sig i interaktionen, overholder et endog meget snævert aktivitetsspecifikt relevansprincip; således relaterer hver eneste meddelelse sig til emnet vindens effekt på feltets organisering og bidrager til at forudsige denne effekt med henblik på at bruge forudsigelsen som handlingsvejledning. Denne egenskab ved interaktionen taber vi af syne hvis vi bruger referentielle udtryk som grundlag for at bestemme meddelelsernes relationer. Til gengæld viser egenskaben sig tydeligt hvis man - som analysen af tetiske ytringer peger på - antager at emner er mængder af værdier og ikke behøver at være sprogligt realiseret ved andet end en angivelse af en værdi der indgår i denne mængde, dvs. ved fokusangivelsen. Anvender vi den udøverbaserede informationsstrukturelle analyse der blev afledt af de tetiske ytringer, og som altså tager udgangspunkt i fokusangivelsen, får vi således nedenstående resultat (emnet markeret med understregning, fokus markeret med fed, betingelse med kursiv, aktivitetsspecifik meddelelsesfunktion med kapitæler,

---

¹⁴ Bemærk at man ikke kan hævde at f.eks. rutekortet, campingbussen eller cykelløbet er referencerammer; for der er en ganske omfattende mængde af entiteter (herunder entiteter der repræsenterer entiteter) på kortet, i campingbussen og i cykelløbet det vil blive opfattet som inkohærent at referere til i interaktionen, f.eks. den kartografiske notation af de veje de ikke kører på, den topografi der ikke influerer på vindhastigheden der hvor de kører, toilettet i campingbussen, sportsdirektørens strømper, reklamekaravanen, speakereren, vip-området, løbsdirektøren osv. Hvis man postulerer at det at henvise til kortet, til genstande eller personer i campingbussen eller til entiteter i cykelløbet i det hele taget skaber kohærens, må man formulere kriterierne for de referencer der skaber kohærens, og de referencer der ikke gør. Og det har man ikke været i nærheden af at gøre i de tilgange der antager at referencer spiller en central rolle i skabelsen af kohærens.

meddelelsesfunktionens indebårne implikation med ->, MIF for metainformationel funktion, IAF for interaktionel funktion, FOF for formativ funktion, parenteser angiver at funktionen er materiale for en anden funktion):

- a) SD1: TOPOGRAFISK EFFEKT PÅ VINDHASTIGHED SOM FUNKTION AF LOKALITET: *herude* -> **helt åbent**
- b) SD1: TOPOGRAFISK EFFEKT PÅ VINDHASTIGHED SOM FUNKTION AF VEJSIDE: *fra den side* -> **åbent**
- c) SD1: TOPOGRAFISK EFFEKT PÅ VINDHASTIGHED SOM FUNKTION AF VEJSIDE: *fra den her side* -> **forholdsvis læ**
- d) SD1: VINDRETNING SOM FUNKTION AF FORLØB: *i løbet af dagen* -> **dreje rundt**
- e) SD1: MIF: FORUDSIGELIGHED SOM FUNKTION AF PARAMETER (VINDRETNING SOM FUNKTION AF FORLØB): *hvor meget* -> **svært at sige**
- f) SD1: MIF: FORUDSIGELSE SOM FUNKTION AF KILDE (VINDRETNING SOM FUNKTION AF FORLØB): *YR* -> **den bliver ved med at være sådan her** (*i løbet af dagen* -> **bliver ved med at være sådan her**)
- g) SD1: IAF: Spørgsmål (KILDE SOM FUNKTION AF KANAL): *din mobiltelefon* -> ?
- h) SD2: IAF: Svar (KILDE SOM FUNKTION AF KANAL): *min mobiltelefon* -> **DMI**
- i) SD1: MIF: FORUDSIGELSE SOM FUNKTION AF KILDE (VINDRETNING SOM FUNKTION AF FORLØB): *DMI* -> **den skal dreje rundt** (*i løbet af dagen* -> **dreje rundt**)
- j) R4: VINDTYPE SOM FUNKTION AF LOKALITET: *ude fra vandet* -> **sidevind**
- k) SD1: TOPOGRAFISK EFFEKT PÅ VINDHASTIGHED SOM FUNKTION AF LOKALITET: *inde fra land* -> **meget læ**
- 11-2) R4: VINDTYPE SOM FUNKTION AF ETAPPEDEL: *når vi kører væk fra vandet* ->

sidevind

- m) SD2: IAF: Benægtelse (BETINGELSE SOM FUNKTION AF FOKUSVÆRDI (VINDTYPE SOM FUNKTION AF LOKALITET)): *sidevind* -> **ikke fra vandet**
- n) SD1: IAF: Bekræftelse (EPISTEMICITET SOM FUNKTION AF MEDDELELSE (VINDTYPE SOM FUNKTION AF ETAPEDEL)): *kan* -> **ja, rigtigt**
- o) R4: TOPOGRAFISK EFFEKT PÅ VINDHASTIGHED SOM FUNKTION AF ETAPEDEL: *der, når vi kører væk fra vandet* -> **rimelig åbent**
- p) R5: VINDTYPE SOM FUNKTION AF ETAPEDEL: *det, når vi kører væk fra vandet* -> **sidemodvind**
- q) R4: VINDENS EFFEKT PÅ FELTETS ORGANISERING SOM FUNKTION AF VINDTYPE OG ETAPEDEL: *sidevind, når vi kører væk fra vandet* -> **splitter ikke**
- r) SD1: IAF: Bekræftelse (EPISTEMICITET SOM FUNKTION AF MEDDELELSE (VINDENS EFFEKT PÅ FELTETS ORGANISERING SOM FUNKTION AF VINDTYPE OG ETAPEDEL)): *splitter ikke* -> **nej**
- s) R4: ARBEJDSKRAV SOM FUNKTION AF VINDTYPE OG ETAPEDEL: *sidevind, når vi kører væk fra vandet* -> **skal kæmpe lidt**
- t) SD2: FELTETS ORGANISERING SOM FUNKTION AF VINDTYPE OG ETAPEDEL: *sidevind, når vi kører væk fra vandet* -> **trukket**
- u) R2: MIF: FORUDSIGELSE SOM FUNKTION AF KANAL (VINDSTYRKE SOM FUNKTION AF TIDSPUNKT): *på den her* -> **at der kommer under to sekundmeter på det der tidspunkt** (*på det der tidspunkt* -> **under to sekundmeter**)
- v) SD2: IAF: Bekræftelse som led i indrømmelseskonstruktion (EPISTEMICITET SOM FUNKTION AF FORUDSIGELSE): *at der kommer under to sekundmeter på det der tidspunkt* -> **ja**

- x) (R8): VINDSTYRKE SOM FUNKTION AF TIDSFORLØB: *begynder* -> **falde til**
- y1,2) SD1: VINDMØLLEVINGERS ROTATIONSHASTIGHED SOM FUNKTION AF TIDSPUNKT: *lige nu* -> **rimelig gang i**
- z) SD2: FOF: RELATION MELLEM BYGER OG VINDHASTIGHED: **hvis der kommer byger, så blæser det op**
- æ) R2: VINDTYPE SOM FUNKTION ETAPPEDEL: *på vej ind mod omgangene* -> **modvind**
- ø-å) SD1: MIF: EPISTEMICITET SOM FUNKTION AF MEDDELELSE (MULIGHEDER FOR AT KØRE SIDEVIND SOM FUNKTION AF ETAPPEDEL): *her vil det helt sikkert være oplagt at køre sidevind* - > **ingen tvivl om (her -> helt oplagt)**
- a') SD1: AFSTAND TIL MÅL SOM FUNKTION AF ETAPPEDEL: *der, hvor det er oplagt at køre sidevind* -> **for langt**
- b') SD1: IAF: Prioritet (PLACERING I FELTET SOM FUNKTION AF SAMTLIGE TEMATISEREDE EMNER): *de interaktionelt forhandlede og koordinerede fokusværdier* -> **med foran**

I beskrivelsen af emnerealiseringsen i denne sekvens kan man skelne mellem fire niveauer: Der er et basalt informationelt niveau der omfatter et aktivitetsspecifikt system af emner; der er et formativt niveau der omfatter mulighederne for at gøre det aktivitetsspecifikke system til genstand for kommunikation; der er et metainformationelt niveau der knytter sig til interaktionens egenskab som forudsigelse og omfatter mulighederne for at forholde sig til meddelelser, herunder deres evidentialitet, modalitet og epistemicitet; og så er der et interaktionelt niveau der knytter sig til emnerealiseringsen som en distribueret aktivitet.

Det informationelle niveau omfatter et aktivitetsspecifikt system af emner. Det er dette system der viser sig ved den fokusbaserede emneanalyse, og som udgør det egentlige grundlag for kohærens i interaktionen. Det der gør systemet til grundlag for kohærens, er de sammenhænge mellem værdier det indebærer. Disse sammenhænge:

- konstituerer de anvendte meddelelsesfunktioner, f.eks. betingelsesrelationen mellem topografisk effekt på vindhastighed og lokalitet
- gør det relevant at angive en værdi i forlængelse af en anden værdi, f.eks. angivelsen af vindretningen i umiddelbar forlængelse af angivelsen af den topografiske effekt på vindhastigheden
- tillader at slutte fra en fokusværdi til en anden fokusværdi, f.eks. R4's slutning j "så der kan faktisk godt (...) komme lidt sidevind", fra SD1's angivelse af YR's forudsigelse om vindretningen i
- gør at en værdi i én mængde er uforenelig med værdier i andre mængder, og danner i kraft heraf grundlag for forståelsen af meddelelsers *interaktionelle* relationer, f.eks. indebærer systemet at fokusværdien 'under to sekundmeter' der angives med R2's meddelelse u er uforenelig med R4's fokusværdi 'skal kæmpe lidt' og SD2's fokusværdi 'trukket', og det er grundlaget for at forstå R2's meddelelse u som en betvivlelse af R4's og SD2's meddelelser s og t
- kan forklare hvorfor det er så magtpåliggende for SD2 og SD1 umiddelbart at respondere på R2's meddelelse u om forudsigelsen af vindstyrken, nemlig fordi forudsigelsen *ikke* indebærer den fokusværdi for placeringen i feltet at man skal 'holde sig foran'
- gør at interaktionen som helhed indebærer en handlingsvejledning, i dette tilfælde den prioritet for rytternes placering i feltet som SD1 med konjunktionalet i meddelelsen b' markerer kan afledes af interaktionen.

Når udøverne kan bidrage relevant til interaktionen og forstå de andres meddelelser som noget der bidrager til prioriteringen af nogle handlinger frem for andre, beror det altså på en aktivitetsspecifik kompetence i form af en evne til at skelne mellem variationer, en evne til at slutte fra en variation til en anden og en evne til at prioritere, dvs. tildele de variationer der under bestemte omstændigheder er relevante i forhold til formålet med aktiviteten, opmærksomhed. Det afgørende er her at der hverken er tale om propositionelle netværk, diskursrepræsentationer, klassifikationssystemer, referencerammer eller leksika. Det er en kompetence (*knowing how*) til at skelne og kontrollere variationer ikke en repræsentation, og den er opøvet gennem udøvelsen af aktiviteten ikke ved at læse eller lytte. Sprogbrug spiller ganske vist en væsentlig rolle i udviklingen af kompetencen, men den kan kun gøre det hvis det sker som led i mødet med en ikke-sproglig virkelighed i form af de invarianser der kendetegner aktiviteten. Det er gennem dette møde at udøveren 1) lærer hvilke variationer der bør influere på udøvelsen af aktiviteten, f.eks. vindstyrke,

topografi, vejgreb og feltets organisering, 2) får et motiv til at skelne variationer, 3) lærer at skelne variationer kvalificeret, 4) lærer hvilke sammenhænge der er mellem variationer, f.eks. mellem topografi og vindhastighed, mellem sidevind og arbejdskrav, mellem nedbør og friktion og mellem sandsynligheden for sidevindskørsel og afstanden til mål, 5) lærer hvilke variationer fremfor andre der skal tildeles opmærksomhed under bestemte omstændigheder, og 6) lærer at bruge sprog (f.eks. vejrudsigter, rutebeskrivelser og taktikmøder), repræsentationer (f.eks. vejrkort og rutekort) og indeks (f.eks. vindmøller) som redskaber i aktiviteten.

Det formative niveau er normalt knyttet til læringssituationer, men her realiseres det en enkelt gang i SD2's meddelelse z der angiver en sammenhæng mellem emner der kendetegner aktivitetssystemet, nemlig en sammenhæng mellem nedbør og vindstyrke. Bemærk SD2's metainformative angivelse *så ved I godt* der netop tilkendegiver en bevidsthed om det markerede i at evokere en læringssituation i en interaktion med kompetente udøvere.

Det metainformative niveau omfatter muligheden for at gøre forudsigelser, herunder deres evidentialitet, modalitet og epistemicitet, til genstand for kommunikation. Det er ikke en aktivitetsspecifik ressource, men den er ikke desto mindre karakteristisk for aktiviteten som noget der beror på forudsigelser og foregår i et dynamisk miljø. Det er med andre ord den forudsigelige uforudsigelighed der gør det relevant at tematisere disse emner. Og det er derfor at der er kohærens når SD1 i umiddelbar forlængelse af meddelelse d om vindretningen tematiserer forudsigelserne om vindretningen, deres pålidelighed og deres kilde med meddelelserne e, f, g og i.

Det interaktionelle niveau omfatter de muligheder der kendetegner emnebehandlingen som en distribueret og koordinerende aktivitet. Det er blandt andet mulighederne for at tilføje, korrigere, bekræfte, afvise, betvivle, kontrastere og perspektivere en meddelelse, for at efterspørge meddelelser og efterkomme sådanne efterspørgsler og for at sammenfatte og konkludere på en distribueret emnebehandling. Dette er mere eller mindre almene interaktionelle strukturer; men de er særligt relevante at bringe i anvendelse i denne interaktion da den taktik de skal nå frem til, beror på forudsigelser og forudsætter at forudsigelserne er koordinerede. Disse mere eller mindre almene strukturer tager de aktivitetsspecifikke meddelelsesfunktioner som materiale og organiserer koordineringen. De gør det således muligt og kohærent:

- for SD1 at spørge SD2 hvilken meteorologisk station hans mobiltelefon er inde på (g)

- for R4 at tilføje meddelelsen j om vindtypen til SD1's meddelelser om vindretningen og dens udvikling
- for SD1 og SD2 med k og m at betvivle betingelsen i R4's meddelelse j
- for R4 at korrigere betingelsen med l og for SD1 med n at berigtige R4's korrigerede meddelelse
- for R2 med meddelelse u at betvivle R4's meddelelse s om arbejdskravet og SD2's meddelelse t om feltets organisering
- for SD2 at afvise R2's betvivlelse og den handlingsvejledning der kan afledes af betvivlelsen, nemlig at man ikke behøver at holde sig foran
- for SD1 at perspektivere R2's betvivlelse ved at ændre betingelsen fra 'på det der tidspunkt' til 'lige nu' med de konsekvenser det har for fokusværdien for vindstyrken og for den handlingsvejledning der kan afledes, nemlig at man skal holde sig foran.

Og endelig gør de det muligt og (globalt) kohærent for SD1 at aflede en handlingsvejledning på grundlag af den distribuerede emnebehandling. Man skal her bemærke at SD1's foregående meddelelse a' indebærer at der ikke vil blive kørt sidevind, og at a' dermed ikke understøtter prioriteringen af at holde sig foran. SD1's afledning der markeres med adverbiet *så* i konjunktionalfeltet, er altså ikke baseret på den foregående meddelelse, men på interaktionen som helhed.

Det skal medgives at det man kalder referentielle udtryk, spiller en rolle i skabelsen af kohærens. I d bidrager udtrykket *vinden* til angivelsen af emnet vindretning, men *vinden* er vel at mærke en utilstrækkelig angivelse, og den kan ikke siges at være mere central end angivelsen af fokusværdien *dreje rundt*. Bemærk at man kan ikke måle 'vinden'; det man kan måle, er vindretningen og vindstyrken. Det forekommer også meningsløst at sige at vinden er identificerbar/ikke identificerbar eller tilgængelig/ikke tilgængelig. Ret beset er *vinden* altså ikke et referentielt udtryk; hvis der er noget der refereres med, er det hele meddelelsen. I f og I bruges anaforen *den* koreferentielt om vindretningen, og den kan - hvis man accepterer at det er ytringen i sin helhed der har en reference¹⁵ - også siges at dele reference med "vinden (...) dreje rundt i løbet af dagen" i d. I f og I indgår anaforene imidlertid i fokusangivelsen, og kohærens beror på relevansen af at gøre parameteren i meddelelsesfunktionen VINDRETNING SOM FUNKTION AF TIDSFORLØB til genstand for kommunikation via en metainformativ meddelelsesfunktion. I o og p tjener stedadverbialt *der* og anaforen *det* til at fastholde den samme betingelse som i l1-2, men det er i to forskellige

---

¹⁵ Den udøverbaserede analyses pendant til Freges bestemmelse af sandhedsværdien som et udsagns reference, vil så være at en meddelelse angiver en fokusværdi.

meddelelsesfunktioner (hhv. l1-2 og o, og o og p) med to forskellige emner, nemlig topografisk effekt på vindhastighed og vindtype. Og det der gør at disse to emner er relaterede, har ikke noget med referencer at gøre; der findes mange interaktioner hvor det vil være inkohærent at tematisere begge disse emner, f.eks. interaktioner mellem copilot, kaptajn og kontrollør ved landingen af jettfly. Her er det relevant at tematisere vindtypen, men irrelevant at tematisere den topografiske effekt på vindhastigheden. I de ca. 50 CVR-transskriptioner jeg har læst, har jeg i det mindste aldrig stødt på tematiseringer af topografiske effekter på vindhastigheden, men ofte på tematiseringer af vindtypen (vindretning relativt til kursen) og i hver eneste tematisering af vindretningen. Og det er da heller ikke sådan at de forskellige koder der er udformet med henblik på kommunikation om vejrforhold inden for luftfart, omfatter et symbol for topografisk effekt på vindhastighed. Endelig har vi set i t og x at man ikke kan fastlægge pronomenernes reference uafhængigt af sætningens øvrige semantiske materiale. Hvis der er noget der refererer til noget, er det hele ytringen. Og i henhold til den udøverbaserede analyse er det helheden angiver, en fokusværdi.

Kohærensanalyserne viser altså at referentielle udtryk ikke spiller en central rolle i skabelsen af kohærens i interaktionen, og at det endog resulterer i en stærkt misvisende karakteristik af kohærens når man tager udgangspunkt i disse. Tager vi derimod udgangspunkt i fokusværdien og dermed den afgrænsede mængde af alternative værdier den indgår i i det aktivitetsspecifikke system, fremstår kohærens tydeligt. Det skal understreges at analysen altså ikke tjener som argument for at sproglige udtryk og viden er uvæsentlige for skabelsen af kohærens, men at man i de etablerede beskrivelser af kohærens har peget på de forkerte udtryk og den forkerte viden.

Det skal i øvrigt bemærkes at interaktionen heller ikke kan bekræfte de tolkningsorienterede tilgange der med udgangspunkt i antagelsen om at emnet er referentielt, hævder at emnemæssig kohærens er resultatet af en forhandling (Levinson 1983:315, Geluykens 1999:45). Den udøverbaserede analyse viser at det der forhandles i interaktionen, ikke er emner, men fokusværdier og betingelser for fokusværdier. Som det fremgik af analysen af sekvensen 1, er der ikke uenighed om relevansen af at tematisere antallet af bakkespurter; det der uenighed om, er antallet af bakkespurter; som vi så i analysen af sekvensen 11, er der ikke uenighed om relevansen af at tematisere vindstyrken, men om hvilken betingelse for vindstyrken der skal anvendes i afledningen af handlingsvejledningen. Ingen steder i interaktionen er tematisering af emner genstand for forhandling.

Det resultat vi når frem til ved den udøverbaserede analyse, giver anledning til at reflektere over antagelsen om referencers rolle i kohærens, og her ikke mindst

hvad grundlaget er for postulater som: "Referential coherence is probably the most important single criterion for the coherence of text bases" (Kintsch & van Dijk 1978:367), "Referential link is the most common procedure for the connectedness of texts" (Reinhart 1980:173), "when a new referential topic is introduced, the speaker has to prepare the ground by signalling that a topic change might take place" (Gelukens 1999:36), og "Der er førsteordenskohærens, hvis og kun hvis: 1) Der tales om samme referent fra en sætning til den næste (...) Læser har en forventning om (førsteordens-)kohærens." (Ulbæk 2013:76ff). Det skal vi se nærmere på i den følgende sektion.

5 Diagnose

I analysen af tetiske sætninger har vi set at de etablerede tilganges beskrivelser af meddelelsesstrukturen og deres funktionelle karakteristik af meddelelsen er misvisende. Tilsvarende har vi i analysen af kohærens set at den udbredte antagelse om at referentielle udtryk spiller en central rolle i skabelsen af kohærens, fører til en misvisende karakteristik af interaktionens kohærens. Fra et pragmatisk, funktionelt synspunkt kan man undre sig over hvordan de etablerede beskrivelser af naturlige sprogs meddelelsesstrukturelle og kohærensskabende midler har kunnet fjerne sig så langt fra en dagligsproglig sprogbrug som den analyserede. Uoverensstemmelserne forekommer des mere foruroligende som det dels drejer sig om en dagligsproglig sprogbrug som foregår inden for rammerne af et gensidigt accepteret formål, som er underlagt - og opfylder - meget snævre relevanskriterier, og som indgår i en sammenhæng hvor der er ydre, direkte perciperbare kriterier for korrekt forståelse i form af rytteres og sportsdirektørers adfærd i cykelløbene, dels drejer sig om så grundlæggende spørgsmål som hvad er det vi taler om, hvad er information, og hvad er betingelserne for at aflede information og skabe sammenhæng. Således taler de præsenterede analyser ikke alene for en undersøgelse af de etablerede beskrivelsers fundering; de indikerer at der er behov for en omfattende revidering.

I denne artikel har jeg valgt at tage udgangspunkt i et empirisk materiale og holde mig tæt til dette; det er således ikke stedet at præsentere en videnskabsteoretisk og -historisk undersøgelse af de etablerede beskrivelsers grundlag. Jeg vil dog prøve at trække nogle korte og grove linjer fra de semantiske antagelser der foranlediger uoverensstemmelser, til nogle ontologiske og epistemologiske antagelser der kan give problemer i mødet med sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter. Derfor vil jeg prøve at finde en forklaring på uoverensstemmelserne i de etablerede beskrivelsers empiriske grundlag.

5.1 Nogle antagelser der giver problemer i analysen af udøversprogbrug

Som det fremgik af 4.2., tager begge de etablerede tilgange til tetske sætninger udgangspunkt i det kategoriske udsagn. Det indebærer at aboutness-relationen tolkes som en relation mellem et kategorisk udsagn og en referent. I overensstemmelse hermed er det sproglige emnekriterium at emneudtrykket er referentielt. Nøjagtigt det samme gør sig gældende i de meddelelsesstrukturelt kvalificerede antagelser om referentielle udtryks rolle i skabelsen af kohærens (f.eks. Geluykens 1999:36, Reinhart 1980:174). Det er denne tolkning af aboutness-relationen der er årsag til uoverensstemmelserne mellem de etablerede beskrivelser og interaktionen.

Grundlaget for denne tolkning af aboutness-relationen er sandhedssemantisk; det kommer til udtryk i følgende rationale af Gundel & Fretheim (se også Gundel 2012):

it is generally agreed that topics must be at least referential. There must be an individuated entity for the utterance, sentence, or proposition to be about, and in order for truth value to be assessed in relation to that entity (Gundel & Fretheim 2005:177).

Den sandhedssemantiske forståelse af sprogbrugen indebærer at en sætnings (semantiske) indhold er noget der kan tildeles en sandhedsværdi. Det der kan tildeles en sandhedsværdi, er sandhedsbetingelser, dvs. en repræsentation (eller en procedure for repræsentation) af et sagforhold.

Antagelsen om at det er referencen til en individuel entitet der giver adgang til tildele repræsentationen en sandhedsværdi (eller i det mindste tjener som model for adgangen), har et ontologisk fundament. Det fremstilles således hos Lyons der i vid udstrækning trækker på Strawson:

Our first and most basic assumption is that the external world contains a number of individual persons, animals and other more or less discrete physical objects (...) Physical objects are what we will call first-order entities (...) it is characteristic of all first-order entities (persons, animals and things) that, under normal conditions, they are relatively constant as to their perceptual properties; that they are located, at any point in time, in what is, psychologically at least, a threedimensional space; and that they are publicly observable (...) First-order entities are such that they may be referred to, and properties may be ascribed to

them, within the framework of what logicians refer to as first-order languages (e.g., the lower predicate-calculus (...)) (Lyons 1977:443)

Prædikatslogikken viser hvad man har forpligtet sig på når man har fremsat en videnskabelig påstand. Spørgsmålet er så hvordan den prædikatslogiske struktur relateres til verden. Her antager man fra en realistisk position at de såkaldte førsteordensentiteter er de epistemologisk set sikre ankerpunkter i og med at deres perciperbare egenskaber er konstante, at de er lokaliserede i tid og rum, og at de er offentligt tilgængelige. Den lingvistiske antagelse er så at et logisk navn der er argument i en funktion, svarer til et udtryk der i dagligsproglig sætning bruges til at identificere en første-ordensentitet, dvs. det man i den filosofiske semantik kalder singulære udtryk, og som omfatter proprier, bestemte beskrivelser og pronomener. Det er grundlaget for de etablerede beskrivelser emnekriterium og den hermed forbundne meddelelsesstrukturelle analyse af dagligsproglig sprogbrug.

Der er flere problemer forbundet med at lade dette kompleks af antagelser danne grundlag for en analyse af sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter. Jeg vil pege på tre.

Det første problem er meddelelsesstrukturens forankring i entiteter i deres egenskab af at være konstante. Det udøverne i interaktionen taler om, er, som vi har set, ikke det der er konstant, men det der varierer, f.eks.: vindretning, vindstyrke, vindtype, topografisk effekt på vindhastighed, nedbør, vejgreb, arbejdskrav, vindens effekt på feltets organisering, feltets organisering, placering i feltet og afstand til mål. Disse variationer er betinget af omstændighederne i udøvelsen af aktiviteten, ikke mindst det forhold at udøverne bevæger sig i et medium (luft) med en vis hastighed på et fast underlag gennem et terræn mod et mål, at de bevæger sig i noget der ligner cirkler, og at Jorden roterer om sin egen akse i et kredsløb omkring Solen med de variationer i temperatur det indebærer. Det betyder ikke at alt flyder; det system udøverne er en del af, er netop kendetegnet ved invarianser dels i form af afgrænsede mængder af mulige værdier, f.eks. mængden af vindhastigheder som den er udtrykt med Beaufortskalaen, og mængden af oplevelser af arbejdskravet som den er udtrykt med Borgskalaen, dels i form af sammenhænge mellem mængder af mulige værdier, f.eks. den sammenhæng mellem nedbør og vejgreb og den sammenhæng mellem vindtype og arbejdskrav som er forudsat i interaktionen. Men for så vidt som interaktionen foregår mellem kompetente udøvere, og der er tale om et taktikmøde, er det ganske simpelt ikke formålet med deres sprogbrug at formidle invarians. De invarianser der kendetegner aktivitetssystemet, *har* udøverne

ekstraheret; det er det der kendetegner dem som kompetente udøvere, og det er forudsætningen for at deltage i interaktionen da invarianser, som vi har set, er grundlaget for at aflede og dele de værdier de deler. Man kan indvende at en meddelelse så at sige fryser systemet ved at angive en fokusværdi og udelukke de alternative værdier, men det ændrer ikke værdiernes status som midlertidige, og som vi har set, er de angivne fokusværdier altid betingede. Der er kun en meddelelse blandt de anførte eksempler fra interaktionen der angiver en (antaget) konstant, nemlig den formative meddelelse z i eksempel 11 om sammenhængen mellem byger og vindhastighed. Denne ytring er imidlertid markeret i interaktionen og bærer i overensstemmelse hermed en sproglig markering af dens særstatus: *så ved I godt*. Det der er konstant (og sandt), er med andre ord irrelevant.

Det andet problem er den indebårne antagelse om de såkaldte førsteordensentiteters særstatus i perceptionen. Man kan ikke slutte fra sproglige strukturer til perception; men udøvernes sprogbrug er i det mindste en indikation på hvad de retter deres opmærksomhed mod. En meddelelse der er særlig interessant i forhold til dette spørgsmål, er den metainformative meddelelse 11å "der er ingen tvivl om at her vil det helt sikkert være oplagt at køre sidevind". Her fremgår det at det at den information udøverne afleder af de ikke-sproglige og sproglige kilder de har til rådighed, er *de handlemuligheder omgivelserne tilbyder kompetente udøvere af aktiviteten*. Det svarer til det vi med Gibson har kaldt *affordances* (Gibson 1986). Det man dernæst kan bemærke, er det metainformative fragment 11ø som 11å påbegyndes med: "så så jeg tænker at det altså jeg tror ikke". Her angiver udfyldningen af konjunktionfeltet at epistemiciteten 'ingen tvivl om'¹⁶ og den meddelelse den har som genstand, er baseret på de forudgående meddelelser. Det samme gælder den efterfølgende handlingsvejledning b' "så det der er vigtigt det er bare at vi er med foran". Og ligeledes gælder det handlingsvejledningen 1å "så de fire vi skal tage de fire første for i hvert fald at holde os i klassement på det", der er baseret på den distribuerede bestemmelse af antallet af bakkespurter. Det vil sige at hvis konjunktionalet i de tre meddelelser er brugt korrekt, så må de meddelelser der går forud for, specificere *affordances*. Og det er netop det den udøverbaserede meddelelsesstrukturelle analyse har vist. For så vidt som der er en sammenhæng

---

¹⁶ Angivelserne af epistemicitet 'jeg tænker' og 'jeg tror' der kontrasteres af 'der er ingen tvivl om' og 'helt sikkert', må forklares ud fra det forhold at helheden 11å-a' omfatter et forbehold, og at valget af epistemicitet er truffet før valget om at opdele helheden 11å-a' i to selvstændige meddelelser. Når forbeholdet a' om afstanden til mål udskilles, kan å om muligheden for at køre sidevind fremsættes med epistemiciteten ingen tvivl om. Dette forhold berører imidlertid ikke konjunktionalets *så's* skopus.

mellem hvad man retter sin opmærksomhed mod, og hvad man perciperer (Gibson & Rader 1979:2), så synes det udøverne perciperer, altså ikke at være personer og genstande eller de egenskaber der er kriterielle for at bruge et bestemt navn for personer og genstande; det er snarere specifikationer af affordances - *hvilke udtryksformer og kombinationer af udtryksformer de så end bruger til at henlede opmærksomheden på disse specifikationer.*

Problemet ved at antage at personer og genstande har en særstatus i perceptionen når man skal beskrive udøversprogbrug, er at udøvere ikke er tilskuere til, men netop udøvere af en aktivitet. De informationer de har behov for, er således dem der sikrer at deres handlinger er hensigtsmæssige i forhold til målet med aktiviteten og realiserer de værdier der gælder for den. Hvis vi antager at det et perceptuelt system perciperer, er personer og genstande, er det ganske risikofrit at placere det foran et billede eller en fjernsynsskærm der viser cykelryttere på en sidevindsstrækning i et landevejscykelløb; men hvis vi placerer et sådant perceptuelt system på en cykel i ti sekundeters sidevind med 45 km/t i et landevejscykelløb, vil der ikke gå mange sekunder før det styrter eller bliver sat. For det der bidrager til sandsynligheden for at systemet undgår at styrte eller blive sat, er ikke at det perciperer sådan noget som ryttere, pedaler og vind, men at det opsamler bl.a. de informationer der specificerer mulighederne for at opretholde afstanden til den forankørende rytter, herunder time to contact og det moment systemet leverer i pedalarmene, og de informationer der specificerer mulighederne for at holde balancen, herunder det sideværts tryk det er udsat for, og det modtryk det øver ved læne sig mod det sideværts tryk. I udøvelsen af aktiviteter er perception med andre ord et kontinuerligt feedbackkredsløb af aktiv opsamling af handlingsvejledende informationer og kontrol af handlinger: Det perceptuelle system skubber så at sige til omgivelserne, omgivelserne skubber igen, og det perceptuelle systems nye skub er informeret af omgivelsernes skub osv. Scenariet ovenfor med det perceptuelle system der passivt kategoriserer personer og genstande ud fra stimuli der så at sige regner ned over hovedet på det, er således også absurd i et udøverperspektiv; et sådant perceptuelt system ville aldrig kunne overleve i nichen landevejscykelløb; det ville end ikke kunne lære at cykle.

Det afgørende i forhold til antagelsen om førsteordensentiteters særstatus i perceptionen er at informationer som de ovennævnte kan antages at blive perciperet direkte; i henhold til Gibsons teori perciperes specifikationer af affordances som nævnt i sektion 1 direkte af et perceptuelt system der er afstemt nichen. I senere udviklinger af teorien har man fokuseret på perceptuel læring (E. J. Gibson & Pick 2000:149), dvs. opøvelsen og udviklingen af evnen til at opsamle information. Antagelsen er her at evnen er aktivitetsspecifik (Adolph 2008), og at

evnen kan forfines i det uendelige i det aktive møde med miljøet og ved omsorgspersoners bistand (Gibson 1969, Gibson & Pick 2000, Zukow-Goldring & Arbib 2007). Ganske vist er der ikke lavet forskning i professionelle cykelrytters perception, men der er lavet en lang række andre forsøg med menneskers perception af affordances, og forsøg har bl.a. vist at cyklende børn er dårligere end cyklende voksne til at koordinere deres valg af passage mellem to biler med deres evne til at passere vejen (Plumert et al 2004). Det er således tænkeligt at det udøverne kalder *helt åbent, åbent, rimelig åbent, forholdsvis læ, lidt sidevind, sidemodvind, splitter, skal kæmpe lidt, for langt til mål og klare op*, kan perciperes direkte af udøverne, dvs. at de uafhængigt af kategoriseringer er i stand at skelne mellem sådanne værdier. Under alle omstændigheder indikerer deres sprogbrug at det er sådanne værdier de tildeler opmærksomhed.

Man kan godt hævde at de såkaldte førsteordens-entiteter har - eller bør have - en perceptuel særstatus i et epistemologisk projekt; men det er altså meget vanskeligt at se at de skulle have det i aktivitetsudøveres perception. Og det er derfor også vanskeligt at se at de skulle have det i den teori om perception der danner grundlag for analysen af en dagligsproglig sprogbrug som den interaktionen er et eksempel på.

Den tredje og sidste antagelse der kan problematiseres, er antagelsen om at en meddelelses semantiske indhold er en repræsentation (eller en procedure for repræsentation) af et sagforhold. Problemet er at udøverne besidder en kompetence, og at de i kraft af denne kompetence efterspørger specifikke informationer, dvs. specifikationer af affordances; disse efterspørgsler er motivet for at deltage i interaktionen; de er forudsætningen for at interaktionen opstår; og de er forudsætningen for at deltagerne kan aflede og formidle den relevante information. Som vi har set i analyserne, kan disse efterspørgsler - hvis betingelserne for opsamlingen er koordinerede - imødekommes med en simpel angivelse af en værdi, f.eks.: 1h) "seks", 1i) "der er kun en", og 3g) "det skulle jo klare op igen". I udøversprogbrug er det altså angivelsen af fokusværdien der konstituerer en meddelelse. Som følge heraf opfylder udøvernes meddelelser i mange tilfælde ikke de krav der stilles til en meddelelse som repræsentation (eller en procedure for repræsentation) af et sagforhold. Men i det økologisk psykologiske perspektiv har kompetente udøvere - som aktive informationsopsamlende perceptuelle systemer der er afstemt den niche aktivitetssystemet udgør - heller ikke har brug for at en meddelelse repræsenterer et sagforhold; det de har brug for, er a) at meddelelsen bærer en indikation på hvilken efterspørgsel den imødekommer, dvs. en emneindikation, b) at den imødekommer efterspørgslen med en værdi, dvs. en fokusangivelse, og c) at den -

hvis omstændighederne for opsamlingen ikke er koordinerede - angiver under hvilke omstændigheder den værdi der imødekommer efterspørgslen, kan opsamles, dvs. betingelsen for fokusværdien.

Det er slående når man sammenholder udøversprogbrug med den sandhedssemantisk funderede beskrivelse af meddelelsesstrukturen, at den sidste synes at beskrive en sprogbrug der ikke imødekommer en efterspørgsel efter information. Det er ikke nødvendigvis uforeneligt med videnskabelig, filosofisk og litterær sprogbrug, og heller ikke med smalltalk, spontan konversationel interaktion og sprogbrug med fatisk funktion; men det er helt og aldeles uforeneligt med udøversprogbrug som en kilde til information. Og det er vel i det hele taget uforeneligt med sprogbrugen som meddelelse (Tomasello 2008:190-192). Hvad kan man mene med *en meddelelse* hvis det ikke er noget der imødekommer et informationsbehov? Hvad er de ydre kriterier for korrekt forståelse (Wittgenstein 1995) hvis meddelelsen ikke imødekommer et adfærdsrelateret informationsbehov?

Ovenstående er vel at mærke ikke en problematisering af filosofisk semantik; den kan ikke overvurderes når det drejer sig om at bestemme hvad man har forpligtet sig på når man har fremsat en videnskabelig påstand. Mit ærinde er udelukkende at finde nogle svar på spørgsmålet om hvilket grundlag der sikrer en retvisende og informativ beskrivelse af dagligsproglige meddelelsers semantiske struktur. Det problematiseringerne retter sig mod, er således sprogvitenskabelige anvendelser af filosofisk semantik som grundlag for beskrivelsen af dagligsproglige meddelelsers semantiske, dvs. indholdssyntaktiske, struktur.¹⁷

5.2 Det empiriske grundlag for de etablerede beskrivelser

Sammenholder man den etablerede meddelelsesstrukturelle analyse og kohærensanalyse med den udøverbaserede i lyset af problematiseringerne ovenfor, er der en bemærkelsesværdig forskel i prioriteringen: De etablerede analyser går efter at skille et epistemologisk sikkert ankerpunkt - en førsteordensentitet - ud; den udøverbaserede analyse går efter at skille en specifikation af en handlemulighed - en fokusværdi - ud. Rationalet for den sidste prioritering er ligetil: Udøvere af aktiviteter efterspørger specifikationer af handlemuligheder og udformer - og må udforme - deres meddelelser således at de imødekommer sådanne efterspørgsler. Rationalet for den første prioritering er klart i et filosofisk, epistemologisk projekt: Hvis man først har adskilt tanken fra omgivelserne med henblik på at beskrive dens struktur, har man brug for en adgang til omgivelserne

---

¹⁷ Når det er sagt, kan man måske også kritisere nogle sprogfilosoffers brug af termerne naturligt sprog (*natural language*), dagligsprog (*ordinary language*) og sprogbrug (*discourse*).

for at tildele tanken en sandhedsværdi. Rationalet for den første prioritering er til gengæld mindre klart når det drejer sig om analysen af den dagligsproglige sprogbrug: Hvorfor skulle personer, dyr og genstande have en forrang som genstande for kommunikation i dagligsproglig sprogbrug? Hvorfor skulle der være behov for en adgang til omgivelserne hvis information er direkte tilgængelig i omgivelserne - hvis sprogbrugere ikke (i modsætning til Descartes) er i tvivl om at det de perciperer, er det de perciperer? Svaret må jo være at personer og genstande har en prominens i den sprogbrug de etablerede beskrivelser af meddelelsesstruktur og kohærens er baseret på, og at denne sprogbrug er kendetegnet ved en adskillelse af tanken og omgivelserne. Hvilken sprogbrug er det?

Går man de etablerede beskrivelser af dagligsproglig sprogbrugs meddelelsesstruktur og kohærens efter, er det ganske få der reflekterer over eller ekspliciterer hvad det er for en sprogbrug de baserer deres beskrivelse på. Men i de beskrivelser der ikke forholder sig til dette spørgsmål, kan de eksempler de udvælger, så tjene som en indikation på hvilken sprogbrug de generaliserer ud fra. Her følger nogle iagttagelser af refleksioner, ekspliciteringer og indikationer.

En af dem der reflekterer over det empiriske grundlag for den meddelelsesstrukturelle analyse, er Lambrecht. Han peger på at der er en lang filosofisk-grammatisk tradition for at foretrække oratio perfecta, dvs. sætninger der udtrykker en fuldstændig tanke, som model for sætningen. Denne præference må ifølge Lambrecht forklares med at studiet af grammatik oprindeligt var studiet af tankens love snarere end af sætningens formelle egenskaber; og det er klart at det er lettere at opstille sandhedsbetingelserne for leksikalsk eksplicite sætninger som *Socrates currit*, uafhængigt af konteksten, end for *currit*, der ikke har et leksikaliseret subjekt (Lambrecht 1995:189). Oratio perfecta anvendes imidlertid også som model for sætningen i moderne sprogvidenskab og filosofi; Lambrecht nævner selv Russells *The present King of France is bald*, Chomskys *The man hit the ball* og Sapirs *The farmer kills the duckling*. Men til den liste kan vi føje en række af Lambrechts egne eksempler, f.eks.: *The children went to school*; *John arrived*; og *The phone's ringing*. Lambrechts refleksion indgår da også først og fremmest i et argument for at adskille reference og rolle; således skal påpegningen af det filosofisk-logiske rationale bag indskrænkningen af genstandsområdet til oratio perfecta legitimere inddragelsen af sætninger med ubestemte subjekter og pronomener i en sprogvidenskabelig beskrivelse af dagligsproglige sætningers formelle egenskaber, f.eks.: *Once upon a time there was an old king who lived in a beautiful castle*, og *Her father died*. Ser man på Lambrechts egne eksempler, afviger de med relativt få undtagelser heller ikke fra oratio perfecta når vi altså ser bort fra

sætninger med ubestemte subjekter og pronomener. Dvs. det er typisk fortællende sprogbrug og beskrivelser af individuelle personer og genstande.

En anden der reflekterer over sit empiriske grundlag, er Chafe (1994). Chafe er yderst kritisk over oratio perfecta-traditionens svaghed for konstruerede eksempler. I modsætning til denne tradition baserer Chafe sin beskrivelse på det han kalder *conversational language* som dog ikke kvalificeres yderligere end at det er faktisk forekommende sprogbrug. Conversational language viser sig næsten udelukkende at omfatte fortællende sprogbrug og simple beskrivelser af individuelle personer og genstande. De ganske få undtagelser der findes, f.eks. sætninger med generiske emner og fagsprog, beskrives som særtilfælde og unddrages analyse (Chafe 1994).

De eneste jeg har kunnet finde der er eksplicite omkring hvilken sprogbrug de generaliserer ud fra, er Kintsch & van Dijk. De skriver at deres model af skabelsen af kohærens, er baseret på fortællinger (*stories*).

Ovennævnte refleksioner og ekspliciteringer hører imidlertid til undtagelserne. Hvis man vil danne sig et indtryk af de øvrige beskrivers empiriske grundlag, må man se på de anvendte eksempler. Her kan man for hver enkelt af de etablerede beskrivelser konstatere at grundlaget med ganske få undtagelser er fortællende sprogbrug og beskrivelser af personer og genstande, og at det i øvrigt ofte er skønlitterære fortællinger og beskrivelser. Blandt eksemplerne kan nævnes uddrag fra Villy Sørensens gendigtning af *Aladdin*, I.P. Jacobsens *To verdener* og Getrude Steins *Ida*, en nyhedsartikel om en forøgelse af antallet af vejtræer og rundkørsler, en beskrivelse af agern, et uddrag fra en anmeldelse hvor et handlings- og begivenhedsforløb refereres (Reinhart 1980, Hansen & Heltoft 2013, Ulbæk 2013 - se også Givon 1983 hvor stort set alt materialet er fortællinger).

Hvis man forsøger at danne sig et overblik over hvilken sprogbrug de etablerede beskrivelser af meddelelsesstruktur og kohærens er baseret på, tegner der sig således et bemærkelsesværdigt ensartet billede: Det er fortællende sprogbrug og beskrivelser af personer, dyr og genstande. Sammenholder vi genstandsområdet med udøversprogbrug som den er beskrevet i indledningen og eksemplificeret med taktikmødeinteraktionen, træder der endvidere et interessant negativt karakteristikon frem: Der forekommer stort set ikke sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter. Det vil sige sprogbrogen bidrager ikke til sandsynligheden for at den aktivitet der er genstand for kommunikation, lever op til succeskriterierne; læseren/lytteren udøver ikke den aktivitet der er genstand for kommunikation; sprogbrugerne indgår ikke i sprogbrogen med henblik på at tilfredsstille specifikke informationsbehov; og der er ikke ydre kriterier for forståelsen i form af handlekonsekvenser. Den positive karakteristik er at

sprogbrugerne er *tilskuere* til det der fortælles om og beskrives, og kriteriet for forståelsen er at læseren/lytteren har dannet en repræsentation af det der fortælles om eller beskrives.

Den sprogbrug de etablerede beskrivelser af meddelelsesstruktur og kohærens er baseret på, er altså ganske rigtigt kendetegnet ved 1) at personer og genstande har en prominens, og 2) at tanke og omgivelser er adskilt, nemlig i den forstand at sprogbrugerne er tilskuere til det der fortælles om og beskrives, og at sprogbrogen retter sig mod at danne sig en repræsentation af sagforhold, herunder fiktive sagforhold.

Sammenholder vi denne sprogbrug med de etablerede beskrivelsers analyser, karakteristikker og kriterier, er der en meget nøje overensstemmelse: I sætninger i fortællende sprogbrug og beskrivelser af personer og genstande vil subjektet ofte bruges til referere til en person eller en genstand; for så vidt som fortællinger er centreret om (hoved-)personer, og beskrivelser af personer og genstande er centreret om personer og genstande, vil det ofte forekomme at der henvises til samme person eller genstand fra sætning til sætning; for så vidt som sprogbrugerne ikke imødekommer specifikke informationsbehov og der således ikke er specifikke relevanskriterier for sprogbrogen, har sætningerne bredt fokus; for så vidt som betingelserne for opsamling af information ikke er koordinerede, vil meddelelserne typisk realiseres med helsætninger; og for så vidt som sprogbrogen ikke retter sig mod at aflede informationer af omgivelserne, men mod at danne repræsentationer af sagforhold, giver det god mening at tale om diskursive størrelser, om introduktion af diskursreferenter og etablering af universer.

Problemet er imidlertid at dette kun er en del af sprogbrogen, og at det - hvis vi ser bort fra bestemte normative, dannelsesmæssige synspunkter - er vanskeligt at se hvorfor denne sprogbrug skal være model for beskrivelsen af dagligsproglig sprogbrug.

5.3 Sikker viden og dagligsprog

Fra funktionelt synspunkt er overensstemmelsen mellem den beskrevne sprogbrogs formål og de fremsatte sproglige og tekstlige strukturer overbevisende. I lyset af de uoverensstemmelser vi har konstateret, giver den imidlertid også anledning til en mistanke: Måske har det der beskrives som sproglige og tekstlige strukturer, mere at gøre med sprogbrugstyper end med strukturer i sproglingvistisk forstand. Det er et empirisk spørgsmål, og analysen af udøversprogbrug skal forstås som et bidrag til besvarelsen af dette spørgsmål.

Ligeledes kan man overveje om beskrivelserne af sproglige og tekstlige strukturer faktisk - som jeg har forudsat ovenfor - er baseret på empirien, eller om det snarere er sådan at valget af eksempler er bestemt af den filosofiske semantik de etablerede beskrivelser er baseret på. Dette kan man til gengæld kun gisne om. Men under alle omstændigheder har referentkriteriet for emnet og antagelsen om referentielle udtryks rolle i afledningen af information rødder i en filosofisk semantik der er udformet under hensyn til en epistemologisk bestræbelse: Hvad mener vi når vi siger at vi ved noget, og når vi siger at en ytring er sand? Mens det ikke er nødvendigt at legitimere denne bestræbelse, kan man altså stille spørgsmålstegn ved om de semantiske funktioner et sprog skal realisere af hensyn til denne bestræbelse, også er de semantiske funktioner et sprog skal realisere af hensynet til de formål vi nu anvender sproget med i dagligdagen. Ganske vist er der isomorfi mellem strukturen af det kategoriske udsagn og den udtrykssyntaktiske struktur af nogle af de sætninger der indgår i fortællinger og beskrivelser af personer og genstande; men de antagelser der knytter sig til det kategoriske udsagn, blokerer omvendt for en informativ og retvisende analyse af sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter. For så vidt som det formentlig er en ganske omfattende del af den dagligsproglige sprogbrug der indgår som led i udøvelsen af aktiviteter, er der grund til at genoverveje den semantik der danner grundlag for beskrivelsen af dagligsproglige meddelelsers struktur.

6 Sammenfatning

I denne artikel har jeg vist at der er uoverensstemmelse mellem de etablerede sprogvidenskabelige beskrivelser af sætningers meddelelsesstruktur og kohærens på den ene side og en faktisk forekommende sproglig interaktion på den anden. Den analyserede sproglige interaktion er kendetegnet ved at den indgår som led i udøvelsen af en aktivitet, at der et vedtaget formål med interaktionen, at den bidrager til sandsynligheden for at udøvelsen af aktiviteten opfylder formålet, at interaktionen foregår mellem kompetente udøvere af aktiviteten, at interaktionen er motiveret af et informationsbehov, og at der ydre kriterier for korrekt forståelse i form af handlekonsekvenser. Sprogbrugen foregår således under omstændigheder der opfylder betingelserne for udveksling af information (Tomasello 2008, Grice 2001(1975)) og for meningsfuld brug af sproget (Wittgenstein 1995). Uoverensstemmelserne er altså ikke en konsekvens af svagheder eller mangler ved sprogbrugen.

Jeg har vist at uoverensstemmelserne er en konsekvens af de etablerede beskrivelseres semantiske fundament i form af det kategoriske udsagn og det

hermed forbundne emnekriterium. Dette semantiske fundament er siden - på et noget løsere og mere selektivt grundlag - ført tilbage til et epistemologisk hensyn der kendetegner filosofisk semantik, og til en isomorfi mellem det kategoriske udsagn på den ene side og sætninger der optræder i fortællinger og beskrivelser af personer og genstande, på den anden.

For så vidt som dagligsproglige sprogbrugere ikke i udgangspunktet tvivler på at det de perciperer, er det de perciperer, og ikke har et epistemologisk projekt med deres meddelelser, og for så vidt som fortællinger og beskrivelser kun udgør et hjørne af sprogbrugen, er der grund til at udforme en ny beskrivelse af dagligsproglige meddelelsers semantiske struktur og kohærens. Jeg har peget på den økologiske psykologis informationsbegreb og den hermed forbundne teori om perception som et alternativt grundlag for denne beskrivelse.

Den alternative beskrivelse jeg har foreslået, omfatter to nye meddelelsesstrukturelle distinktioner. Den første er en distinktion mellem fokusværdien som en økologisk værdi, dvs. en specifikation af en affordance, og emnet som en afgrænset, velkendt mængde af gensidigt udelukkende økologiske værdier. Relationen mellem emnet og fokusværdien kan umiddelbart ligne en simpel inklusionsrelation: Emnet omfatter den værdi der varetager opgaven som fokusværdi. Men i og med at værdien varetager opgaven som fokusværdi, udelukker den samtlige de øvrige værdier i den mængde emnet udgør. Det er således en udelukkelsesrelation. Det der gør fokusværdien til en information, er at hver af de alternative værdier er mulige, og at forskellen på fokusværdien og enhver af de alternative værdier influerer på udfaldet af den aktivitet meddelelsen indgår som led i. Denne distinktion danner grundlag for en ny beskrivelse af en meddelelses semantiske struktur: En meddelelse er semantisk set en relation mellem en angivelse af værdi i afgrænset, velkendt mængde af gensidigt udelukkende værdier hvormed man udelukker de andre værdier i mængden, og en afgrænset, velkendt mængde af gensidigt udelukkende værdier. Denne relation indebærer en ny tolkning af aboutness-relationen: *Aboutness-relationen er en relation mellem denne semantiske struktur og en specifikation af en affordance.*

Den anden distinktion er en distinktion mellem fokusværdien og en betingelse (eller flere betingelser) for fokusværdien. Betingelsen er en perciperbar omstændighed der ligesom fokusværdien indgår i en afgrænset, velkendt mængde af gensidigt udelukkende værdier af samme enhed. Forskellen på fokusværdien og betingelsesværdien er således udelukkende en forskel med hensyn til den opgave de varetager i meddelelsesstrukturen. Meddelelsesstrukturen er en ensidig afhængighedsrelation mellem fokusværdien og betingelsesværdien således at fokusværdien er afhængig af betingelsesværdien: Fokusværdien er den værdi der

skal opsamles; betingelsesværdien angiver under hvilke omstændigheder fokusværdien kan opsamles. Hvis deltagerne har koordineret betingelserne for opsamlingen, kan angivelsen af betingelsesværdien udelades. En meddelelse kan således realiseres af en angivelse af en fokusværdi, f.eks. kaptajnens *eighty* til copiloten under startproceduren. Men såvel emnet som betingelsesværdien og den mængde betingelsesværdien indgår i, *kan* være sprogligt realiseret. Når betingelsesværdien realiseres, realiseres den indholdssyntaktiske struktur der her er beskrevet. Denne strukturs kommunikative formål er at angive en værdi og en betingelse for opsamlingen af denne værdi.

Denne analyse kan perspektiveres med Harders operator-operand-relation. I Harders analyse er handlingsaspektet integreret i analysen ved operatorerne der opererer på et repræsentationelt indhold. I den økologisk psykologisk funderede meddelelsesstrukturelle analyse er handlingsaspektet integreret i det repræsentationelle indhold: Repræsentationelt indhold er specifikationer af affordances, og dermed handlingsvejledende. Operatorernes funktion er ikke beskrevet. Men angivelsen af betingelserne bidrager til at man kan anvende sproget til at dele værdier der ikke er perciperbare i sprogbrugssituationen.

Hvis man accepterer den præsenterede analyse, rejser der sig nogle spørgsmål til den pragmatiske, funktionelle lingvistik, bl.a.: Hvordan realiseres fokusværdien og betingelsesværdien udtrykssyntaktisk? Hvordan realiseres emnet og den mængde betingelsesværdien indgår i? Hvilken funktion har operatorer i realiseringen af den struktur distinktionerne udgør? Hvordan er de to strukturer integreret i de strukturer der angiver illokutionær værdi?

Analysen er foreløbig knyttet til sprogbrugsformålet informativ udøversprogbrug. Det er uvist i hvilket omfang analysen kan generaliseres til andre sprogbrugsformål.

Litteratur

- Adolph, K. E. & Kretch, K. S. (2015). "Gibson's theory of perceptual learning", i: Keller H. (Developmental Section red.) *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, 2nd ed., Vol.10. New York, NY: Elsevier: 127-134.
- Adolph, K. E. (2008). Learning to move, *Current Directions in Psychological Science* 17: 213-218.

- Bateson, Gregory (2000 (1964)). *The Logical Categories of Learning and Communication, i: Steps to an Ecology of Mind*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Brentano, Franz (1925). *Vorstellung und Urteil, zwei Klassen. Psychologie vom empirischen Standpunkt*. Leipzig: Felix Meiner: 38-82.
- Brown, Gillian & Yule, George (1983). *Discourse analysis*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Bublitz, Wolfram (2010). A Bibliography of Coherence and Cohesion. http://www.philhist.uni-augsburg.de/lehrstuehle/anglistik/sprachwissenschaft/Interne_Dateien/bibliographien/Bibliography_of_Coherence.pdf
- Bublitz, Wolfram (1999). Introduction: Views of Coherence, i: Bublitz, Wolfram, Uta Lenk & Eija Ventola (red.) *Coherence in Spoken and Written Discourse. Pragmatics & Beyond New Series*, 63, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Chafe, Wallace (1994). *Discourse, Consciousness, and Time*, Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Clark, Herbert H. & Adrian Bangerter (2004). Changing Ideas About Reference, i Noveck, Ira A. & Dan Sperber (red.) *Experimental Pragmatics*, Palgrave, Macmillan.
- Danes, Frantisek (1974). Functional sentence perspective and the organisation of text, i: Danes, F. (red.) *Papers on Functional Sentence Perspective*, Prag: Academia, Publishing House of the Czechoslovak Academy of Sciences.
- Deacon, Terrence (1997). *The Symbolic Species. The Co-evolution of Language and the Brain*, New York: WW. Norton & Company.
- Van Dijk, Teun (1995). Discourse semantics and ideology, *Discourse & Society*, vol. 6: 243-289.
- Van Dijk, Teun (1977). *Text and Context. Explorations in the semantics and pragmatics of discourse*, New York: Longman.
- Van Dijk, Teun (1972). *Some Aspects of Textgrammars*. Haag: Mouton.
- Enkvist, Nils Erik (1974). Några textlingvistiske grundfrågor, i: Hultman, Tor & Ulf Teleman (red.) *Språket i bruk*, Lund: Liber Laromedel.
- Engberg-Pedersen, Elisabeth, Michael Fortescue, Peter Harder, Lars Heltoft, Michael Herslund & Lisbeth Falster Jakobsen (2005). *Dansk Funktionel Lingvistik*, København: Københavns Universitet.
- Garrod, Simon (1995). Distinguishing between Explicit and Implicit Focus during Text Comprehension, i: Richeit, G. & C. Habel (red.) *Focus and Coherence in Discourse Processin*, Berlin: Walter de Gruyter.

- Geluykens, Ronald (1999). It Taks Two to Cohere: The Collaborative Dimension of Topical Coherence in Conversation, Bublitz, Wolfram, Uta Lenk & Eija Ventola (red.) *Coherence in Spoken and Written Discourse. Pragmatics & Beyond New Series*, 63, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Gibson, Eleanor J. (1969). *Principles of perceptual learning and development*, New York: Appleton-Century Crofts.
- Gibson, Eleanor J. & Nancy Rader (1979). Attention: The Perceiver as Performer., i: Hale, Gordon A. & Michael Lewis (red.) *Attention and Cognitive Development*, New York & London: Plenum Press: 1-21.
- Gibson, Eleanor J., & Pick, A. D. (2000), *An ecological approach to perceptual learning and development*, New York: Oxford University Press.
- Gibson, James J. (1986 (1979)). *The ecological approach to visual perception*, New York: Psychology Press.
- Gibson, James J. (1966). *The Senses Considered as Perceptual Systems*, Boston: Houghton Mifflin Company.
- Gibson, James J. & Eleanor J. Gibson (1955). Percetual learning: Differentiation or enrichment?, *Psychological Review*, 62: 32-41.
- Givon, Talmy (1983). *Topic Continuity in Discourse: A Quantative Cross-Language Study*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Givon, Talmy (1995). Coherence in text vs. coherence in mind, i: Gernsbacher, Morton Ann & Talmy Givon (red.) *Coherence in Spontaneous Text*, Amsterdam: Benjamins: 59-116.
- Grice, Paul. 2001 (1975). Logic and Conversation, i: Henriksen, Carol (red.) *Can you reach the salt? Gylling*, Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Grosz, Barbara & C.L. Sidner (1990). Plans for Disourse, i: Cohen, P.R., J. Morgan & M.E. Pollack (red.) *Intentions in Communication*, Cambridge: MIT Press.
- Grosz, Barbara & C.L. Sidner (1986). Attention, intentions and the structure of discourse, *Computational Linguistics*, 12: 175-204.
- Gundel, Jeanette K. (2012). Pragmatics and information structure, i: Allen, Keith & Masia M. Jaszczolt (red.) *The Cambridge Handbook of Pragmatics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Gundel, Jeanette K. & Thorstein Fretheim (2005). Topic And Focus, i: Horn, Laurence R.. & Gregory Ward (red.) *The handbook of pragmatics*, Malden, MA: Blackweel Publishing.
- Haberland, Hartmut (2006). Thetic-categorial distinction, i: Brown, Keith (red.) *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2nd edition 12: 676-677.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, Ruqaiya (1976). *Cohesion in English*, London: Longman.

- Hansen, Erik og Lars Heltoft (2011). *Grammatik over det Danske Sprog*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Harder, Peter (2010). *Meaning in Mind and Society*, Berlin/New York: De Gruyter Mouton.
- Harder, Peter (2005). Dansk Funktionel Lingvistik: En introduktion. i: Engberg-Pedersen, Elisabeth, Michael Fortescue, Peter Harder, Lars Heltoft, Michael Herslund & Lisbeth Falster Jakobsen (red.) *Dansk Funktionel Lingvistik*, København: Københavns Universitet.
- Harder, Peter (1996). *Functional semantics*, Berlin/New York: De Gruyter Mouton.
- Harder, Peter (1979). Tekstpragmatik. En kritisk vurdering af nogle principielle og praktiske tilgange til tekstbeskrivelsen, med ansatser til et alternativ, i: Andersen, John E. & Heltoft, Lars (red.) *Nydanske Studier & Almen kommunikationsteori*, 10-11 *Sprogteori og Tekstanalyse*, København: Akademisk Forlag.
- Hellman, Christina (1995). The Notion of Coherence in Discourse. I Richeit, G. & C. Habel (red.) *Focus and Coherence in Discourse Processing*, Berlin: Walter de Gruyter.
- Heltoft, Lars (2003). Iconic and categorial focus systems in Scandinavian, i: Hetland, J. & V. Molnár (red.) *Structures of Focus and Grammatical Relations*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag
- Hjelmslev, Louis (1993 (1943)). *Omkring Sprogteoriens Grundlæggelse*, København: The Linguistic Circle of Copenhagen.
- Hodges, Bert H. & Reuben M. Baron (1992). Values as constraints on affordances: perceiving and acting properly, *Journal for the Theory of Social Behaviour* 22: 263–294.
- Hodges, Bert H. (2007). Good prospects: ecological and social perspectives on conforming, creating, and caring in conversation, *Language Sciences* 29: 584–604.
- Hodges, Bert (2009). Ecological pragmatics. Values, dialogical arrays, complexity, and caring. *Pragmatics & Cognition* 17:3. 628–652.
- Hopper, Paul (1987). Proceedings of the Thirteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society. Berkeley, CA: Berkeley Linguistic Society: 139-157.
- Hutchins, Edwin (1995). *Cognition in the Wild*, Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Jakobsen, Lisbeth Falster (1995). Tag sprog alvorligt! En oversigt over funktionel grammatik, *NyS Nydanske Sprogstudier*, 20, Dansklærerforeningen.

- Jordan, Brigitte & Austin Henderson (1995). Interaction Analysis: Foundations and Practice, *The Journal of the Learning Sciences*, 4(1): 39-103.
- Kintsch, Walter & Teun van Dijk (1978). Toward a Model of Text Comprehension and Production, *Psychological Review*, vol. 85, nr. 5.
- Kuno, Susumu (1972). Functional sentence perspective: A case study from Japanese and English, *Linguistic Inquiry* 3: 269-320.
- Kuroda, Sige-Yuki (1972). The categorical and the thematic judgment, *Foundations of Language* 9: 153-185.
- Kuroda, Sige-Yuki (2005). Focusing on the Matter of Topic: A Study of Wa and Ga in Japanese, *Journal of East Asian Linguistics*, Vol. 14, No. 1: 1-58.
- Lambrecht, Knud (1994). *Information structure and sentence form*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Lenk, Uta, Sarah Gietl & Wolfram Bublitz (1999). A Bibliography of Coherence and Cohesion. Bublitz, Wolfram, Uta Lenk & Eija Ventola (red.) *Coherence in Spoken and Written Discourse. Pragmatics & Beyond New Series*, 63, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Levinson, Stephen C. (2000). *Presumptive Meanings*, Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Levinson, Stephen C. (1995). Three levels of meaning, i: Palmer, F. (red.) *Grammar and Meaning: Essays in honour of Sir John Lyons*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Levinson, Stephen (1983). *Pragmatics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, John (1977). *Semantics*, Cambridge: Cambridge University Press
- Marty, Anton (1940). Von den logisch begründeten Synsemantika beim Urteilsausdruck, *Psyche und Sprachstruktur*. Bern: A. Francke.
- Nølke, Henning (1994). Informationsstruktur. Med fokus på fokus, *Hermes* 13, Århus: Handelshøjskolen i Århus. Det Erhvervsproglige Fakultet.
- Odling-Smee, John F., Kevin N. Laland & Marcus W. Feldman (2003). *Niche Construction: The Neglected Process in Evolution*, New Jersey: Princeton University Press.
- Plumert, Jodie M., J.K. Kearney & J.F. Cremer (2004). Children's Perception of Gap Affordances: Bicycling across Traffic-Filled Intersections in an Immersive Virtual Environment, *Child development*, 75, 4.
- Polanyi, Michael (2009(1966)). *The tacit dimension*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Reed, Edward S. (1996). *Encountering the world*, New York, NY: Oxford University Press.

- Reinhart, Tanya (1980). Conditions for Text Coherence, *Poetics Today*, vol. 1, nr. 4, *Narratology II: The Fictional Text and the Reader*: 161-180
- Ryle, Gilbert (1966). *The concept of mind*. Harmondsworth: Penguin.
- Sanders, Ted & Henk Pander Maat (2006). Cohesion and Coherence: Linguistic Approaches, i: Brown, Keith (red.) *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2. edition. London: Elsevier
- Sanford, Anthony & Garrod, Simon C. (1994). Selective Processing in Text Understanding, i: Gernsbacher, Morton Ann (red.) *Handbook of psycholinguistics*, San Diego: Academic Press.
- Sasse, Hans-Jürgen (1987). The thematic/categorical distinction revisited, *Linguistics* 25: 511-580.
- De Saussure, Ferdinand (1970(1916)). Lingvistikens objekt, i: Madsen, Peter (red.) *Strukturalisme. En antologi*, København: Rhodos.
- Schank, Roger (2011). *Teaching minds: how cognitive science can save our schools*, New York & London: Teachers College Press.
- Schank, Roger C. (1999). *Dynamic memory. Revisited*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, John (1996(1979)). *Expression and meaning*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, John (1996(1969)). *Speech acts*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, John (1995). *The Construction of Social Reality*, Harmondsworth: Penguin.
- Silver, Nate (2012). *The Signal and the Noise. The Art and Science of Prediction*, London: Penguin Books.
- Strawson, Peter Frederick (2004 (1950)). On Referring, *Logico-Linguistic Papers*, Ashgate: Aldershote.
- Sullivan, Arthur (2012). Referring in discourse, i: Allan, Keith & Masia M. Jaszczolt (red.) *The Cambridge Handbook of Pragmatics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Tannen, Deborah (1993). What's in a Frame. Surface Evidence for Underlying Expectations, i: Tannen, Deborah (red.) *Framing in Discourse*, New York/Oxford: Oxford University Press: 14-56.
- Tannen, Deborah (1984). Spoken and Written Narrative in English and Greek. Tannen, Deborah (red.) *Coherence in Spoken and Written Discourse. Advances in Discourse Processes*, vol. XII. New Jersey: Ablex.
- Tomasello, Michael (2008). *Origins of Human Communication*, Cambridge: The MIT Press.
- Togebj, Ole (2003). *Fungerer denne sætning?*, København: Gads Forlag.

- Togeby, Ole (1979). Men hva' med kongen. Om tekstlingvistisk analyse, i: Andersen, John E. & Heltoft, Lars (red.) *Nydanske Studier & Almen kommunikationsteori*, 10-11, *Sprogteori og Tekstanalyse*, København: Akademisk Forlag.
- Ulbæk, Ib (2013). Kohærens af anden orden, *NyS Nydanske Sprogstudier*, 45. København: Dansk Sprognævn.
- Vygotsky, Lev. S (1978). *Mind in Society. The Development of Higher Psychological Processes*, Cambridge: Harvard University Pres.
- Wittgenstein, Ludwig (1995). *Filosofiske undersøgelser*, København: Munksgaard.
- Zukow-Goldring, Patricia, and M.A. Arbib (2007). Affordances, effectivities, and assisted imitation: Caregivers and the directing of attention, *Neurocomputing* 70: 2181-2193.
- Östman, Jan-Ola (1999). Coherence through Understanding through Discourse Patterns: Focus on Nes Reports, i: Bublitz, Wolfram, Uta Lenk & Eija Ventola (red.) *Coherence in Spoken and Written Discourse, Pragmatics & Beyond New Series*, 63. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.